TARTARIN IN ALPI

I

APARIȚIA LA RIGI-KULM. CINE?

Ce se vorbește la o masă de șase sute tacîmuri. Orez și prune uscate. Un bal improvizat. Necunoscutul se iscălește în registrul hotelului. P.C.A.

În 10 august 1880, la ora miraculoasă a acelui asfințit de soare peste Alpi, atît de proslăvit de ghidurile Joanne și Baedeker, o negură de un galben închis, amestecată cu o viforniță de zăpadă în vîrtejuri albe, învăluia piscul Rigi *(Regina montium)*, și acel hotel uriaș, minunat la vedere în peisajul sterp al culmilor, acel Rigi-Kulm sclipind de geamlicuri ca un observator, masiv cît o citadelă, unde vine să-și dea ifose o zi și o noapte liota de turiști adoratori ai soarelui.

În așteptarea celui de-al doilea semnal pentru masa de seară, călătorii nemăsuratului și mărețului han, toropiți de plictiseală prin odăile de sus, ori tolăniți pe divanele saloanelor de lectură în căldura jilavă a caloriferelor încinse, priveau în lipsa splendorilor făgăduite cum se învălătuceau micile scame albe și cum s-aprindeau în fața peronului lampadarele cele mari ale căror geamuri duble, ca de faruri, zăngăneau în bătaia vîntului.

Să urci atîta, să vii din cele patru colțuri ale lumii ca să vezi asta... Vai, Baedeker!...

Deodată se ivi din neguri o mogîldeață, înaintînd spre hotel cu un zgomot ca de fiare vechi, cu mișcări deșuchiate din pricina unor atîrnători ciudate.

La douăzeci de pași, de-a curmezișul zăpezii, turiștii fără treabă, cu nasul turtit în geamuri, *miss* [1]-ele cu capetele lor mici, ciudate, tunse băiețește, socotiră apariția aceasta drept o vacă de pripas, apoi drept un spoitor încărcat de sculele sale.

La zece pași, imaginea iar se schimbă, și cu arbaleta pe umăr, își arătă casca cu viziera coborîtă un arcaș din Evul Mediu, apariție și mai stranie prin asemenea coclauri decît o vacă ori vreun hoinar.

La peron, arcașul nu mai fu decît un om burduhănos, bine legat, spătos, care se oprea să mai răsufle, să-și scuture omătul de pe jambierele de pîslă galbenă ca și casca, de pe acoperămîntul de cap, croșetat, lăsînd să i se vadă din chip doar cîteva smocuri de barbă încărunțită și niște uriași ochelari verzi, bombați ca niște sticle de stereoscop. Pioletul [2], alpenștocul, un sac în spate, o legătură de funii încrucișate pe piept, piroane și cîrlige de fier la centura unei bluze englezești cu găici mari, desăvîrșeau echipamentul acestui alpinist fără cusur.

Pe culmile sterpe de pe Mont-Blanc sau Finsteraarhorn, acest echipament de escaladă ar fi părut firesc; dar la Rigi-Kulm, la doi pași de calea ferată!

E drept că alpinistul venea dinspre partea opusă gării, și starea jambierelor sale dovedea c-a parcurs un drum lung prin zăpadă și noroaie.

Privi o clipă hotelul și dependințele, uluit că la două mii de metri deasupra mării a dat de o așa în-

---

[1] Miss — domnișoară (în limba engleză). (N.R.)

[2] Piolet — baston întrebuințat de alpiniști, prevăzut la un capăt cu un tîrnăcop pentru spargerea gheții și cioplirea de trepte în zăpada înghețată. (N.R.)

semnată clădire, de galerii cu geamuri, de colonade, şapte caturi de ferestre şi peronul cel larg răsfăţindu-se între două şiruri de vase cu artificii, care dădeau acestui pisc de munte înfăţişarea pieţei din faţa Operei, într-un asfinţit de iarnă.

Însă oricît de mirat o fi fost el, oamenii din hotel păreau şi mai şi, iar cînd pătrunse în nesfîrşita anticameră, se iscă o năvală de curioşi în pragurile tuturor sălilor: domni înarmaţi cu tacuri de biliard, alţii cu ziare desfăcute, doamne cu cîte o carte ori cu lucrul de mînă, în vreme ce toemai în fund, unde se desfăşura scara, capete s-aplecau peste rampă, între lanţurile ascensorului.

Omul zise răspicat, cu voce foarte tare de bas profund, un „glas adînc al Sudului", sunînd ca două timbale:

— Ursită blestemată! Poftim ce mai vreme!...

Şi numaidecît se opri, lepădîndu-şi casca şi ochelarii.

Se înăbuşea.

Strălucirea luminilor, dogoarea gazului, a caloriferelor, după frigul năprasnic de afară, apoi cuprinsul ăsta măreţ, plafoanele înalte, portarii înzorzonaţi cu „REGINA MONTIUM" în slove de aur pe şepcile lor de amirali, cravatele albe ale directorilor de hotel şi batalioanele de elveţience în port naţional, venind fuga la sunetul unui clopoţel — toate astea îl zăpăciră o clipită, dar numai una.

Simţi că-i privit şi numaidecît îşi recăpătă cumpătul ca un actor în faţa lojilor tiesite.

— Ce doreşte domnul?... îl întrebă directorul hotelului ţuguindu-şi buzele, un director scos ca din cutie, în jachetă cu dungi, favorite mătăsoase şi un cap ca de croitor de dame.

Alpinistul, fără a-şi pierde cumpătul, ceru o odaie — „o odăiţă bună, încaltea" — la largul lui cu acest maiestos director, de parcă ar fi fost vechi tovarăşi de şcoală.

Ba fu cît p-aci să-i sară ţandăra cînd camerista berneză, apropiindu-se cu un sfeşnic în mînă, proţăpită în plastronul ei de fir şi cu mînecile de tul bufante, se informă dacă domnul doreşte să ia ascensorul. Propunerea de a comite o crimă nu l-ar fi indignat mai mult.

El, cu ascensorul !... el !... Şi strigătul său, gestul, îi cutremurară toată fierăria.

Domolindu-se numaidecît, spuse elveţiencei pe un ton prietenos :

— *Pedibusse cum jambisse,* puica mea... Şi urcă după dînsa, spatele lui larg umplînd toată scara, îmbrîncind oamenii din mers, în vreme ce prin întreg hotelul se stîrnea o zarvă, o dîră de şuşoteală în felurite limbi ale celor patru părţi ale lumii : „Ce-o mai fi şi asta ?..." Bătu apoi al doilea semnal al mesei de seară, şi nimeni nu se mai sinchisi de extraordinarul personaj.

O adevărată privelişte sufrageria aceea de la R'gi-Kulm.

Şase sute de tacîmuri în jurul unei mese uriaşe în chip de potcoavă, unde compotiere de orez şi de prune uscate alternau în şiruri lungi, cu legume verzi, oglindînd în zeama lor deschisă la culoare ori cafenie luminiţele drepte ale policandrelor şi poleiala plafonului cu ciubucării.

Ca la toate mesele de hoteluri elveţiene, orezul şi prunele acelea uscate împărţeau cina în două tabere duşmane, şi numai după privirile de ură sau de lăcomie zvîrlite mai dinainte compotierelor cu desert,

repede ai fi putut ghici cărei partide aparţineau meseni. Adepţii orezului îi recunoşteai după chipurile lor gălbejite, pe cei ai prunelor uscate după feţele lor congestionate.

In seara aceea, ultimii erau mai mulţi la număr, şi cuprindeau în deosebi personalităţi mai de seamă, celebrităţi europene, ca de pildă marele istoric Astier-Réhu de la Academia Franceză, baronul de Stoltz, vechi diplomat austro-ungar, lordul Chipendale (?), un membru al Jockey-Clubului cu nepoata sa (hm! hm!), ilustrul medic-profesor Schwanthaler de la Universitatea din Bonn, un general peruvian şi cele opt domnişoare ale sale.

Acestora, adepţii orezului abia puteau să opună ca mari vedete, un senator belgian cu familia, doamna Schwanthaler, soţia profesorului şi un tenor italian, întors din Rusia, care-şi etala pe faţa de masă butonii manşetelor, cît nişte farfurioare.

Acest dublu curent vrăjmaş făcea fără îndoială ca masa să se desfăşoare plină de stinghereală şi într-o atmosferă morocănoasă. Cum să tălmăceşti altfel muţenia acestor şase sute de persoane ţepene, posomorîte, bănuitoare, şi covîrşitorul dispreţ ce păreau că-l simt unii faţă de alţii? Un observator superficial ar fi putut să-l atribuie stupidei trufii anglo-saxone, care dă peste tot acum, călătorilor pricopsiţi, tonul.

Dar nu! Fiinţe cu chip omenesc n-ar putea să se urască astfel de la prima vedere, să se dispreţuiască cu nasul, cu gura şi cu ochii fără să se fi cunoscut mai dinainte. Trebuie să fie altceva la mijloc.

„Orezul" şi „Prunele uscate", vă spun eu. Numai aşa se explică posomorîta muţenie apăsînd peste această cină de la Rigi-Kulm care, dacă ţinem seama

de numărul şi felurimea internaţională a mesenilor, ar fi trebuit să fie însufleţită, voioasă, aşa cum ne-nchipuim ospăţul de la temelia turnului Babilon.

Alpinistul păşi cam stingherit în faţa acestei trapezării de călugări pocăiţi, sub văpaia policandrelor, tuşi cu putere fără ca nimeni să-l ia în seamă, şi se aşeză la locul său de ultim sosit, la capătul sălii. Acum descotoşmănat, era un turist ca oricare altul, dar cu o înfăţişare mai prietenoasă, chel, burduhănos, cu ţăcălie ascuţită şi stufoasă, cu nasul sumes, sprîncene groase şi crunte peste o uitătură copilăroasă.

„Orez" sau „Prune uscate" ? Nu se ştia încă.

Abia instalat se vînzoli cu nelinişte, şi sărind speriat cît colo, zise cu gura mare :

— Ei drăcie !... aici trage !... şi se repezi la un scaun liber, aplecat pe la mijlocul mesei.

O elveţiancă de servici din cantonul Uri, cu lănţişoare de argint şi plastron alb, îl opri :

— E reţinut, domnule...

Atunci, o domnişoară de la masă, căreia el nu-i vedea decît părul bălai ridicat deasupra unui alb de zăpezi neprihănite, zise fără să se-ntoarcă, cu un accent străin :

— Locul e liber... fratele meu e bolnav, nu coboară.

— Bolnav ?... întrebă alpinistul aşezîndu-se, cu un aer grăbit, aproape afectuos... Bolnav ? Da' nu tare, încaltea ?

Cuvîntul ăsta, — încaltea — pronunţat în felul lui, tarasconez, îi revenea în toate spusele, cu alte cîteva vocabule pe prisos *„hé, qué, té, zou, vé, vai"* şi altele ce-i întăreau şi mai mult accentul meridional, neplăcut desigur tinerei blonde, căci ea nu răspunse

decît cu o privire îngheţata, de un albastru întunecat, un albastru de prăpastie.

Vecinul din dreapta n-avea de asemeni nimic încurajator ; era tenorul italian foarte înţepat, cu frunte îngustă, ceva uleios în priviri, mustăţi de matamor [1] ce şi le răsucea cu mişcări furioase, de cînd îl despărţise de drăgălaşa-i vecină. Dar blîndul alpinist avea obiceiul să vorbească în timpul mîncării, avea nevoie de asta aşa pentru sănătate.

— *Vé !* Frumoşi butoni, îşi zise el cu glas tare, privind cu coada ochiului manşetele italianului... Notele alea de muzică, crestate în jasp, is d-un efect *şarment*...

Vocea lui ca de aramă răsuna în tăcerea dimprejur, fără a stîrni cel mai mic ecou.

[1] **Matamor** — personaj din comedia spaniolă, care se lauda cu orice prilej cu faptele sale de arme împotriva maurilor. (N.R.)

— Nici vorbă că domnu-i cîntăreț, *qué ?*

— Non capisco[1]... mîrîi italianul în mustățile sale.

Vreme de o clipă omul nostru se mărgini să înfulece fără să mai spuie nimic ; dar dumicații îl înăbușeau. În sfîrșit, cum vecinul din față, diplomatul austro-ungar, încerca s-ajungă vasul de muștar cu vîrful mînuțelor lui bătrîne și zgribulite, înfășurate în mitene[2], el i-l dădu îndatoritor :

— La ordinele dumneavoastră, domnule baron...

Tocmai auzise că i se zice așa.

Din păcate, bietul domn de Stoltz, cu tot aerul lui șiret și spiritual, căpătat în chinezeriile diplomatice, își prăpădise de mult graiul și ideile, și bătea munții numai pentru a și le recăpăta. Căscă niște ochi pustii asupra acestui chip necunoscut, și-i închise fără să

[1] Nu pricep (în italienește în original). (N.R.).

[2] Mitene — mănuși fără degete. (N.R.)

scoală o vorbă. Ar fi fost nevoie de zece asemenea vechi diplomaţi înzestraţi cu puterea lui intelectuală, spre a găsi laolaltă formula unui cuvînt de mulţumire.

Scrîntind-o şi de astă dată, alpinistul făcu o mutră teribilă şi, după felul repezit cu care înşfăcă butelia, ai fi fost în stare să crezi că era cît pe-aci să facă zob scăfîrlia ţicnită a hodorogitului diplomat. Nici de cum ! O făcea pentru ca să dea de băut vecinei sale care nu-l auzi, cufundată într-o convorbire cu jumătate glas, un ciripit străin, gingaş şi vioi, cu doi tineri stînd foarte aproape de ea. S-apleca, se-nsufleţea. I se vedeau mici cîrlionţi sclipind în lumină, pe lîngă urechea-i micuţă, străvezie, de culoarea trandafirului... Poloneză, rusoaică, norvegiană ?... De la nord, fără îndoială ; şi un drăgălaş cîntec din ţara lui îi venea mereu pe buze. Omul nostru de la miazăzi se porni a îngîna încetişor :

O coumtesso gènto
Estelo dou Nord,
Qué la neu argento,
Qu'Amour friso en or [1].

Toţi meseni întoarseră capetele ; bănuiră că i-a sărit o doagă. El se înroşi, tăcu chitic cu nasul în farfurie, nu mai izbucni decît ca să respingă cu furie o blestemată de compotieră ce i se servea :

— Iar prune uscate !... Nici în ruptu' capului !...

Asta fu prea-prea.

Se stîrni o mare vînzoală de scaune. Academicianul Lord Chipendale (?), profesorul din Bonn şi alţi cîţiva granguri ai partidei se sculau şi părăseau sala în semn de protest.

---

[1] Drăgălaşă contesă, lumină a Nordului, pe care neaua o argintează, pe care amorul o frezează cu aur. (*Frédéric Mistral* poet provensal). (Nota red. franceze).

Adepții orezului făcură numaidecît la fel, văzîndu-l cum respinge a doua compotieră tot așa de repezit ca și pe cealaltă.

Nici orez, nici prune uscate!... Atunci ce?...

Toți se retraseră; și era ceva de gheață în defilarea aceea tăcută de mutre bosumflate, de guri cu colțurile coborîte a dispreț, în fața nenorocitului care rămase singur în uriașa sală de mîncare, scăldată în lumini, gata să moaie pîine în supă ca la el acasă, copleșit de disprețul general.

Prieteni, să nu disprețuim pe nimeni. Disprețul este arma celor ajunși, celor cu nasul în sus, celor pociți și celor proști, mască sub care se ascunde nulitatea, uneori ticăloșia, ce te scutește de a avea spirit, judecată, omenie. Toți gheboșii sînt disprețuitori; toate nasurile strîmbe se încrețesc și arată dispreț dacă întîlnesc un nas drept.

Blîndul alpinist știa asta. Fiind trecut de patruzeci de ani — „a patra răspîntie" în care omul află și culege cheia fermecată ce descuie pînă la fund taina vieții, nu prea se sinchisi de părerea acelor oameni. De altfel, n-ar fi avut decît să spuie cine este, să strige: „Eu sînt..." ca să puie cu botul pe labe toate mutrele astea țîfnoase; dar mai mult îi plăcea să rămîie necunoscut.

Suferea numai că nu putea vorbi, că nu putea să facă zgomot, să-și deschidă sufletul, să se destindă, să stringă mîini, să se lase prietenește pe umărul cuiva, să spuie oamenilor pe numele lor de botez. Iacă ce-i apăsa cugetul la Rigi-Kulm.

Oi, dar mai ales să nu vorbească!

„O să fac țîfnă, nu altceva..." își zicea sărmanul de el, cutreierînd prin hotel, nemaiștiind ce să facă,

Intră în cafeneaua largă și pustie ca o biserică peste săptămînă, strigă chelnerul „prietene dragă", porunci „o moka fără zahăr, *qué!*" iar cînd chelnerul nu întrebă: „De ce fără zahăr?", alpinistul adăugă cu vioiciune: „E o obișnuință căpătată în Algeria, de pe vremea vestitelor mele vînători".

Se pregătea să le povestească, dar celălalt o și șterse, cu pantofii săi ca de fantomă, să dea fuga la lordul Chipendale, tolănit cît era de lung pe un divan și strigînd cu glas morocănos: Tșimpein!... tșimpein!...[1] Dopul pocni cu zgomotu-i timp, ca la un chef de poruncealâ, și nu se mai auzi decît țiuitul vîntului în monumentalul cămin și freamătul înfrigurat al zăpezii în geamuri.

Tot așa de fioros era și salonul de lectură: toate ziarele în mîini, sute de capete plecate în jurul meselor lungi și verzi, sub reflectoare... cînd și cînd, un căscat, o tuse, foșnetul unei file întoarse, și, plutind peste liniștea asta de sală de studiu, stînd țepeni în picioare, rezemați de sobă, amîndoi solemni, amîndoi mirosind a mucegăială, cei doi pontifi ai istoriei oficiale, Schwanthaler și Astier-Réhu, pe care o ciudată ursită îi pusese față-n față în vîrful lui Rigi, după ce vreme de treizeci de ani se ocăriseră, se căsăpiseră în note explicative, își spuseseră „Schwanthaler, marele gogoman, *mir ineptissimus* Astier-Réhu".

Vă dați seama ce primire află binevoitorul alpinist, cînd se apropie cu scaunul spre a sta la un mic taifas instructiv la gura sobei. Din înălțimea acestor două cariatide, s-abătu deodată asupra-i un curent din cele reci, de care avea atîta spaimă: se scuIă, umblă prin

[1] Rostire englezească a cuvîntului șampanie. (N.R.)

sală spre a se stăpîni şi a se mai încălzi, deschise biblioteca. Zăceau acolo cîteva romane englezeşti de-a valma cu biblii grele şi cu volume desperecheate ale Clubului Alpin elveţian; luă unul cu gîndul ca să-l citească în pat, dar trebui să-l lase la uşă, regulamentul neîngăduind ca biblioteca să se plimbe prin odăi.

Atunci continuîndu-şi pribegia, crăpă uşa sălii de biliard, unde tenorul italian juca de unul singur, mişcîndu-şi graţios talia şi mînşetele pentru frumoasa vecină care sta tolănită pe un divan, între doi tineri cărora le citea o scrisoare. La intrarea alpinistului, ea se întrerupse şi unul din cei doi tineri se ridică, ăl mai lung, un soi de mujic, de om-cîine, cu labe păroase, cu un păr lung, negru, lucitor şi lins, atingînd barba-i neîngrijită. Făcu doi paşi către noul venit, îl privi a gîlceavă şi atît de crunt, încît blîndul alpinist, fără a mai cere lămuriri, o coti la dreapta prudent şi demn.

„D-alminterea, ăştia de la nord nu-s prietenoşi..." zise el cu glas tare, şi trase cu zgomot uşa după el ca să dovedească acestui sălbatic că nu-i teamă de el.

Ultimul adăpost îi mai rămînea salonul: intră acolo... Ursită blestemată!... Iar sclifoseală, oameni buni! sclifoseala trufaşă de pe muntele Saint-Bernard, unde călugării expun pe nenorociţii culeşi din zăpezi în feluritele atitudini pe care moartea prin îngheţ le-a lăsat; aşa era salonul de la Rigi-Kulm.

Toate cucoanele ţepene, mute, în grupuri pe divane rotunde, ori singuratice, înţepenite ici şi colo. Toate *miss*-ele nemişcate sub lămpile măsuţelor, cu cîte un album în mînă, o revistă sau broderia cu care se îndeletniceau cînd le apuca frigul; şi printre ele fetele generalului, cele opt mici peruviene, cu tenul lor de şofran, cu trăsăturile răvăşite, cu panglici ţipătoare la toalete în tonuri de şopîrlă după moda englezească,

biete micuțe din țările calde pe care lesne ți le-ai fi închipuit strîmbîndu-se și țopăind prin vîrfuri de cocotieri, și pe care, mai vîrtos decît pe celelalte victime, ți-era mai mare mila să le privești în halul acela de mutenie și de îngheț. Apoi, în fund, în fața pianului, silueta macabră a bătrînului diplomat, cu mîinile-i moarte, băgate în mitene, așezate pe clapele ce dădeau figurii sale reflexe veștede...

Părăsit de puteri și de memorie, cufundat într-o polcă compusă de el, pe care o tot relua la același motiv, neputînd să-și amintească finalul, bietul Stoltz ațipise cîntînd, și împreună cu el toate doamnele de la Rigi, legănînd în somnul lor niște pieptănături romantice ori boneta aceea de dantelă — ca o coajă de plăcintă — care place atît de mult englezoaicelor, și face parte din sclifoselile lor în călătorie.

Sosirea alpinistului nu le trezi, și chiar el însuși se prăbuși pe un divan, copleșit de tristețea asta de gheață, cînd deodată acorduri puternice și săltărețe explodară în vestibul, unde trei muzicanți — harpă, flaut, vioară — lăutari ambulanți cu înfățișare jalnică, în lungi redingote peste genunchi, care cutreieraau hotelurile elvețiene, tocmai își instalau instrumentele. De la cele dintîi note, omul nostru sări parcă galvanizat.

„Zou! Bravo!... Dă-i înainte, muzică!..."

Și iată-l alergînd, dînd în lături ușile cele mari, întîmpinînd voios muzicanții, cinstindu-i cu șampanie, cherchelindu-se și el, fără să bea, cu muzica aceea care-l readuce la viață. Imită pistonul, imită harpa, pocnește din degete deasupra capului, trage ochiade, schițează pași de dans, umplînd de uimire turiștii ve-

niți din toate părțile la așa tărăboi. Apoi deodată, la atacul unui vals de Strauss, pe care lăutarii înflăcărați îl dau cu avîntul unor adevărați țigani, alpinistul, zărind în pragul salonului pe nevasta profesorului Schwanthaler, o vieneză durdulie, cu priviri drăcoase, încă tinere sub părul încărunțit, dat cu pudră, se repede, o apucă de mijloc, o smulge strigînd celorlalți:

— Ei, haideți o dată!... Trageți-i un vals!...

Avîntul îi cuprinde pe toți, întreg hotelul se dezgheață și zburdă întărîtat. Se dansează în vestibul, în salon, în jurul mesei celei lungi și verzi din sala de lectură. Și numai îndrăcitul ăsta de om le-a pus tuturor foc la tălpi. El însă nu mai joacă, gîfîind după cîteva tururi, dar își supraveghează balul, dă ghes muzicanților, împerechează dansatorii, zvîrle pe profesorul din Bonn în brațele unei englezoaice bătrîne, și în cele ale morocănosului Astier-Réhu, pe cea mai sprințară dintre peruviene. N-ai cum să scapi. Din năzdrăvanul ăsta de alpinist pornește parcă un suflu ce te înșfacă, te face mai ușor. Și dă-i cu *zou!* și iar *zou!* S-a isprăvit cu disprețul, cu dușmănia. Nici „Orez", nici „Prune uscate", toți valsează. Curînd nebunia sporește, cuprinde etajele și, în uriașul gol al scării, pînă la al șaselea, nu mai vezi pe toate palierele decît jupele grele și colorate ale elvețiencelor de serviciu, învîrtindu-se țepene, ca niște păpuși în fața unui orologiu cu muzică.

Hei! viforniță de afară n-are decît să-și facă de cap, să zgîlțîie lampadarele, să scoată gemete din sîrmele de telegraf și să spulbere zăpada în vîrtejuri peste piscurile pustii. Aici lumea-i la căldurică, e bine, are ce face toată noaptea.

„D-alminterea, eu am să mă duc la culcare..." își zise în gînd blîndul alpinist, fire grijulie, de fel dintr-un loc unde toată lumea se înfierbîntă și se desfierbîntă și mai repede. Rîzîndu-și în barba căruntă, se strecoară binișor, se furișează ca să scape de doamna Schwanthaler care de la turul de vals nu-l mai slăbește, s-agață de el, mereu ar vrea tot „ball" și „tantz".

Înșfacă cheia, sfeșnicul, și la primul etaj se oprește spre a se desfăta puțin cu opera sa, privind grămada aceea de oameni parcă puși în țeapă, pe care i-a silit să petreacă, să se desmorțească.

S-apropie o elvețiancă, abia trăgîndu-și sufletul după valsul întrerupt, și-i înfățișază un condei și registrul hotelului:

— Dac-aș îndrăzni să cer lui domnu' să binevoiască a iscăli numele dumisale...

El se codește o clipă. Trebuie ori ba să rămînă necunoscut?

La urma urmii, ce-are a face! Presupunînd că vestea prezenței sale la Rigi o s-ajungă în orășelul său, nimeni n-o să știe ce caută el în Elveția. Ș-apoi, ce nostim, ce uluială mîine dimineață, pe toți „inglișmenii" ăștia cînd or afla... Căci fata asta n-o să-și poată ține pliscul... Ce mirare pe tot hotelul, ce uimire!...

„Cum adică?... El era... El!..."

Gîndurile astea îi trecură prin minte repezi, vibrante ca zvîcnirile de arcuș ale orchestrei. Luă condeiul, și așa într-o doară, mai jos de Astier-Réhn, de Schwanthaler și alți granguri, iscăli numele acela care întuneca toate celelalte, numele său; urcă apoi

spre camera lui fără măcar să se întoarcă spre a vedea efectul de care nici nu se-ndoia.

În urmă-i, elveţianca privi:

TARTARIN DIN TARASCON

şi dedesubt:

P.C.A.

Femeia de la Berna citi şi nu fu cituşi de puţin uimită. Habar n-avea ce-nseamnă P. C. A. N-auzise niciodată vorbindu-se de „Dardarin".

O sălbatică, vai!

II

TARASCON, CINCI MINUTE OPRIRE

Clubul Alpinilor. Explicaţia lui P.C.A. Iepuri de creşcătorie şi iepuri de cimp. Iată testamentul meu. Siropul de cadavru. Cea dintîi ascensiune. Tartarin îşi seoate ochelarii.

Cînd numele ăsta de „Tarascon" sună ca o fanfară pe calea ferată Paris-Lyon-Mediterana, sub seninul pilpîitor şi limpede al cerului provensal, capete curioase s-arată la toate portierele expresului, şi, din vagon în vagon, călătorii îşi spun: „Ah! iată Tarasconul... Ia să vedem niţeluş Tarasconul".

Ceea ce vezi acolo nu-i cu toate astea decît ceva foarte obişnuit, un tîrguleţ liniştit şi curăţel, turnuri, acoperişuri, un pod peste Ron. Dar soarele tarasconez şi minunatele-i efecte de miraj, atît de uluitoare, pline de născociri, de caraghioslîncuri, de te ţii cu mîi-

nile de burtă, nu alta; această mică așezare de oameni, nu mai mare decît un bob de năhut, care oglindește și arată pe scurt instinctele întregului sud francuzesc, vesel, neastîmpărat, palavragiu, deșuchiat, comic, impresionabil, asta iscodesc în treacăt oamenii din trenul expres, și asta face popularitatea locului.

În pagini de neuitat, pe care modestia-l oprește de a le reaminti mai pe larg, istoriograful Tarasconului a încercat cîndva să zugrăvească fericitele zile ale tîrgulețului care-și duce viața sa de club, își cîntă romanțele — fiecare pe a lui — și, din lipsă de vînat, organizează ciudate vînători de șepci [1]. Apoi dacă a venit războiul, vremea de restriște, el a vorbit despre Tarascon și apărarea-i vitejească, despre esplanada torpilată, clubul și cafeneaua Comedia, de neînvins, toți locuitorii alcătuind companii de franctirori, purtînd podoabe cu femururi încrucișate și capete de mort, bărbile crescute, o asemenea desfășurare de securi, săbii de atac, revolvere americane, încît sărmanii de ei mai-mai că se speriau unii de alții și nu mai cutezau să se întîlnească pe uliță.

Ani și ani au trecut de la război, maldăre de almanahuri au fost puse pe foc; dar Tarasconul n-a uitat și, lepădîndu-se de ușuraticele petreceri de altădată, nu s-a mai gîndit la altceva decît cum să capete singe

---

[1] Iată ce se spune despre această vînătoare din partea locului în „Minunatele isprăvi ale lui Tartarin din Tarascon":

„După un prînz bun la iarbă verde, fiecare vînător își ia șapca, repede o zvîrle în văzduh din toate puterile, și o împușcă din zbor cu gloanțe, de 5, 6 sau de 2 ori, după învoială. Cel care-și nimerește de cele mai multe ori șapca, este proclamat regele vînătorilor, și seara se întoarce la Tarascon cu alai, șapca lăcută ciur în vîrful puștii, cu tărăboi de lătrături și fanfare".

și mușchi spre folosul răzbunării ce va veni. Societăți de tir și gimnastică, costumate, echipate, toate cu muzica lor și steagul lor ; săli de arme, box, bastoane, lupte ou piciorul, curse pe jos, lupte cu pumnii, între persoane din lumea bună, au înlocuit vînătorile de șepci și platonicele taifasuri cinegetice la armurierul Cosiecalde.

În sfîrșit clubul, bătrînul club el însuși, lepădînd jocurile de cărți s-a prefăcut în Clubul Alpinilor după modelul faimosului „Alpine Club" din Londra care a dus pînă în Indii renumele cățărătorilor săi. Cu singura deosebire că tarasconezii, în loc de a se expatria spre a cuceri piscuri străine, s-au mulțumit cu cele pe care le aveau la îndemînă, ori mai bine zis, la picioarele lor, la porțile orașului.

Alpii la Tarascon?... Nu, ci Alpinii, șirul acela de munți scunzi cu mireasmă de cimbru și levănțică, neprimejdioase, nici prea înalte (150 pînă la 200 de metri deasupra nivelului mării), care dau drumurilor provensale o zare de un albastru stins, și pe care închipuirea băștinașilor le-a împodobit cu nume ca din basme, potrivite fiecăruia din ele : *Muntele Fioros, Capătul Lumii, Piscul Uriașilor etc.*

Duminica dimineața, ți-e mai mare dragul să-i vezi pe tarasconezi cu ghetre, cu pioletul în mînă, cu traista și cortul la spinare, pornind, cu trîmbițași în frunte, să facă ascensiuni despre care *Forum,* gazeta locală, publică dări de seamă cu un belșug descriptiv, cu prisosuri de epitete, „abisuri, prăpăstii, strîmtori înfiorătoare", de parc-ar fi vorba de cățărări prin Himalaia. Țineți seama că, practicînd asemenea jocuri, oamenii locului au dobîndit puteri noi, acei „mușchi

criță", rezervați odinioară numai lui Tartarin, bunul, viteazul, eroicul Tartarin.

Dacă în Tarascon se cuprinde sudul Franței, în Tartarin se cuprinde Taraseonul. El nu este numai cetățean al orașului, ci și sufletul lui, geniul lui, are toate frumoasele-i nebunii.

Cunoaștem vechile-i isprăvi, biruințele lui de cîntăreț (Oh! duetul *Robert diavolul*, la farmacia lui Bézuquet!) și surprinzătoarea odisee a vînătorilor sale de lei, de unde a adus acea superbă cămilă, cea din urmă din Algeria, răposată mai apoi sub povara anilor și a onorurilor, conservată ca schelet la muzeul tîrgului, printre alte curiozități tarasconeze.

În ce-l privește, Tartarin a rămas neschimbat: dinți buni, văz ager, cu toți cei cincizeci de ani, mereu cu acea nemaipomenită imaginație care apropie și mărește obiectele cu puterea unui telescop. A rămas același despre care bravul comandant Bravida spunea: „E un iepure!..." [1].

Ba mai degrabă doi iepuri! Căci în Tartarin ca în oricare tarasconez, se află foarte vădit două rase de iepuri, cea de casă și cea de cîmp: iepurele de cîmp neastîmpărat, aventuros, dornic de primejdii; iepurele de casă tabietos, cocoloșit, cu o spaimă groznică de oboseli, de curenți de aer, și de toate felurile de primejdii ce ar putea să-ți curme zilele.

E știut că prudența asta nu-l împiedicase de a se arăta viteaz și chiar eroic cînd avea prilejul; dar e îngăduit să punem întrebarea: ce caută oare pe Rigi (*Regina montium*), la vîrsta lui, după ce așa de scump își cucerise dreptul la tihnă și trai bun?

---

[1] Această expresie, tradusă în text cuvînt cu cuvînt din limba franceză, are sensul de: „E un om și jumătate!". (N.R.)

La asta, numai păcătosul de Costecalde ar fi putut răspunde.

Costecalde, armurier de felul lui, înfățișează un tip destul de rar la Tarascon. Pizma, josnica și mîrșava pizmă, ce s-arată la el printr-o cută haină a buzelor sale subțiri și după un fel de abur galben ce i se ridică de la ficat în duhneli, îi întunecă fața largă, bărbierită și regulată, cu teșiturile zbîrcite, strivite parcă de ciocan, asemeni unei vechi medalii a lui Tiberiu ori Caracalla[1]. Pizma la el e o boală pe care nici nu caută s-o ascundă, și, cu acel strașnic temperament tarasconez ce mereu își dă arama pe față, se întîmplă să zică pomenind de meteahna sa: „Nu vă dați seama cum doare comedia asta..."

Nici vorbă, călăul lui Costecalde e Tartarin. Atîta faimă pe capul unui singur om! El pretutindeni, mereu el! Și încetișor, pe nesimțite, așa cum o termită se furișează în lemnul poleit al unui idol, iacă-s douăzeci de ani de cînd surpă pe dedesubt acest renume de biruință, îl roade, îl coșcovește. Seara, cînd Tartarin istorisea la club pîndele lui de lei, drumurile lui prin întinsa Șahara, Costecalde chicotea înfundat, da din cap a neîncredere.

— Păi pieile alea, totuși, măi Costecalde... pieile alea de leu pe care ni le-a trimis și care sînt acolo, în salonul clubului?

— Ha! nu zău... Și credeți cumva că în Algeria, nu sînt blănari?...

— Da' urmele de gloanțe rotunjoare în scăfîrlie?

— Ei, d-alminterea, oare pe vremea vînătorilor de șepci, nu se găseau și la pălărierii noștri șepci găurite

[1] Caracalla — împărat roman care a domnit între anii 211—217 *e. n.*, punînd la cale un șir întreg de asasinate. (N.R.)

de gloanțe, făcute harcea-parcea, pentru ținfașii nedibaci ?

Negreșit, vechea glorie a lui Tartarin, omorîtor de fiare sălbatice, rămînea mai presus de asemenea atacuri; dar alpinistul nostru, la el acasă era expus tuturor cîrtelilor, și Costecalde nu se lăsa de ele, mînios că fusese numit președinte al Clubului Alpinilor un om pe care vîrsta îl „îngreuia" în chip vădit, și pe care obișnuința căpătată în Algeria, a papucilor și a hainelor largi, îl năravea și mai rău la frîndăvie.

E drept, Tartarin lua rar parte la ascensiuni; se mulțumea doar să le însoțească cu urările sale și să citească în ședințe solemne, dînd ochii peste cap, și cu intonații ce virau cucoanele în sperieți, tragicele dări de seamă ale expedițiilor.

Costecalde, dimpotrivă, uscățiv, nervos, „Picior de cocoș", cum i se spunea, se cățăra totdeauna în fruntea tuturor; cutreierase toți Alpinii unul cîte unul, înfipsese pe culmi de neatins drapelul clubului, *Tarasca* între stele de argint. Cu toate astea el nu era decît vicepreședinte, V.P.C.A.; dar își pregătea așa de bine terenul, că la viitoarele alegeri, Tartarin avea să se curețe fără doar și poate.

Înștiințat de credincioșii săi, Bézuquet farmacistul, Excourbaniès, bravul comandant Bravida, eroul nostru fu mai întîi cuprins de un negru dezgust, acel parapon de revoltă din care nerecunoștința și strîmbătatea înalță cugetele frumoase. Îi veni mai întîi să lase totul baltă, să se expatrieze, să treacă podul Ronului ca să-și trăiască zilele la Beaucaire, între Volsci; apoi se domoli.

Să-și lase căsuța, grădina, tabieturile lui scumpe, să se despartă de jețul său de președinte al Clubului Alpinilor, întemeiat de dînsul, de acel măreț P.C.A.

ce împodobea şi da distincţie cărţilor sale de vizită, hîrtiei de scrisori, pînă şi căptuşelii de la pălărie! Nu era cu putinţă, nu! Şi pe neaşteptate, îi veni un gînd năstruşnic.

La urma urmelor, isprăvile lui Costecalde se mărgineau la căţărări în Alpini. De ce adică Tartarin, în timpul celor trei luni care-l despărţeau de alegeri, n-ar încerca o aventură nemaiauzită? Să arboreze, de pildă, steagul Clubului pe unul din cele mai înalte piscuri din Europa, Jungfrau, ori Mont-Blanc?...

Ce triumf la întoarcere, ce palmă pentru Costecalde cînd gazeta *Forum* va publica povestea ascensiunii! Cum, apoi, să mai cuteze să-i dispute fotoliul?

Numaidecît se puse pe lucru, porunci să-i vie într-ascuns de la Paris un noian de lucrări de specialitate: *Escaladele* de Whymper, *Ghefarii de* Tyndall, *Mont-Blanc* de Stéphen d'Arve, rapoarte ale Clubului Alpin englez şi elveţian; îşi împuie capul cu o groază de expresii alpestre, „şemineuri", „culoaruri", „morişti", „nevouri", „seracuri", „morene", „rupturi", fără să-şi dea prea bine seama ce înseamnă toate astea.

Noaptea, visurile îi erau bîntuite de alunecuşuri fără liman, de prăvăliri neaşteptate în văgăuni fără fund. Avalanşele-l rostogoleau, steiuri de gheaţă-i prindeau trupul ca într-o frigare; şi îndelung după deşteptare, şi după ciocolata de dimineaţă pe care obişnuia s-o ia în pat, îl stăpînea spaima şi povara visului său urit; dar toate astea nu-l împiedicau ca, după ce se scula, să-şi închine dimineaţa unor stăruitoare exerciţii de antrenament.

De jur împrejurul Tarasconului se află un drum plantat cu arbori [illegible] în dicţionarul locului se cheamă „Ocolul ori[illegible]ului". In fiece duminică după masă, tarasconezii, robi ai obişnuinţii, în ciuda ima-

ginației lor, dau ocol orașului, și mereu în același sens. Tartarin se exersa făcînd ocol de opt și chiar zece ori în timpul dimineții, și adesea și în sens invers. Mergea cu mîinile la spate, cu pași mărunți de munte, domoli și siguri, și negustorii spăimîntați de această abatere de la obiceiurile locale se pierdeau în presupuneri de tot felul.

La el acasă, în grădinița sa exotică, el obișnuia să treacă peste spărturi, sărind peste bazinul în care cîțiva crapi înotau printre lintiță; căz[illegible] în două rînduri și fu nevoit să-și schimbe hainele. [illegible]ajunsurile astea îl atîtau și atunci, apucat de amet[illegible]el păsca de-a lungul strîmtei margini de cărăm[illegible]băgînd în sperieți pe bătrîna servitoare care nu p[illegible]ea o iotă din [illegible] marafeturile astea.

Poruncea totodată la Avignon unui lăcătuş dibaci, cîrlige sistem Whymper pentru încălţăminte, un piolet sistem Kennedy, o lampă specială cu ţeavă, două pături impermeabile şi două sute de coţi de funie împletită cu sîrmă, invenţia sa.

Sosirea acestor felurite lucruri, acel du-te-vino misterios, stîrnit cu prilejul făuririi lor i-au făcut nespus de curioşi pe tarasconezi; umbla prin tîrg vorba: „Preşedintele pregăteşte o lovitură". Dar ce anume? Ceva măreţ, nici vorbă, căci după spusa nimerită a bravului şi sentenţiosului comandant Bravida, fost căpitan de ată, care nu grăia decît prin apoftegme[1]: „Vulturul nu vinează muşte."

[1] Apoftegmă — gîndire exprimată în mod limpede şi concis, maximă. (N.R.)

Cu cei mai apropiați, Tartarin rămînea de piatră, numai la ședințele clubului se simțea tremurul glasului său și privirile cu strălucerări cînd vorbea către Costecalde, pricina indirectă a acestei noi expediții ale cărei primejdii și oboseli se învederau pe măsură ce se apropia clipa plecării. Bietul om nu căta să și le ascundă, ba le socotea atît de negre, încît crezu de cuviință să-și pună rînduială în afaceri, să-și scrie cele din urmă dorințe, treabă tare dureroasă tarasconezilor, atît de dornici de viața asta că mai toți mor fără testament.

Oh! într-o dimineață de iunie însorită, cu un cer fără pic de nor, boltit, strălucitor, ușa cabinetului deschisă spre grădinița curățică, presărată cu nisip, unde plantele exotice își desfășurau umbrele liliachii încremenite, unde havuzul își susura limpedele-i ison în larma veselă a micilor savoiarzi jucînd țintar în fața porții, iată-l pe Tartarin în papuci, straie largi de flanelă, tihnit, plin de voie bună, trăgînd din pipă, citind cu glas tare pe măsură ce scria:

„Acesta-i testamentul meu".

Vedeți, geaba îi-i inima la locul ei, bine înfiptă, astea-s clipe de neîndurat. Totuși nu-i tremură nici mîna, nici glasul, în vreme ce împărți concetățenilor săi toate avuțiile etnografice grămădite în căsuța sa, cu grijă șterse de praf și păstrate într-o rînduială să te minunezi.

„Pentru Clubul Alpinilor, baobabul *(arbor gigantea)*, ca să stea pe căminul din sala de ședințe;

Pentru Bravida, toate carabinele, revolverele, cutitele de vînătoare, pumnalele malaeze, măciucile și alte piese ucigătoare;

Pharmacie
PHARMACIE

Pentru Excourbaniès, toate pipele, ciubucurile, narghilelele, pipetele de fumat kif[1] și opium.

Pentru Costecalde, — da, Costecalde, chiar el, își avea partea de moștenire! — faimoasele săgeți otrăvite. (Nu vă atingeți de ele).“

Pesemne că în darul ăsta zăcea nădejdea ascunsă că trădătorul are să se rănească de moarte, dar așa ceva nu reieșea cîtuși de puțin din testamentul încheiat cu următoarele cuvinte, de o sublimă blîndețe:

„Rog pe dragii mei alpiniști să nu dea uitării pe președintele lor... țin ca ei să fie iertători cu dușmanul meu, așa cum și eu îl iert; și cu toate astea, numai el e acela care mi-a cășunat moartea...“

Aici, Tartarin fu nevoit să se oprească, podidit de o năvală de lacrimi. Vreme de un minut, se văzu făcut fărîme la poalele unui munte grozav, culeș într-o roabă, iar rămășițele sale de nerecunoscut aduse la Tarascon. O, putere a închipuirii provensale! Stă de față la propria-i înmormîntare, auzea prohodul, cuvîntările rostite la mormînt: „Sărmanul Tartarin!...“. Și pierdut în mulțimea prietenilor săi, se bocea pe sine însuși.

Dar aproape numaidecît, priveliștea cabinetului său, scăldat de soare, strălucind de arme și pipe frumos rînduite, cîntecul firișorului de apă din mijlocul grădinii, îl readuse în lumea de aievea. D-alminterea, ca ce să moară? Ca ce să plece, adică? Cine-i punea sula-n coastă? Ce amor propriu prostesc, să-și primejduiască viața pentru un fotoliu prezidențial și pentru trei slove!...

Nu fu decît o slăbiciune ce nu ținu mai mult decît cealaltă. După cinci minute, testamentul era gata,

[1] Kif — praf din frunze de cînepă din Indii, amestecat cu tutun. (N.R.)

parafat, sigilat cu un uriaş sigiliu negru, şi marele bărbat îşi făcea ultimele pregătiri de plecare.

Încă o dată, Tartarin viteazul biruise pe Tartarin cel în papuci. Şi se putea spune despre eroul tarasconez ceea ce s-a spus despre Turenne[1]: „Trupul său nu era totdeauna gata a merge la luptă, dar voinţa îl mina acolo fără vrerea lui".

Chiar în seara acelei zile, cînd orologiul primăriei suna ultima bătaie a ceasurilor zece, iar ulicele erau pustii, mărite, ici-colo doar cîte un ciocan întîrziat lovind vreo poartă, sau glasuri joase sugrumate de teamă strigînd prin beznă: „Noapte bună, încaltea...", un drumeţ, după ce închise repede o poartă se furişa prin tîrgul adormit, unde faţadele caselor nu mai erau luminate decît de felinarele şi borcanele colorate în trandafiriu şi verde de la farmacia Bézuquet, proiectînd în pieţişoară umbra farmacistului rezemat în coate la biroul său şi adormit pe Codex. Era o mică arvună pe care o lua astfel farmacistul în fiecare seară, între nouă şi zece, pentru că, îşi zicea el, să fie mai sprinten noaptea dacă cumva ar fi fost nevoie de serviciile sale. Fie vorba-ntre noi, asta era numai o tarasconadă, căci nu-l deştepta nimeni niciodată şi, ca să doarmă mai în tihnă, chiar el tăiase sfoara soneriei de alarmă.

Deodată, se pomeni cu Tartarin încărcat de cuverturi, cu un sac de călătorie în mînă, şi aşa de palid şi de prăpădit, că farmacistul, cu acea aprinsă imaginaţie locală, de care meseria de spiţer nu-l ferea, bănui cine ştie ce fioroasă aventură şi se înfricoşă:

---

[1] Turenne — mareşal al Franţei. A trăit între anii 1611—1675, repurtînd o serie de victorii militare importante. În urma lui au rămas „Memoriile" sale. (N.R.)

— Nenorocitule!... Ce s-a întîmplat?... Te-ai otrăvit?... Repede, repede, ipeca[1]!...

Dădu buzna spre borcanele lui. Ca să-l oprească, Tartarin trebui să-l apuce în braţe.

— Ascultă odată, ce dracu'!...

Şi în glasul lui scîrţîia dezamăgirea actorului căruia i s-a ratat intrarea în scenă. După ce îl ţintui pe farmacist la tejghea cu o mînă de fier, Tartarin îi spuse în şoaptă:

— Sîntem singuri, Bézuquet?

— Ee, da... zise celălalt privind în juru-i cu spaimă neînţeleasă... Pascalon s-a culcat. (Pascalon era ucenicul său), mama de asemenea, da' de ce?...

— Închide obloanele, porunci Tartarin drept răspuns, s-ar putea să ne vadă de afară.

Bézuquet se supuse tremurînd. Holtei, trăind laolaltă cu maică-sa de care nu se deslipise niciodată, era de o blîndeţe, şi de o sfiiciune de fată mare, ce nu se potrivea nici pe departe cu chipul său ars de soare, buzele cărnoase, nasul mare şi coroiat deasupra unei mustăţi stufoase — un cap de pirat algerian dinaintea unui atac. Nepotrivirile astea sînt dese la Tarascon, unde capetele au trăsături foarte caracteristice, — capete romane, sarasine, capete expresive de modele de desen, strămutate în meserii burgheze şi cu obiceiuri cît se poate de paşnice de tîrguleţ.

Aşa se face că Excourbaniès, cu mutra unui *conquistador*[2] tovarăş de al lui Pizarro[3], vinde pinzeturi, roteşte nişte ochi scăpărători pentru ca să vîndă aţă de

---

[1] Ipeca — rădăcină a unor arbuşti din America de sud, ce produce vărsături. (N.R.)

[2] Conquistador — cuceritor, învingător (în limba spaniolă). (N.R.)

[3] Pizarro — aventurier spaniol care împreună cu fraţii săi, Gonzales şi Hernando, a cucerit Peru. A trăit între anii 1475—1541, fiind ucis de rivalul său Almagro. (N.R.)

doi gologani, iar Bézuquet, etichetînd lemnul dulce și *sirupus gummi*, seamănă cu un bătrîn pirat de pe țărmurile barbareștí.[1]

După ce obloanele fură închise, înțepenite cu piroane de fier și drugi de-a curmezișul: „Ascultă, Ferdinand", zise Tartarin căruia îi plăcea să spuie oamenilor pe numele de botez; și repede își vărsă focul împotriva nerecunoștinței compatrioților săi, istorisi josnicele manevre ale lui „Picior de cocoș", renghiul ce umblau să i-l joace la apropiatele alegeri, și felul cum chibzuia el să înlăture lovitura.

Mai întîi de toate, lucrul trebuia ținut în cea mai mare taină, să nu fie dat în vileag decît în clipa potrivită, cînd va hotărî poate izbînda, afară dacă nu cumva vreo piedică oricînd de prevăzut, una din acele floroase catastrofe...

— Ei, ursită blestemată! Bézuquet, nu mai fluiera așa cînd îți vorbesc!

Era una din apucăturile farmacistului. Puțin vorbăreț din fire, ceea ce la Tarascon nu prea se întîmplă, meritînd pentru asta încrederea președintelui, buzele lui groase, mereu ca un O, aveau năravul de a șuiera într-una, de parcă rîdea în nasul oamenilor, chiar și în convorbirile cele mai serioase.

Și în vreme ce eroul nostru aducea vorba despre moartea sa, spunea, punînd pe tejghea un plic mare, pecetluit:

— „Aici sînt ultimele mele dorințí, Bézuquet; pe dumneata te-am ales executor testamentar" — „Hu... hu... hu", șuiera spițerul furat de năravul său, dar în fond foarte mișcat, înțelegînd măreția rolului său.

---

[1] Barbaria sau Statele barbareștí — nume date odinioară regiunilor Africei de nord, așezate la apus de Egipt: Marocul, Algeria, Tunisia. (N.R.)

Apoi, ceasul plecării fiind aproape, ţinu să bea în cinstea isprăvii „ceva bun, *qué* ?... un pahar de elixir Garus". Descuind mai multe dulapuri şi cercetîndu-le, îşi aduse aminte că doamna maică-sa ţine cheile de la Garus. Ar fi trebuit s-o deştepte, să spuie cine este. Elixirul fu înlocuit cu un pahar de *sirop de Calabria*, băutură văratică, modestă şi nevătămătoare, născocită de Bézuquet care o anunţa în *Forum* sub acest titlu : *„Sirop de Calabria, zece soli butelia cu sticlă cu tot". „Sirop de cadavru, cu viermi cu tot"* [1], clevetea infernalul Costecalde, căruia-i curgeau balele după toate succesele ; de altfel, acest fioros joc de cuvinte n-a făcut decît să sporească vînzarea, iar tarasconezii sînt nebuni după acest sirop de cadavru.

Libaţiunile fiind făcute, cîteva ultime cuvinte fiind schimbate, se strînseră în braţe, Bézuquet şuierînd în mustaţa în care se rostogoleau lacrimi cît bobul.

— Adio, încaltea... zise Tarascon răstit, simţind că-i venea şi lui să bocească ; şi cum oblonul uşii era pus, eroul trebui să iasă din farmacie de-a buşilea.

Începeau caznele călătoriei.

Trei zile după aceea, poposea la Vitznau, la poalele muntelui Rigi. Ca munte de încercare pentru exerciţiu de antrenament, Rigi îl ispitise din pricina micii lui înălţimi (1800 metri, cam de zece ori mai înalt ca Muntele Fioros, cel mai mare dintre Alpini !) ; asemenea şi din pricina splendidei privelişti ce se vedea din vîrf, toţi Alpii bernezi, înşiruiţi, albi şi trandafirii în jurul lacurilor, aşteptînd ca ascensionistul să-şi hotărască alegerea, să arunce pioletul pe unul din ei.

[1] Joc de cuvinte bazat pe asemănarea fonetică între cuvintele „calabre" şi „cadavre" (în pronunţarea lor franţuzească). (N.R.)

Încredințat că pe drum are să fie recunoscut, și poate urmărit — slăbiciunea sa era de a crede că în întreaga Franță era tot așa de celebru și popular ca la Tarascon — făcuse un strașnic ocol ca să intre în Elveția, și nu-și puse hamurile decît dincolo de frontieră. I-a prins bine: Niciînd armamentul lui n-ar fi putut încăpea într-un vagon franțuzesc.

Însă oricît de încăpătoare sînt compartimentele elveține, alpinistul încurcat de unelte, cu care încă nu se obișnuise, zdrobea degetele picioarelor cu vîrful alpenștocului și agăța lumea cu cîrligele de fier. Și ori unde intra, în gări, saloane de hotel sau vaporașe, stîrnea tot atîta mirare cît și ocări, fereli, priviri mînioase ce nu și le putea explica și din pricina cărora, cu firea lui iubitoare și prietenoasă, era amărît. Și ca să-l dea gata, un cer mereu ca leșia, noros, și o ploaie cu găleata.

Ploaie la Bâle, peste căsuțele albe, spălate și iar spălate de mîna slujnicelor și de apa din cer; ploaie la Lucerna, pe cheiul de îmbarcare, unde geamantanele și coletele păreau scăpate de la naufragiu; iar cînd ajunse la stațiunea din Vitznau, pe malul lacului celor Patru-Cantoane, același potop pe coastele verzi ale muntelui Rigi, călărite de nori negri, cu șuvoaie prăvălindu-se de-a lungul stîncilor, cu cascade ca un colb umed, cu prelingeri din toate pietrele, din toate acele brazilor. De cînd era, tarasconezul nu mai văzuse atîta apă.

Intră într-un han, porunci o cafea cu lapte, miere și unt, singurul lucru cu adevărat bun ce-l mai gustase cu poftă în timpul călătoriei; apoi întremat, cu barba unsă de miere și curățată cu un colț de șervet, se pregăti să încerce prima-i ascensiune.

— Şi d-alminterea, — întrebă el în timp ce-şi lua sacul de-a spinare, — cît timp trebuie ca să te urci pe Rigi?

— Un ceas, un ceas şi un sfert, domnule, numai grăbiţi-vă, trenul pleacă peste cinci minute.

— Cu trenul la Rigi!... Dumneata glumeşti!

Prin fereastra cu vitraliuri plumbuite a hanului văzu cum pornea trenul. Două vagoane mari acoperite, fără ferestre, împinse de o locomotivă cu horn scurt şi pîntecos în formă de căldare, o gînganie monstruoasă prinsă de munte şi trăgîndu-şi sufletul ca să se cațere pe povîrnişurile de prăpastie.

Cei doi Tartarini, cel viteaz şi cel în papuci, se revoltară amîndoi deodată la gîndul de a se urca cu maşina asta hidoasă. Unul găsea caraghios acest fel de a sui Alpii cu ascensorul; cît despre celălalt, punţile astea aeriene pe care linia le străbătea cu perspectiva unei căderi de o mie de metri la cea mai mică deraiere, îi inspirau tot soiul de reflexii jalnice, îndreptăţite datorită prezenţei micului cimitir din Vitznau, ale cărui albe morminte se înşirau tocmai acolo în josul pantei, ca rufele întinse în curtea unei spălătorii. Negreşit, cimitirul ăsta se afla acolo ca prevedere, şi pentru ca în caz de accident, călătorii să-şi găsească adăpost.

„S-o pornim pe jos, — îşi zise aprigul tarasconez, — asta o să mă mai mlădieze... *zou!*"

Şi iată-l pornind, mereu cu gîndul la minuirea alpenştocului său, de faţă cu personalul hotelului care alerga la poartă şi-i striga desluşiri pentru călătorie pe care el nu le asculta. Apucă mai întîi pe un drum pieptiş, aşternut cu pietriş bolovănos şi ascuţit ca o ulicioară de prin sudul Franţei, mărginit de uluci de brad pentru scurgerea apelor de ploaie.

În dreapta și stînga, livezi nesfîrșite, pășuni grase și jilave, străbătute de aceleași canale de irigație făcute din bușteni. Din pricina lor se auzea un prelung plescăit din creastă, pînă la poalele muntelui, și ori de cîte ori pioletul alpinistului s-agăța în trecere de ramurile joase ale vreunui stejar ori nuc, șapca îi pîrîia ca sub pîlnia unei stropitori.

— *Diou!*[1] ce de mai apă!... oftă omul de la miazăzi.

Dar și mai greu fu cînd prundișul drumului încetă brusc și el fu nevoit să se bălăcească chiar prin torent, să sară din piatră în piatră, ca să nu-și ude jambierele. Apoi hop! porni să plouă cu bășici, o ploaie pătrunzătoare, deasă, răcindu-se pe măsură ce urca tot mai sus. Cînd poposea să mai răsufle, nu mai auzea decît un uriaș huiet de ape, în care părea că se înecase, și întorcînd privirea vedea norii îngemănîndu-se cu lacul, în fine și lungi fire de sticlă, printre care vilele din Vitznau străluceau ca niște jucărioare proaspăt lustruite.

Bărbați, copii treceau pe lîngă dînsul cu capetele plecate, aduși de spinare sub același coș de lemn alb, încărcat cu provizii pentru vreo vilă ori pensiune ale căror balcoane ieșite se zăreau pe la jumătatea coastei. „Rigi Kulm?..." întreba Tartarin ca să se încredințeze că e pe drumul cel bun, dar echipamentul său neobișnuit, îndeosebi căciula-i cu margini îmblănite care-i ascundea fața, răspîndea spaimă pe drum, și toți holbînd ochii, grăbeau pașii fără să răspundă.

Curînd întîlnirile se rărîră: cea din urmă făptură omenească pe care o mai zări fu o bătrînă spălînd rufe într-un trunchi de copac, la adăpostul unei umbrele roșii înfiptă în pămînt.

[1] Doamne! (în dialect provensal). (N.R.)

— Rigi-Kulm? întrebă alpinistul.

Bătrîna ridică spre dînsul o față timpită și stinsă cu o gușă care-i dănțăluia la git, mare cît talanga țărănească a unei vaci de Șviițera; apoi, după ce-l privi lung, se porni pe un rîs nestăpînit ce-i spinteca gura pînă la urechi, îi strîngea zbîrciturile ochilor mititei, și de cum îi deschidea iar, vederea lui Tartarin protăpit înaintea ei, cu pioletul pe umăr, părea că-i sporește veselia.

— Mii de draci!... bombăni tarasconezul, — noroc că-i femeie...

Și nemaiputînd de furie își văzu de drum, rătăcindu-se printr-un brădet unde cizmele îi alunecau pe mușchiul mustind de apă.

Mai încolo priveliștea se schimbă. Nu se mai vedeau nici poteci, nici arbori, nici pășuni. Coaste triste, golașe, grohotișuri mari de stînci, pe care le trecea în genunchi de teamă să nu se prăvălească; văgăuni pline cu nămol galben pe care le trecea încetișor, bîjbîind cu alpenștocul, ridicînd labele picioarelor ca un toci-lar. Tot timpul nu-și lua ochii de la busola medalion, atîrnată la șiretul gros al ceasului de brîu; dar pesemne din pricina altitudinii ori a variațiilor de temperatură, acul părea că-și face de cap. Și nici chip de orientare în negura deasă galbenă, unde nu puteai vedea la zece pași, străbătută de un vîrtej de polei înghețat ce făcea urcușul tot mai anevoios.

Increméni deodată locului; pămîntul albea nedeslușit în fața-i... Ferește ochii!...

Sosea în ținutul zăpezilor...

Scoase numaidecît ochelarii din toc și și-i așeză cu nădejde. Clipa era măreață. Cam emoționat, dar mîndru cu toate astea, lui Tartarin i se părea că dintr-un

salt se înălțase cu o mie de metri spre piscuri și spre marile primejdii.

Nu mai înainta decît cu băgare de seamă, năzărindu-i-se văgăuni și rupturi, despre care-i pomeneau cărțile lui, și în adîncul inimii, blestemînd oamenii de la han care-l sfătuiseră să se urce drept înainte, și fără călăuză. La urma urmei, poate că a greșit muntele! Merge de mai bine de șase ceasuri, iar pînă la Rigi nu erau decît trei. Bătea un vînt, un vînt rece care spulbera zăpada în vîrtejuri prin negura asfințitului.

Avea să-l apuce noaptea. Unde să găsească o colibă, măcar o ieșitură de stîncă sub care să se aciuieze?... Și iată că zări deodată înaintea-i, pe o movilă de pămînt bătătorită, sălbatică și goală, un fel de vilă de lemn de care era legată o firmă cu slove uriașe ce le descifră anevoie: „A... TE... LIE... R... FO... TO... GRA... FIC... RI... GI... KULM". În același timp, ceva mai departe, i se arătă și uriașul hotel cu trei sute de ferestre între lampadarele sărbătorești care se aprindeau în ceață.

III

ZARVĂ PE RIGI

Singe rece! Singe rece! Cornul din Alpi. Ce află Tartarin la oglinda sa, deșteptîndu-se. Nedumerire: se caută o călăuză prin telefon.

„*Què aco?*... Cine-i acolo?..." strigă tarasconezul ciulind urechea, cu ochii holbați în beznă.

O trepădare de pași prin tot hotelul, uși trîntite, gîfîieli, țipete: „Grăbiți-vă!", în vreme ce afară

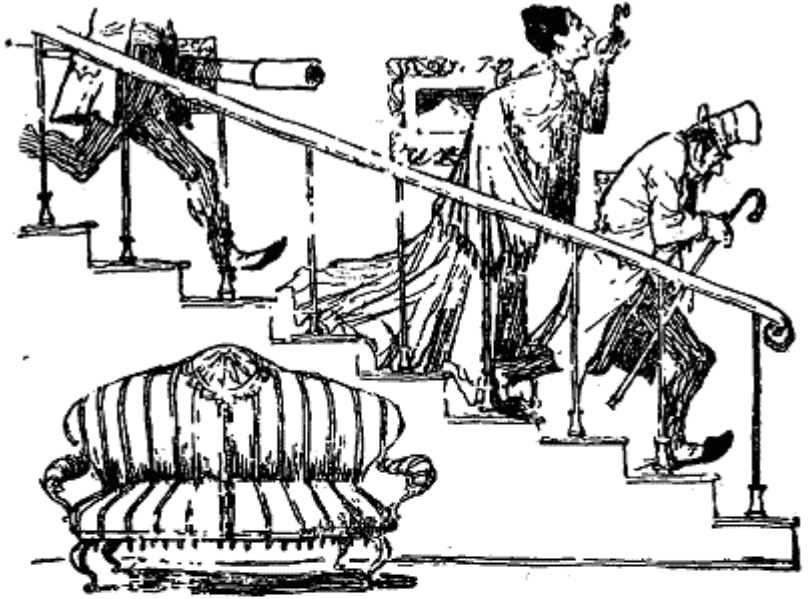

răsunau parcă chemări de corn, și vîlvătăi neașteptate luminau geamuri și perdele...

Foc!...

Dintr-un salt fu jos din pat, încălțat, îmbrăcat, năvălind pe scara unde gazul aerian încă mai ardea și pe care o scobora un roi zgomotos de *misse* în cap cu ce găsiseră la repezeală, îmbrobodite în șaluri verzi, fișiuri de lînă neagră, tot ce nimeriseră în grabă, sculîndu-se din somn.

Tartarin, el însuși, spre a-și da curaj și ca să liniștească pe domnișoarele acelea, zbiera dînd buzna și îmbrîncind toată lumea: „Nu vă speriați! Nu vă speriați!" cu un glas de goeland, stins, prăpădit, un glas

ca în visuri, ce face părul măciucă şi celor mai tari de inger. Şi poftim, prichindelele acelea de *nisse* care rideau privindu-l, păreau că-l găsesc cît se poate de caraghios! Nici o noţiune a primejdiei nu ai la vîrstă asta!

Noroc că şi diplomatul cel bătrîn venea în urma lor îmbrăcat la repezeală cu un pardesiu din care-i ieşeau afară izmenele albe şi crimpeie de şireturi.

Iată-n sfîrşit şi un bărbat!...

Tartarin dădu fuga la el, vînturînd braţele:

— Ah, domnule baron, ce nenorocire!... Aţi aflat ceva?... Unde-o fi?... Cum a început?...

— Cine ?... Ce ?... bîlbîi baronul aiurit, fără să-nțeleagă.

— Păi, focu'...

— Ce foc ?...

Bietul om făcu o mutră atît de plouată și năucă, încît Tartarin îl părăsi și o zbughi afară spre „a organiza ajutoarele".

„Ajutoare!" repetă baronul, și după el cinci chelneri care dormeau de-a-mpicioarele, uitîndu-se apoi unii la alții năuciți...

Cum ieși afară, Tartarin își dădu seama că o scrîntise. Nici pomeneală de incendiu. Un ger năprasnic, noapte adîncă, abia luminată de facle de rășină ce se mișcau ici-colo și lăsau pe zăpadă pete mari ca de sînge.

În pragul peronului, un cîntăreț din corn alpin, își buciuma jelania cu modulații, un monoton cînt de vaci, din trei note, cu care, la Rigi-Kulm e obiceiul să se deștepte din somn adoratorii soarelui și să li se vestească apropiata ivire a astrului.

Se pretinde că el se arată uneori, de cum răsare, în vîrful cel mai depărtat al muntelui, în dosul hotelului. Ca să se orienteze, se luă după hohotele de rîs ale *misselor* care treceau pe lîngă dînsul. Mergea însă mai domol, picînd încă de somn și tîrînd picioarele grele după șase ceasuri de urcuș.

— Dumneata ești, Manilof ?... zise deodată în umbră un glas limpede, un glas de femeie... Ia ajută-mă... Mi-am pierdut un pantof.

Recunoscu ciripitul străin al micii lui vecine de masă, a cărei siluetă gingașă o căuta în reflexul alburiu ce se ridica de pe pămînt.

— Nu-i Manilof, domnișoară, dar dac-aș putea să vă fiu de folos...

Ea scoase un mic țipăt de mirare și teamă, făcu un gest de fereală pe care Tartarin nu-l văzu, fiind aplecat și bîjbîind prin iarba măruntă și fărîmicioasă din jurul lui.

— Ei, drăcie! iacătă-l... strigă el cu voioșie. Scutură fina încălțăminte pe care zăpada sta ca o pulbere de brumă, se lăsă într-un genunchi pe frigul și umezeala aceea, în chipul cel mai galant, și drept răspiată ceru onoarea de-a încălța pe Cenușăreasă.

Ea, mai înverșunată ca în poveste, răspunse cu un „nu" răstit și porni să țopăie căutînd să-și potrivească ciorapul de mătase în pantoful purpuriu; dar n-ar fi izbutit nicicînd fără ajutorul eroului nostru, peste fire de emoționat simțind o minută minușița aceea alingîndu-i umărul.

— Buni ochi aveți... mai spuse ea drept mulțumire, în timp ce mergeau pe bîjbîite, alături.

— Obișnuința pîndelor, domnișoară.

— A! Sînteți vînător?

Spusese sta cam în ris, neîncrezătoare. Tartarin n-ar fi trebuit decît să spună cine este, ca s-o convingă, dar ca toți oamenii purtători de nume ilustre, păstră o discreție, o cochetărie și, vrînd să sporească surprinderea:

— Sînt vînător, într-adevăr.

Ea urmă pe același ton de ironie:

— Și cam ce fel de vinat căutați de preferință?

— Marile carnasiere, fiarele uriașe... zise Tartarin ca s-o uimească.

— Și găsiți multe d-astea pe Rigi?

Mereu galant și cu răspunsul gata, tarasconezul dădu să spuie că pe Rigi nu întîlnise decît gazele, dar vorba îi fu tăiată de două mogîldețe care apropiindu-se strigau:

— Sonia... Sonia!...

— Aici sînt... zise ea, şi, întorcîndu-se spre Tartarin ai cărui ochi obişnuiţi cu întunericul îi desluşeau palidul şi drăgălaşul chip sub o pălăriuţă spaniolească, spuse de data asta serioasă:

— Faceţi o vînătoare primejdioasă, bătrînelule... luaţi seama să nu vă rămînă ciolanele pe acolo...

Şi cît ai clipi, pieri în beznă cu însoţitorii ei.

Mai apoi, tonul ameninţător care sublinia cuvintele astea avea să tulbure imaginaţia omului de la sud; dar deocamdată fu numai jignit de vorba asta „bătrînelule", zvîrlită pîntecosului cărunt, şi de plecarea grăbită a fetei tocmai în clipa cînd era să-i spună cine este, să se desfete de uimirea ei.

Făcu cîţiva paşi în direcţia în care se depărta grupul, auzi o larmă nedesluşită, oameni tuşind, strănuturi de turişti grămadă care aşteptau cu nerăbdare răsăritul soarelui, unii mai viteji, cocoţaţi pe cîte o mică terasă ale cărei ieşituri, vătuite de omăt, albeau în noaptea pe sfîrşite.

O licărire începea să lumineze orientul, întîmpinată de o nouă chemare a cornului alpin şi de acel „Ah!" de uşurare pe care-l provoacă la teatru a treia lovitură pentru ridicarea cortinei. Îngustă, aidoma crăpăturii lăsate de un copac, licărirea aceea se întindea, lărgea zarea; dar în acelaşi timp, din văi urca o negură deasă şi galbenă, un abur şi mai pătrunzător, şi mai gros pe măsură ce se crăpa de ziuă. Era parcă un văl între scenă şi privitori.

Trebuia renunţat la uriaşele efecte anunţate pe munţii Guides. În schimb, înfăţişările ciudate ale dansatorilor din ajun, smulşi din somn, se desprindeau ca nişte umbre chinezeşti, caraghioase şi ridicule; se înfăşuraseră în şaluri, cuverturi, pînă şi perdele de pat.

Cu fel de fel de acoperăminte de cap, bonete de mătase ori de bumbac, capeline, toce, șepci cu urechi, apăreau fețe speriate, buhăite, capete de naufragiați răzleți, pe un ostrov în mijlocul mării, pîndind cu ochii holbați o pînză de corabie în zare.

Și nimic, mereu nimic!

Cu toate astea unii se străduiau să deslușească piscuri într-un avînt de bunăvoință și, tocmai în vîrful terasei, se auzea cloncănitul familiei peruviene, strînsă în jurul unui zaplan înfășurat pînă la călciie în pardesiul lui de iarnă, cadrilat, care purica netulburat panorama invizibilă a Alpilor bernezi, arătînd și înșirînd cu glas tare piscurile mistuite în neguri.

— Vedeți la stînga Finsteraarhorn, patru mii două sute șaptezeci și cinci metri... Schreckhorn, Wetterhorn, Moine, Jungfrau ale cărei proporții elegante le semnalez domnișoarelor.

— He! Iacă unul care nu duce lipsă de ifose!... își zise tarasconezul, apoi se gîndi: „Cunosc glasul ăsta, înalte".

Recunoștea mai ales accentul, acel *assent* din sud ce se distinge de departe ca duhneala usturoiului; dar cu gîndul numai de a-și regăsi ființa necunoscută, nu zăbovi, și cercetă mai departe grupurile, dar fără izbîndă. Trebuie să se fi întors la hotel, cum făceau toți, obosiți de frig și de hoinăreală.

Spinări încovoiate, șaluri ale căror ciucuri măturau zăpada se depărtau, piereau în ceața din ce în ce mai deasă. În curînd, pe platoul rece și trist în revărsatul acela de zi cenușiu, nu mai rămase decît Tartarin și cîntărețul din cornul alpin care sufla într-una a pustiu din trîmbița lui, ca un ciine urlînd la lună.

Era un bătrînel cu barbă lungă, cu o pălărie tiroleză împodobită cu motocei verzi ce-i atîrnau pe spate, și purtînd ca toți șapcaliii din serviciul hotelului, *Regina montium* în slove poleite. Tartarin se apropie ca să-i dea un bacșiș, așa precum văzuse făcînd alți turiști.

— Hai la culcare, dragul meu, zise el bătîndu-l pe umeri cu prietenia sa tarasconeză. O gogoașă umflată, *qué*, soarele ăsta de la Rigi!

Bătrînul suflă mai departe din cornul lui, isprăvindu-și melodia din trei note cu un rîs mut, care-i punea crețuri la coada ochilor și-i scutura motoceii verzi ai pălăriei.

Oricum, lui Tartarin nu-i părea rău de noaptea asta. Întîlnirea cu drăgălașa blondină îl despăgubea de somnul întrerupt, căci deși avea aproape cincizeci de ani, inima îi era încă focoasă, închipuirea romantică și viața clocotea în el. Urcat iar sus, cu ochii închiși pentru ca să adoarmă din nou, i se părea că simte în palmă pantofiorul atît de ușor, că aude chicotirile săltărețe ale fetei: „Dumneata ești, Manilof?..."

Sonia... ce frumos nume!... Era, fără îndoială, rusoaică; și tinerii călătoreau cu dînsa, prieteni de-ai fratelui ei, nici vorbă... Apoi totul se-nvălmășește, chipul drăgălaș cu cîrlionți de aur s-amestecă cu alte năzăreli fugare și toropite de somn, povîrnișuri pe Rigi, cascade cu niște pompoane, și numaidecît răsuflarea eroică a ilustrului bărbat, sonoră și ritmată, umplu odăița și o bună parte din coridor...

Dînd să coboare la primul semnal pentru masa de prînz, Tartarin se asigură că barba-i este bine periată și că n-avea o înfățișare prea proastă în costumul de alpinist, cînd deodată tresări. În față-i, larg desfășurată și lipită de oglindă cu două buline de ceară de

pecete, o scrisoare anonimă îşi înşfăţa următoarele ameninţări:

„Franţuz afurisit, degeaba te-ascunzi în foalele tale. De data asta te mai facem scăpat; dar dacă ne mai ieşi în cale, fereşte-ţi pielea!"

Năucit, reciti inscripţia de două-trei ori fără să se dumirească.

Cine, de ce să-şi ferească pielea? Cum ajunsese scrisoarea asta aici?... În timp ce dormea, nici vorbă, căci n-o zărise cînd se întorsese de la plimbarea-i matinală. Sună pe fata de serviciu, o mutră botocănoasă, spălăcită şi turtită, ciugulită de vărsat, un adevărat calup de şvaiţer, de la care nu putu afla nimic desluşit, afară doar că ea este „de pon famille"[1], şi nu intră niciodată în camere în timp ce domnii se află înăuntru.

„Curată drăcie, nu altceva!" îşi zise Tartarin, răsucind scrisoarea, foarte impresionat. O clipă, îi trecu prin minte numele lui Costecalde; Costecalde informat despre planurile lui de ascensiune, şi încercînd să-l abată de la asta prin manevre, prin ameninţări. Mai gîndindu-se puţin, aşa ceva i se păru totuşi cu neputinţă, şi ajunse să se încredinţeze în cele din urmă că scrisoarea asta era o păcăleală... pesemne *miss*-ele cele mititele care-i rîdeau în nas cu atîta poftă... Sînt aşa de slobode fetele astea englezoaice şi americance!

Bătea semnalul al doilea. Vîrî scrisoarea anonimă în buzunar: „La urma urmei, om vedea!..." Şi mutra formidabilă cu care însoţea acest gînd arăta eroismul sufletului său.

Aşezîndu-se la masă, altă surpriză. În locul drăgălaşei sale vecine „pe care amorul o frizează cu aur",

[1] Corect franţuzeşte: de bonne famille — de familie bună. (N.R.)

dădu cu ochii de grumazul de vultur al unei engleze zoaice bătrîne, ai cărei zulufi se răsfirau pe faţa de masă. Se vorbea în juru-i că tînăra domnişoară şi societatea ei plecaseră cu unul din trenurile de dimineaţă.

— Drace, m-a tras pe sfoară... zise cu glas tare tenorul italian care în ajun arăta lui Tartarin că nu ştie franţuzeasca. O învăţase aşadar peste noapte! Tenorul se ridică, zvîrli şervetul şi fugi lăsînd pe meridional cu totul uluit.

Dintre mesenii din ajun nu mai rămăsese decît el. Aşa e totdeauna la Rigi-Kulm, unde lumea nu zăboveşte de obicei mai mult de douăzeci şi patru de ore. De altfel decorul era neschimbat cu şirurile de compotiere care despărţeau taberele. Numai că în dimineaţa asta „Orezul" avea majoritatea şi era întărit de personaje ilustre; iar „Prunele uscate", vorba ceea, n-o duceau bine.

Tartarin fără să se dea de partea unora ori altora, sui în camera sa înaintea manifestaţiilor de la desert, îşi închise cataramele rucsacului şi ceru nota; se săturase de *Regina montium* şi de masa de la hotel, cu surdo-muţi.

Pe neaşteptate, apucat iar de nebunia alpestră, la contactul cu pioletul, cu piroanele şi cu fringhiile, cu care iar se împopoţonase, sta ca pe foc să atace un munte adevărat, un pisc lipsit de ascensor şi atelier fotografic, în izbeliştea vînturilor. Mai sta încă la cumpănă între Finsteraarhorn mai înalt şi Jungfrau mai vestită, al cărei nume de feciorelnică albeaţă l-ar mîna mereu cu gîndul către mica rusoaică.

Rumegînd aceste alternative în vreme ce i se făcea socoteala, se amuza privind în uriaşa sală, mută ca un mormînt, a hotelului, marile fotografii în culori, agăţate pe pereţi, înfăţişînd gheţari, povîrnişuri înzăpe-

zile, treceri faimoase şi pline de primejdii ale muntelui : ici, ascensioniste în şir, ca nişte furnici în cercetare, pe o creastă de gheaţă tăioasă şi albastră ; mai încolo, o uriaşă surpătură cu pereţii verzui, de-a curmezişul căreia e aruncată o scară pe care o trece o cucoană pe genunchi, după ea un preot cu anteriul sumes.

Alpinistul din Tarascon, cu amîndouă mîinile pe piolet, habar n-avusese de asemenea greutăţi ; ar trebui să treacă totuşi pe acolo. Deodată, păli de moarte.

Intr-o ramă neagră, o gravură după desenul faimos al lui Gustave Doré reproducea catastrofa de pe muntele Cervin : patru trupuri omeneşti, pe burtă ori pe spate, prăvălindu-se de pe coasta aproape ca un zid a unui gheţar înzăpezit, cu braţele răsfirate, cu mîinile bîjbîind, agăţîndu-se, căutînd funia ruptă care ţinea această salbă de vieţi şi nu mai slujea acum decît să le tîrască şi mai bine spre moarte, spre prăpastia unde grămada se va prăbuşi de-a valma cu frînghiile, pioleţii, vălurile verzi, toate veselele dichisuri pentru ascensiune, devenite deodată tragice.

— Drace! izbucni tarasconezul cu glas tare, cuprins de spaimă.

Un chelner de hotel îi auzi exclamaţia şi crezu de a sa datorie să-l liniştească. Accidentele de acest fel deveneau din ce în ce mai rare ; totul era să nu faci imprudenţe şi mai ales să-ţi cauţi o bună călăuză.

Tartarin întrebă dacă i s-ar putea indica şi lui una de încredere. Nu doar că-i era frică, dar totdeauna e mai bine să ai pe cineva de nădejde.

Chelnerul chibzui cu o mutră importantă, răscolindu-şi favoritele :

— De încredere... Al dacă domnu' mi-ar fi spus asta mai devreme, aveam azi dimineaţă un om care ar fi fost tare nimerit... curierul unei familii peruviene...

— Cunoaşte muntele? zise Tartarin făcînd pe priceputul.

— O, domnule, toţi munţii... Elveţici, din Savoia, din Tirol, ai Indiei, din lumea-ntreagă; pe toţi i-a bătut, îi ştie pe degete, şi vi-i povesteşte, o minune nu altceva!... Socotesc că l-am hotărî lesne... cu un om ca ăsta şi un copil ar putea porni oriunde fără primejdie.

— Unde-i? unde l-aş putea găsi?

— La Kaltbad, unde pregăteşte camerele călătorilor săi... să-i telefonăm.

Telefon, la Rigi!

Asta era culmea. Dar Tartarin nu se mai mira.

Cinci minute mai apoi, chelnerul se întoarse cu răspunsul.

Curierul peruvienilor tocmai plecase la Tellsplatte, unde avea să rămînă cu siguranţă peste noapte.

Tellsplatte este o capelă comemorativă, unul din acele locuri de pelerinaj în cinstea lui Wilhelm Tell, aşa cum se află mai multe în Elveţia. Se ducea multă lume acolo ca să vadă zugrăvelile murale pe care un vestit pictor din Bâle le făcea în capelă.

Cu vaporaşul nu era nevoie mai mult de un ceas, un ceas şi jumătate; Tartarin nu stătu la gînduri. Asta o să-i ia o zi, dar el se socotea dator să aducă un omagiu lui Wilhelm Tell, pentru care avea o predilecţie ciudată, şi-apoi ce noroc pe capul lui dac-ar putea pune mîna pe călăuza asta minunată, s-o hotărască să facă urcarea pe Jungfrau împreună!...

La drum, *zou!*...

Plăti repede nota în care răsăritul şi asfinţitul soarelui erau socotite de-a başca, cum şi serviciul şi înmînarea şi, veşnic precedat de acel teribil zgomot de

fierărie, care împrăștia mirare și spaimă pe unde trecea, porni la gară, căci ca să mai coboare muntele Rigi cu piciorul, așa cum îl urcase, însemna vreme pierdută și, într-adevăr, prea multă cinste pentru acest munte artificial.

IV

PE VAPOR PLOUĂ

Eroul tarasconez aduce slavă umbrelor celor morți. Adevărul despre Wilhelm Tell. Dezamăgire: Tartarin din Tarascon n-a existat niciodată. „Té! Bompard!"

Lăsase în urmă-i zăpada, pe Rigi-Kulm; de vale pe lac, dădu iar de ploaie mărunță, ca prin sită, de nedeslușit, o abureală prin care munții se ștergeau treptat, tot mai depărtați, ca niște nori.

Foehnul[1] sufla, stîrnea valuri spumoase pe lac, unde pescărușii, zburînd jos de tot, păreau că-s purtați de talazuri; te-ai fi putut crede în mijlocul mării.

Iar Tartarin își amintea plecarea lui din Marsilia cu cincisprezece ani în urmă, cînd a pornit la vînătoare de lei, cerul cela neprihănit, orbit de lumina ca beteala, marea aceea albastră, dar de un albastru ca sineala, încrețită de mistral, cu albe sclipiri de sare gemă, apoi trîmbițele de la forturi, toate clopotnițele în dangăt, beție, huzur, soare, farmec de călătorie nemai-încercată!

[1] Vînt căldicel și uscat ce bate de la sud-est în Elveția. (N.R.).

Cîtă nepotrivire cu puntea asta neagră de umezeală, aproape pustie, pe care se desluşeau prin ceaţă, aşa ca printr-o hîrtie unsă cu ulei, cîţiva călători înfăşuraţi în pardesie lungi de ploaie, cu galoşi fără formă. şi omul din dosul barei, nemişcat, înfofolit în mantaua lui cu glugă, morocănos şi tainic, deasupra acestei pancarte în trei limbi:

„E oprit de a vorbi cu timonierul".

Recomandare de prisos, fiindcă nimeni nu vorbea pe bordul lui *Winkelried*, nici pe punte, şi nici în saloanele de clasa întîia şi a doua ticsite de călători cu mutre de cimitir, dormind, citind, căscind, stînd de-a valma cu bagajele de mînă, împrăştiate pe canapele. Aşa-ţi închipui un convoi de deportaţi, a doua zi după o lovitură de stat.

Cînd şi cînd, mugetul răguşit al vaporului vestea apropierea vreunei staţii. Un zgomot de paşi, de bagaje vînzolite, împînzea puntea. Ţărmul răsărea din ceaţă, înainta, arătînd povîrnişuri de un verde întunecat, vile rebegite printre desişuri înecate, şiruri de plopi la marginea drumurilor pline de noroi, de-a lungul cărora se aliniau hoteluri luxoase cu slove de aur pe faţade: hotelurile Meyer, Müller, du Lac, şi capete plictisite ivindu-se în geamurile cu şiroaie de apă.

Cînd ajungeau la pontonul de debarcare, lumea cobora, urca, la fel de plină de noroi, făcută ciuciulete şi mută. Se stîrnea în micul port un vălmăşag de umbrele, de omnibuse, pierind ca nălucile. Apoi frămîntarea cea mare a roţilor umplea apa de spumă sub paletele lor, şi ţărmul fugea, se mistuia în nedesluşitul peisaj cu pensiunile Meyer, Müller, du Lac, pe ale căror ferestre deschise o clipă, se vedeau la toate etajele fluturînd batiste, braţe întinse care păreau că zic:

„Îndurare, faceţi-vă pomană, luaţi-ne... dacă aţi ştiu..."

Uneori *Winkelfried* încrucişa pe drum un alt vapor cu numele în litere negre pe tamburul alb : *Germania... Wilhelm Tell...* Aceeaşi punte ca de cimitir, aceiaşi galoşi sclipitori, aceeaşi traversare jalnică, fie că vasul fantomă mergea încoace ori încolo, aceleaşi priviri sfîşietoare schimbate de la un bord la celălalt.

Şi cînd te gîndeşti că toţi oamenii aceia călătoreau de plăcere, şi că pensionarii hotelurilor du Lac, Meyer, şi Müller erau şi ei întemniţaţi pentru plăcerea lor.

Aici, ca şi pe Rigi-Kulm, ceea ce-l înăbuşea mai cu seamă pe Tartarin, ceea ce-l îndurera de moarte, îl îngheţa mai rău decît ploaia rece şi cerul posomorît, era că nu putea vorbi. Jos, îşi regăsise multe cunoştinţe, membrul de la Jockey-Club cu nepoată-sa (hm! hm!), academicianul Astier-Réhu şi profesorul Schwanthaler, cei doi înverşunaţi duşmani osîndiţi să trăiască alături vreme de o lună, legaţi de acelaşi itinerar al unei călătorii cu Circularul Cook, ba şi alţii : niciunul însă din aceşti partizani ai prunelor uscate nu voia să-l recunoască pe tarasconez pe care totuşi căciula îmblănită, sculele de fier, fringhiile încrucişate pe piept, îl deosebeau, îl marcau într-un chip de neasemuit. Toţi păreau ruşinaţi de balul din ajun, de pornirea fără noimă în care-i îmbrincise fierbinţeala burduhănosului ăstuia.

Numai doamna Schwanthaler veni către dansatorul ei, îmbujorată la obraji şi zîmbitoare ca o zînă mititică şi durdulie, şi prinzîndu-şi jupa cu două degete, ca pentru a schiţa un pas de menuet : „Ball... tantz... forte fromos..." zicea doamna cea de treabă. Să fi fost redeşteptarea unei amintiri ori ispita de a se mai roti după tact? Nu-l slăbea de fel, şi Tartarin ca să se descotorosească de stăruinţele ei, se urcă iar pe punte,

mai bucuros să-l ude pînă la piele decît să se facă caraghios.

Şi ploua, şi ploua, iar cerul era o otreapă murdară. Ca să-l facă şi mai posomorît, o ceată numeroasă din „Armata izbăvirii" care tocmai se urcase la Beckenried, vreo zece fete dolofane cu mutre aiurite, în rochii bleumarin şi pălării Greenaway, se adunau sub trei uriaşe umbrele roşii şi cîntau versete însoţite la acordeon de un bărbat, un soi de David-la-Gama, lălău, numai oase, cu ochii rătăciţi. Glasurile acelea ascuţite, moi, discordante ca ţipetele pescăruşilor, se rostogoleau, se tîrau prin ploaie, prin fumul negru de la maşini pe care vîntul îl izbea în jos. De cînd era Tartarin n-auzise ceva mai jalnic.

La Brunnen, ceata coborî, lăsînd buzunarele călătorilor doldora de cărţulii evlavioase ; şi aproape numaidecît după ce acordeonul şi imnurile acestor biete larve încetară, cerul se limpezi şi se arătară cîteva petice de senin.

Acum, vaporul intra în lacul Uri întunecat şi gîlmuit între munţi înalţi şi sălbatici, iar la dreapta, la poalele Seelisbergului, turiştii îşi arătau cîmpul Grütli, unde Melchtal, Fürst şi Stauffacher se legaseră cu jurămînt să-şi izbăvească patria.

Tartarin tare mişcat se descoperi cu evlavie fără să bage de seamă uimirea celor din jur, ba îşi vîntură şapca de trei ori în aer, ca să aducă omagiu umbrelor de eroi. Cîţiva călători se înşelară, şi, politicoşi, îi înapoiară salutul.

În sfîrşit, maşina scoase un muget răguşit, repetat din ecou în ecou, în spaţiul cel strîmt. Firma care se agăţa pe punte la fiecare staţie nouă, aşa cum se face la balurile publice spre a varia contradansul, vesti Tellspiatte.

Locul de sosire.

Capela e așezată la cinci minute de debarcader, în marginea lacului, chiar pe stînca unde Wilhelm Tell sărise în toiul furtunii din luntrea lui Gessler. În vreme ce se ținea de-a lungul lacului după călătorii Circularului Cook, Tartarin simțea o emoție plăcută să calce pe acel pămînt istoric, să-și reamintească, să retrăiască principalele episoade ale marei drame pe care o cunoștea ca pe însăși povestea vieții sale.

De vreme îndelungată, Tell era omul lui. Cînd se juca preferans la farmacia lui Bézuquet, și fiecare scria într-un plic închis poetul, copacul, mirosul, eroul, femeia ce prefera, pe una din aceste hîrtii scria mereu așa:

„Copacul preferat? — baobabul.

Mirosul? — iarba de pușcă.

Scriitorul? — Fenimore Cooper.

Ce aș fi dorit să fiu? — Wilhelm Tell".

Și în farmacie toți strigau într-un glas: „E Tartarin!".

Vă dați seama cît era de fericit și cum îi bătea inima cînd ajunse în fața capelei comemorative, înălțată de recunoștința unui întreg popor. I se părea că Wilhelm Tell în persoană avea să-i deschidă ușa, murat încă de apa lacului, cu arcul și cu săgețile în mînă.

— Nu se intră... Am de lucru... Nu-i zi de vizite... strigă dinăuntru un glas puternic, sporit de sonoritatea bolților.

— Domnul Astier-Réhu de la Academia Franceză!...

— Herr Doktor Professor Schwanthaler!...

— Tartarin din Tarascon!...

În arcul de deasupra portalului, se ivi pictorul, cam pînă la brîu, cocoțat pe o schelă, în bluză de lucru și cu paleta în mînă.

— Vine un *famulus*[1] al meu să vă deschidă, domnilor, zise el cu intonație respectuoasă.

„Eram sigur de asta, pe legea mea! își zise Tartarin... numai cît mi-a auzit numele."

Avu totuși bunăcuviința de a păstra rîndul, și modest, intră cel din urmă.

Pictorul, un om voinic și vesel, cu un păr auriu strălucitor ca al unui artist din vremea renașterii, îi primi pe musafiri pe scara de lemn ce ducea la etajul provizoriu instalat pentru zugrăvelile de sus ale capelei. Frescele, înfățișînd principalele episoade ale vieții lui Wilhelm Tell, erau terminate, afară de una, scena cu mărul din piața Altdorf. În clipa aceea lucra la ea, și tînărul său *famulus* — cum îi spunea el — cu păr ca de arhanghel, cu picioarele și labele goale sub bluza medievală îi poza pentru copilul lui Wilhelm Tell.

Toate personajele astea arhaice, roșii, verzi, galbene, albastre, grămădite, mai mari decît natura, în ulicioare strîmte, sub portalurile de demult și ticluite spre a fi văzute de departe, impresionau cam trist pe spectatori, dar lumea venise acolo ca să admire. Admirară. De altfel nimeni nu pricepea nimic.

— Socotesc asta de un mare curaj, zise ca un pontif Astier-Réhu, cu sacul de noapte în mînă.

Iar Schwanthaler, cu un scaun portativ la subsuoară, nevrînd să rămîie mai prejos, cită două versuri din Schiller, din care jumătate se opri în barba-i ca un fluviu. Se porniră apoi cucoanele pe exclamații, și într-o clipă nu se mai auzi decît:

— Schön!... oh! schön...[2]

---

[1] Slugă (în latinește). În Evul Mediu, în înțelesul de ucenic. (N.R.)

[2] Frumos, oh, frumos... (în limba germană). (N.R.).

— Yes... lovely...[1]

— Exquis, délicieux...[2]

Te-ai fi crezut într-o plăcintărie.

Deodată izbucni o voce spartă, care sfîşie ca o trîmbiţă liniştea pioasă:

— Rău sprijinit în umăr, v-o spun... Arcul ăsta nu-i la locul lui...

Vă închipuiţi uimirea pictorului faţă de extraordinarul alpinist care, cu tîrnăcopul într-o mînă, cu pioletul pe umeri, riscînd să schilodească pe careva, ori de cîte ori se învîrtea, îi demonstra negru pe alb că mişcarea lui Wilhelm Tell nu-i justă.

— Mă pricep, încaltea... Vă rog să mă credeţi.

— Cine sînteţi dumneavoastră?

— Cum, cine sînt?... se răsti tarasconezul adînc jignit. Va să zică nu de hatîrul lui se dăduse uşa la o parte; şi scoţînd pieptul înainte:

— Duceţi-vă şi întrebaţi de mine panterele din Zaccar şi leii Atlasului, poate că au să vă răspundă.

Toată lumea se trase înapoi cu groază.

— Dar să revenim, — spuse pictorul, — cum de nu-i justă mişcarea mea?

— Ia uitaţi-vă la mine, *té!*

Repezindu-se înapoi cu două lovituri de călcîi care scoaseră fum din podele şi ducînd la umăr pioletul în chip de arc, Tartarin luă poziţie.

— Superb! Are dreptate... Nu mai mişcaţi... Apoi către *famulus*: Repede carton şi cărbune!

Drept e că tarasconezul era de pictat, spătos, arcuind spinarea, capul aplecat sub căciula blănită, legată pe sub bărbie ca o cască, cu ochiul lui mijit şi plin de fulgere ţintind spre *famulus*-ul speriat.

---

[1] Da... încîntător... (în limba engleză). (N.R.).

[2] Distins, delicios... (în limba franceză). (N.R.)

O, magie a închipuirii !... Se credea în piaţa Altdorf, înaintea copilului său, el care n-avusese niciodată; o săgeată în gitul arcului, alta la cingătoare spre a străpunge inima tiranului. Şi încredinţarea lui era atît de puternică, încît îi prinse şi pe cei din jur.

— E Wilhelm Tell !... zicea pictorul ghemuit pe un scaun fără spătar, privind schiţa cu înfrigurare. Ah, domnule, cum de nu v-am cunoscut mai de mult ! Mi-aţi fi slujit de model...

— Nu zău ! Găsiţi vreo asemănare ?... răspunse Tartarin măgulit, fără să-şi clintească poza.

Da, tocmai aşa îşi închipuia artistul pe erou.

— Şi capul ?...

— Oh, capul puţin importă !... Pictorul se dă îndărăt, îşi privea schiţa : O mască bărbătească, energică, asta-i tot, deoarece despre Wilhelm Tell nu se ştie nimic, şi probabil că nici n-a existat.

Tartarin scăpă de mirare arcul din mînă.

— Mare drăcie !... nici n-a existat !... Ce tot spui dumneata?

— Întrebaţi pe domnii ăştia.

Astier-Réhu solemn, cu cele trei rînduri de bărbii peste cravata albă :

— E o legendă daneză.

— Isländische [1] !... afirmă Schwanthaler tot aşa de măreţ.

— Saxo Gramaticus povesteşte că un vajnic arcaş numit Tobe sau Paltanoke...

— Est ist in der Vilkinasage geschrieben... [2]

---

[1] Islandeză (în limba germană). (N.R.)
[2] Scrie în Vilkinasage (în limba germană). (N.R.)

Amîndoi deodată :

fut condamné par le roi de Danemark, Harold aux dents bleues...

dass der isländische König Needing...[1]

Cu ochii încremeniți, cu brațele întinse, fără să se privească, fără să se înțeleagă unul pe altul, vorbeau laolaltă, ca la catedră, pe acel ton doctoral, despotic, de profesor sigur de a nu fi niciodată contestat. Se înverșunau strigînd nume, date: Justinger de Berna!... Jean de Winterhur!...

Si încet, încet, discuția deveni generală, agitată, furioasă printre vizitatori. Vînturau scaune portative, umbrele de ploaie, geamantane, iar bietul artist se ducea de la unul la altul, predicînd împăciuirea, tremurînd să nu-i dărîme schela. După ce se domoli furtuna, dădu să ia iar schița și să caute pe misteriosul alpinist, cel al cărui nume numai panterele din Zaccar și leii Atlasului l-ar fi putut rosti. Alpinistul dispăruse.

El urca acum cu pași mari și întărîtați o potecă printre mesteceni și fagi spre hotelul Tellsplatte, unde curierul peruvienilor avea să rămînă peste noapte; și sub imboldul dezamăgirii, vorbea cu glas tare, înfigea cu furie alpenștocul în cărarea plină de apă. Nici c-a existat, Wilhelm Tell! Wihelm Tell, o legendă! Și tocmai pictorul însărcinat să decoreze Tellsplatte să-i spuie asta cu liniște. Era necăjit pe el, de parcă ar fi înfăptuit un sacrilegiu; ura pe savanți, secolul ăsta de tăgadă, de dărîmări, de lipsă de evlavie, care nu mai respectă nimic, nici glorie, nici mărire, ursită afurisită!

[1] Fu osîndit de regele Danemarcei, Harold cel cu dinți albaștri... (în limba franceză). că regele islandez Needing... (în limba germană). (N.R.)

Astfel, peste două sute, trei sute de ani, cînd se va pomeni de Tartarin, are să se găsească d-alde Astier-Réhu, niscaiva Schwanthâleri care să susţină că Tartarin n-a existat nicicînd, o legendă provensală ori barbarescă! Se opri sugrumat de mihnire şi de urcuşul pieptiş, şi s-aşeză pe o bancă de ţară.

De acolo se vedea lacul printre ramurişuri, şi zidurile albe ale capelei ca o criptă nouă. Un muget de vapor, însoţit de plescăitul apei, vestea iar sosirea altor noi vizitatori. Se strîngeau la marginea apei cu ghidul în mînă, înaintau cu gesturi chibzuite, cu braţe intinse care evocau legenda. Şi-ntr-o clipă printr-o bruscă răsturnare de gînduri, îi apăru tot comicul acestei trebi.

Vedea toată Elveţia, cu istoria ei, trăind prin acest erou imaginar, ridicînd statui, capele, în cinstea lui, prin pieţişoare de tîrguri şi prin muzee de oraşe, organizînd serbări patriotice, unde lumea da busna, cu prapure în frunte, din toate cantoanele; apoi banchete, toasturi, discursuri, urale, cîntece, lacrimi umflînd piepturile, toate astea pentru marele patriot despre care cu toţii ştiau că nu a existat niciodată.

Dacă ar fi să ne gîndim la Tarascon, apoi iată o tarasconadă şi mai şi, ce nicicînd nu i-a trecut acolo cuiva prin minte.

Venindu-i iar buna dispoziţie, Tartarin ajunse numai din cîteva salturi în şoseaua cea mare de la Fluelen, în marginea căreia hotelul îşi arăta marea-i faţadă cu obloane verzi. Aşteptînd clopotul de cină, pensionarii umblau în lung şi-n lat, prin faţa unei cascade cu podoabe de scoici, pe şoseaua plină de făgaşuri, unde se ţineau şir cupeuri, tîrgi de cărat pămînt, printre băltoace în care se oglindea un asfinţit de aramă.

Tartarin întrebă despre omul pe care-l căuta. I se spuse că-i la masă. „Duceți-mă la dînsul, *zou!*" Și așa o spuse cu așa autoritate, că cu toată sila respectuoasă ce-o arătă că trebuie să tulbure o persoană atît de însemnată, o servitoare îl conduse pe alpinist prin tot hotelul — unde trecerea lui stîrni oarecare uimire — la prețiosul curier care mînca de-o parte, într-o sălită ce da spre curte.

— Domnule, — zise Tartarin, intrînd cu pioletul pe umăr, — iertați-mă dacă...

Se poticni uluit, în timp ce curierul, lălîu, uscățiv, cu șervetul sub bărbie, în norul plin de miresme al unui castron cu supă caldă, scăpă lingura din mînă.

— *Vé!* dom' Tartarin...

— *Tè!* Bompard!

Era Bompard, fostul director al clubului, băiat de treabă, dar stăpînit de o imaginație năzdrăvană, ce nu-i da pas să grăiască măcar un cuvînt adevărat și care-i adusese la Tarascon porecla de moftangiu. Să ți se spuie moftangiu la Tarascon, vă dați seama ce trebuie să însemne asta! Poftim ghidul incomparabil, cățărătorul pe Alpi, pe Himalaia, pe munții din lună!...

— Oh, acum am înțeles...! făcu Tartarin cam dezamăgit, dar oricum vesel că a dat de o figură de-acasă și de scumpul, desfătătorul accent de pe strada mare.

— D-alminterea, domnule Tartarin, iei cina cu mine, *què?*

Tartarin se grăbi să primească, nemaiputînd de plăcere să stea la o măsuță intimă, două tacîmuri față-n față, fără urmă de compotiere gîlcevitoare, să poată ciocni, să vorbească mîncînd, și să mănînce tot lucruri minunate, alese și naturale, căci domnii curieri sînt admirabil tratați de către hotelieri, serviți de-a bașca, cu vinurile cele mai bune și mîncări extra.

Și să te ții: „încaltea, încaltelea, d-alminterea!"

— Va să zică, dragul meu, pe dumneata te auzeam azi-noapte colo sus, pe terasă?...

— Ei, se-nțelege... Le puneam pe domnișoarele acelea să admire... Frumos, nu-i așa, răsăritul ăla de soare în Alpi?

— Superb! zise Tartarin mai întîi așa într-o doară, ca să nu-l contrazică, dar înfierbîntat după un minut; și te-ai fi crucit auzind pe cei doi tarasconezi proslăvind cu entuziasm splendorile ce se descopăr pe Rigi. Ai fi zis că-s Joanne alternînd cu Baedeker.

Pe urmă cu cît ospățul înainta, conversația se făcea și mai intimă, plină de confidențe, de efuziuni,

de proteste care le umezeau blînd ochii lor strălucitori şi vii de provensali, cu priviri care păstrau mereu, în emoţiile lor cele mai ieftine, un ascuţiş de iarsă şi batjocură. Numai prin asta s-asemănau cei doi prieteni; unul era costeliv, murat, tăbăcit, brăzdat de zbîrciturile acelea proprii actorilor care joacă roluri de moşnegi, pe cînd celălalt, mărunt, voinic, cu faţa netedă şi firea domoală.

Atîtea şi atîtea văzuse bietul Bompard de la plecarea sa de la Club; imaginaţia aceea nestatornică ce nu-i da pas să stea locului îl mînase peste atîtea ţări şi mări, prin atîtea felurite întîmplări! Şi-şi povestea aventurile, înşira toate prilejurile frumoase de a se îmbogăţi, care-i scăpaseră printre degete — cum a fost cazul cu ultima sa invenţie de a uşura bugetul de război de cheltuiala cu bocancii... Ştiţi cum?... Ei, mare doamne! foarte simplu: potcovind picioarele soldaţilor.

— Drace!... zise Tartarin înmărmurit.

Bompard o ţinea într-una, netulburat, cu acel aer de nebun liniştit pe care-l avea!

— Mare idee, nu-i aşa? Ei, *bé*, numai că ministerul nu mi-a dat nici un răspuns... Oi, bietul meu domn Tartarin, am trecut prin grele momente, am mîncat pîinea mizeriei pînă să intru în serviciul Companiei...

— Companie?....

Bompard scoborî glasul cu discreţie.

— Ssst!... imediat, nu aici... Reluîndu-şi apoi intonaţia firească: Şi d-alminterea, ce mai faceţi voi ăia de pe la Tarascon?... Nu mi-ai spus ce fel de vînt te aduce prin munţii noştri?...

Fu rîndul lui Tartarin să se descarce. Fără minie, dar cu acea melancolie a declinului, cu plictisul acela de care sînt atinşi, îmbătrînind, marii artişti, femeile

prea frumoase, toți cuceritorii de noroade și de inimi, el istorisi dezertarea compatrioților, complotul urzit spre a-i răpi președinția, și hotărîrea ce o luase să facă un act de eroism, o mare ascensiune, să înfigă steagul tarasconez mai sus decît a fost înfipt vreodată, să dovedească, în sfîrșit, alpiniștilor din Tarascon că el e mereu demn... mereu demn... Emoția îl sugrumă și trebui să tacă.

— Dumneata mă cunoști, Gonzague... Și nimic n-ar putea reda ceea ce puncă el plin de efuziune, de alintare intimă, în acest pronume de trubadur al lui Bompard. Parcă i-ar fi strins mîinile, parcă și l-ar fi apropiat mai mult de inimă... — Dumneata mă cunoști, *qué* ! Dumneata știi că nu m-am speriat cînd a fost vorba să pornesc la lei, și în vremea războiului, cînd am organizat împreună apărarea Clubului...

Bompard scutură din cap cu o mutră teribilă ; el se mai credea acolo.

— Ei bine, dragul meu, ceea ce leii, ceea ce tunurile Krupp n-au putut face, Alpii au reușit să facă... Mi-e frică.

— Nu spune asta, Tartarin !

— De ce ? făcu eroul cu nespusă blîndețe... O spun fiindcă așa e.

Și domol, fără ifos, mărturisi impresia ce i-o făcuse desenul lui Doré, catastrofa aceea de pe Cervin ce-i sta mereu în fața ochilor. Se temea de asemenea de primejdii, și așa se face că auzind vorbindu-se de o călăuză extraordinară, în stare să le ocolească, venise să i se încredințeze lui.

Și cu tonul cel mai firesc, adăugă :

— Dumneata n-ai fost niciodată călăuză, nu-i așa, Gonzague ?

— *Hé!* ba da, răspunse Bompard, zîmbind... Numai că nu am făcut tot ce am povestit...

— Bineînțeles! încuviință Tartarin.

Iar celălalt, printre dinți:

— Să ieșim o clipă în șosea, o să vorbim mai în voie.

Venea noaptea, o boare călduță, umedă, rostogolea scame negre pe cer, unde asfințitul lăsase o nedeslușită pulbere cenușie. Erau pe la jumătatea drumului cum mergi spre Fluelen, încrucișînd umbre, umbre tăcute de turiști înfometați care se întorceau la hotel, ei înșiși niște umbre care pășeau fără să scoată o vorbă pînă la tunelul cel lung, ce taie șoseaua cu ochiuri de apă în terasă dînd spre lac.

— Să ne oprim aici... zise Bompard cu o voce gălnoasă ce răsuna pe sub bolți ca o lovitură de tun. Și stînd pe parapet, contemplară vederea minunată a lacului, rostogoliri de brazi și fagi întunecați, strînși în planul din față: în spate munți mai înalți cu piscuri ca niște talazuri, apoi iar alții într-o nedeslușire albăstrie, ca niște nori; în mijloc, dîra albă, abia vizibilă a unui ghețar, înțepenit în văgăuni, ce mereu se lumina de niște văpăi irizate, galbene, roșii, verzi. Muntele era luminat de focuri bengale.

Din Fluelen țîșneau artificii, se risipeau în stele multicolore, și lanterne venețiene se depărtau, veneau pe lacul ale cărui luntre rămîneau invizibile, plimbînd muzica și lumea venită să petreacă.

Un adevărat decor de feerie în rama zidurilor de granit regulate și reci ale tunelului.

— Ce nostimă țară, totuși, și Elveția asta! izbucni Tartarin.

Bompard se porni pe rîs.

— A, da, Elveția... Mai întîi că nici nu există o Elveție!

V

DESTĂINUIRI ÎNTR-UN TUNEL

— Elveția de acum, *vé!* domnule Tartarin, nu mai este decît un vast Kursaal[1] deschis din iunie pînă-n septembrie, un cazino de panoramă, unde vine să petreacă lumea din cele patru colțuri ale lumii, și pe care o jumulește o Companie peste măsură de bogată, cu sute de milioane de miliarde, ce-și are sediul la Geneva și la Londra. Bănet a trebuit, îți dai bine seama, ca să ia cu arendă, să dichisească și să înzorzoneze tot pămîntul ăsta, lacuri, păduri, munți și cascade; să întreție un norod de slujbași, de figuranți, iar pe cele mai înalte piscuri, să instaleze hoteluri ca în basme, cu gaz, telegraf, telefoane!...

— Așa e, gîndește cu glas tare Tartarin, amintindu-și de Rigi.

— Că-i așa!... Da' n-ai văzut încă nimic... La dus-te mai departe prin țara asta, n-ai să dai de nici un colțișor care să nu fie măsluit, cu mașinării ca dedesubturile Operei; cascade luminate ca ziua, uși turnante pe la intrările ghețarilor, iar pentru ascensiuni, puzderie de drumuri de fier hidraulice, ori funiculare. Totuși, Compania, ținînd seama de mușteriii săi, cățărători din Anglia și America, păstrează unor Alpi faimoși ca Jungfrau, le Moine, Finsteraarhorn aparența lor primejdioasă și cruntă, deși în realitate acolo nu-i mai multă primejdie ca aiurea.

— D-apoi văgăunele, dragul meu, văgăunele acelea groaznice... Dacă piei înăuntru?...

— Piei în zăpadă, domnule Tartarin, și nici ca-

[1] Sala de festivitate și dans în localitățile balneare și climaterice. (N.R.)

pul nu te doare; acolo în fund dai oricînd de un portar, un vînător, cineva care te ridică, te perie, te scutură, şi se informează politicos: „Domnu' n-are bagaje?..."

— Ce-mi tot îndrugi acolo, Gonzague?...

Iar Bompard şi mai serios:

— Întreţinerea acestor văgăuni e una din cele mai mari cheltueli ale Companiei.

O clipă de tăcere sub tunel, peste ale cărui împrejurimi coboară liniştea. Nu se mai văd văpăi feluri te, praf de puşcă-n văzduh, bărci pe apă, ci un răsărit de lună care dă o altă privelişte convenţională, vioriе, fluidă, cu pete adînci de umbră...

Lui Tartarin nu-i vine a crede în spusele tovarăşului său. Se gîndeşte totuşi la toate minunăţiile cîte a văzut pînă acum, vreme de patru zile — soarele de la Rigi, păcăleala cu Wilhelm Tell — şi născocirile lui Bompard i se par cu atît mai aproape de adevăr, cu cît în fiecare tarasconez palavragiul e căptuşit de un ageamiu.

— D-alminterea, dragă prietene, cum îţi explici dumneata catastrofele alea spăimîntătoare... aia de la Cervin, de pildă?...

— Sînt şaisprezece ani de atunci, Compania nu se întemeiase, domnule Tartarin.

— Dar, şi acum un an, accidentul de pe Wetterhorn, cele două călăuze înmormîntate de vii, cu călătorii lor cu tot!

— Dar trebuie şi d-astea, ei drăcie... ca să momească pe alpinişti... Un munte, unde nimeni nu şi-a rupt 'puţintel gîtul, englezii nu-l mai bat... Wetterhorn sta prost de cîtva timp; cu acel mic fapt divers, deverul s-a ridicat cît ai clipi.

— Păi, cele două călăuze?...

— Sînt sănătoase tun ca și călătorii ; le-a făcut numai vînt undeva pe mîncare și băutură în străinătate vreme de șase luni... O reclamă care costă scump, dar Compania-i destul de bogată ca să-și îngăduie așa ceva.

— Ascultă, Gonzague... Tartarin s-a ridicat și punînd o mînă pe umărul fostului girant : Dumneata n-ai vrea să mi se întîmple vreo nenorocire, *qué ?* Ei bine, vorbește-mi deschis... Dumneata cunoști puterile mele de alpinist, sînt cam slabe.

— Foarte slabe, ce-i drept !

— Crezi cu toate astea, c-aș putea, fără prea mare primejdie, să încerc ascensiunea pe Jungfrau ?

— Nici nu mai începe vorbă, îmi pun mîna în foc pentru asta, dragă Tartarin... Numai să te lași în nădejdea călăuzei, *vé !*

— Da' dacă-mi vine ameteală ?

— Închizi ochii.

— Și dacă alunec ?...

— Fii pe pace... E ca la teatru... Există decoruri ascunse.... Nici capu' nu te doare...

— Ah, dacă te-aș avea acolo pe lîngă mine, ca să mi-o spui, să mi-o repeți... Hai, voinicul meu, s-o luăm din loc, vino cu mine...

Asta voia și Bompard, dar vai, are pe cap peruvienii pînă la sfîrșitul sezonului ; și fiindcă prietenul său se mira văzîndu-l că primește slujba asta de curier, de subaltern :

— Ce vrei, domnule Tartarin ?... Așa scrie la angajament... Compania are dreptul să facă cu noi tot ce poftește.

Iată-l numărînd pe degete toate feluritele neajunsuri de trei ani încoace... Călăuză în Oberland, cîntă-

reț din corn în Alpi, vînător bătrîn de capre negre, fost soldat de-al lui Carol al X-lea, pastor protestant pe acele înălțimi...

— Ce-i aia! se miră Tartarin.

Iar celălalt, cu aerul lui domol:

— Hé! da. Cînd călătorești prin Elveția nemțească, dai uneori pe acele înălțimi amețitoare de cîte un pastor predicînd în aer liber, cocoțat în picioare pe o stîncă, ori într-o strană rustică dintr-un trunchi de copac. Cîțiva ciobani, cu cușmele lor de piele în mînă, femei pieptănate și îmbrăcate după obiceiul cantonului, se strîng împrejur, într-un tablou pitoresc; și, peisajul e frumușel, pășuni verzi sau de curînd cosite, cascade pînă-n marginea drumului, și turme cu cogeamite tălăngi bălăbănindu-se pe treptele muntelui. Toate astea *vé!* înseamnă decor, figurație. Numai că doar slujbașii Companiei, călăuzele, pastorii, curierii, hotelierii știu de chițibușurile astea, și interesul lor este să nu dea sfoară în țară de teamă să nu supere mușterii.

Alpinistul rămase năuc, mut, culmea mirării la el. La urma urmei cu toate că nu prea credea în spusele lui Bompard, se simți întărit și mai liniștit cu privire la urcușurile alpestre. Cei doi prieteni se puseră repede pe taifas vesel, vorbind de Tarascon și de hazurile lor strașnice de odinioară, cînd erau mai tinerei.

— Să-ți spun una, o *galéjade*[1], zise deodată Tartarin, mi-au făcut una strașnică la Rigi-Kulm... Închipuiește-ți, că azi dimineață... Și-i istorisi povestea cu scrisoarea lipită pe oglindă, îi recită cuprinsul, cu ifos: *„Franțuzule afurisit..."* Asta-i o păcăleală, *qué?*

— Nu se știe... Se prea poate... zise Bompard, care păzea a lua lucrurile mai în serios decît el. Se informă

[1] Păcăleală (în dialect provensal). N.A.

dacă nu cumva Tartarin, cît a stat la Rigi-Kulm, a avut vreo daraveră cu cineva, nu a scăpat vreo vorbă de prisos.

— Ei, asta e! Vorbă de prisos! Da' unde-i chip să deschizi gura cu toți englezii ăia, cu nemții, mulți ca niște crapi pe motiv de bună creștere?...

Mai chibzuind însă, și-aduse aminte că i-a trîntit una zdravănă unui soi de cazac, un oarecare Mi... Milanof.

— Manilof, îl îndreptă Bompard.

— Îl cunoști?... Între noi să rămîie vorba, bănuiesc că Manilof ăsta mi-o cocea din pricina unei rusoaice militele...

— Da, Sonia... murmură Bompard îngrijorat.

— O cunoști și pe ea?... Oh, prietene dragă, perla aceea fină, puișorul acela drăgălaș de potîrniche, cenușiu...

— Sonia de Vasilieff... Ea e aceea care l-a ucis cu un foc de revolver, în mijlocul străzii, pe generalul Felianin, președintele consiliului de război.

Sonia, ucigașă!... copilul ăsla, bălăioara asta... Lui Tartarin nu-i venea a crede. Dar Bompard preciză, dădu amănunte asupra întîmplării, de altfel bine cunoscută. De doi ani, Sonia locuiește la Zürich, unde fratele ei, Boris, a venit lîngă dînsa cu plăminii prăpădiți; și toată vara ea îl plimbă la aer curat prin munți. Curierul i-a întîlnit deseori însoțiți de prieteni, toți exilați, conspiratori. Vasilieffii, foarte inteligenți, nespus de energici, mai avînd ceva avere, sînt în fruntea anarhiștilor[1] împreună cu Bolibin, asasinul prefectului de poliție, și Manilof.

[1] Anarhism — curent politic mic burghez reacționar care a luat naștere între anii 1840 și 1870 în Europa. Anarhismul neagă orice putere de stat, este împotriva unui partid de sine stătător al clasei muncitoare, propovăduiește tactica terorii individuale. Victoria Revoluției din Octombrie a dus la completa destrămare a mișcării anarhiste. (N.R.)

— Drace!... zise Tartarin, nostimi vecini mai ai la Rigi!

Altă drăcie, însă. Bompard nu-şi poate închipui ca faimoasa scrisoare să fi venit de la oamenii aceia; el recunoaşte totuşi aici procedurile anarhiste. In fiece dimineaţă, ţarul dă de asemenea avertismente în biroul său, sub şervet...

— D-alminterea, — zise Tartarin pălind, — pentru ce ameninţările astea? Ce le-am făcut?

Bompard îşi dă cu părerea că l-au luat drept spion.

— Eu spion?...

— Păi da! In toate centrele anarhiste, la Zürich, la Lausanne, la Geneva, Rusia întreţine cu mare cheltuială o întinsă reţea de supraveghere, ba nu de multă vreme, a tocmit pe fostul şef al poliţiei imperiale franceze cu vreo zece corsicani, care urmăresc şi pîndesc pe toţi exilaţii ruşi, se slujesc de fel de fel de deghizări spre a pune gheara pe ei. Ţinuta alpinistului, ochelarii, accentul lui, erau de ajuns ca să-l asemuiască cu unul din agenţii aceia.

— Ursită blestemată! Imi dai de gîndit, zise Tartarin... tot timpul se ţinea după ei un păcălos de tenor italian. Ăla era fără doar şi poate un copoi. D-alminterea, acum ce trebuie să fac?

— Intîi de toate să nu mai ieşi în calea oamenilor ălora, de vreme ce te-au prevestit că ai s-o păţeşti.

— S-o păţesc... *vaï!* Ălui dintîi care s-o apropia de mine, îi crap capu' cu pioletul.

Şi în umbra tunelului, ochii tarasconezului scăpărară. Numai că Bompard, mai puţin liniştit ca el, ştie că ura acestor nihilişti e nemaipomenită: atacă pe dedesubt, sapă, urzeşte. Geaba să fii un om zdravăn ca preşedintele, atunci cînd ajungi să nu te mai încrezi în patul hotelului unde te culci, în scaunul pe

care stai, în rampa vaporului care deodată se rupe, pricinuind o prăbușire mortală; și bucatele anume preparate, paharul uns cu o otravă invizibilă.

— La seama la kirshul din sticla dumitale, la laptele spumos pe care-l aduce văcarul cu saboți. Ei nu se dau înapoi de la nimic, ți-o spun.

— Păi atunci, ce fel?... M-au dat gata! bombănește Tartarin, apoi, apucîndu-și tovarășul de mînă: Dă-mi un sfat, Gonzague.

După o minută de chibzuială, Bompard îi hotărăște programul. Să plece a doua zi cu noaptea-n cap, să treacă lacul, strîmtoarea Brünig, să se culce seara la Interlaken. A doua zi, Grindelwald și Micul Scheideck. Poimîine, Jungfrau! Apoi, la drum spre Tarascon, fără a mai pierde nici un ceas, fără să mai cate înapoi.

— O să plec mîine, Gonzague... zice eroul cu glas bărbătesc, privind cu spaimă zarea tainică peste care s-a împins bezna nopții, spre lacul ce parcă ascunde pentru dînsul toate trădările, în liniștea de gheață a palidelor sale licăriri...

VI

PASUL BRÜNIG. TARTARIN CADE ÎN MÎINILE ANARHIȘTILOR

Dispariția unui tenor italian și a unei frînghii fabricată la Avignon. Noi isprăvi ale vînătorului de șepci. Poc! Poc!

„Mondez... mondez, tonc!" [1]

— Da' unde dracu' să mă mai urc? nu mai e loc... Nicăieri nu mă vor...

[1] Pronunțarea greșită de către germani a cuvintelor franceze: „Montez... montez, donc!". (Urcați-vă... urcați-vă, odată!). (N. R.)

Asta se întîmpla tocmai la capătul lacului celor Patru Cantoane, pe țărmul de la Alpnach, jilav, mustind ca o deltă, unde se pregătesc poștalioanele în șiruri și încarcă turiștii la coborîrea din vapor, ca să-i treacă dincolo de Brünig.

O ploaie mărunță ca niște vîrfuri de ac cenușa de cum se luminase de ziuă; și bietul Tartarin, stingherit de echipamentul său, îmbrîncit de surugii, de vameși, alerga de la poștalion la poștalion, zgomotos și mătăhălos ca acei oameni-orchestră de pe la bîlciurile noastre sărbătorești care, la fiece mișcare, dau răsunet unui triunghi, unei tobe mari, unei pălării chinezești, unor talgere. Întîmpina la toate portierele același țipăt de spaimă, același „Complet!" răstit, mirîi în toate dialectele, aceeași înfoială spre a ocupa cît mai mult loc cu putință, și să nu lase să se urce un atît de primejdios și răsunător tovarăș de drum.

Nenorocitul nădușise tot, gîfîia, răspundea cu „Ursită blestemată!" și gesturi deznădăjduite larmei nerăbdătoare a convoiului: „En route! — All right! — Andiamo! — Vorwärtz!"[1]. Caii tropăiau, vizitiii ocărau. La urmă, conducătorul poștei, o namilă de roscovan, în tunică și șapcă pleoștită, s-amestecă chiar el în treabă și deschizînd cu forța portiera unui landou acoperit pe jumătate, dădu brînci lui Tartarin, îl cocoță ca pe un pachet, rămase apoi proțap, plin de măreție, lîngă aripa roții, cu mîna întinsă pentru un *trinkgeld*.[2]

Umilit, cătrănit împotriva celor din trăsură care-l primeau *manu militari*[3], Tartarin se făcea că nu-i vede, își înfundă portofelul în buzunar, își propti pioletul alături, cu mișcări furioase ca un bădăran, de

[1] „La drum! — Gata! — Haidem! — Inainte!" (în limba franceză, engleză, italiană, nemțească în original). (N.R.)
[2] Bacșiș (în limba germană). (N.R.).
[3] În mod forțat (în limba latină). (N.R.)

ai fi crezut că a coborît dintr-un vapor Douvres-Calais.

— Bună ziua, domnule... zise un glas gingaș ce-l mai auzise.

Ridică privirea, rămase emoționat, încremenit în fața chipului rotund și trandafiriu al Soniei stînd dinaintea-i sub oblonul landoului, unde se adăpostea de asemenea un munte de băiat înfofolit în șaluri, cuverturi și căruia nu i se vedea decît fruntea de o paloare lividă printre cîteva bucle de păr fine și aurii ca rama ochelarilor lui de miop; fratele ei, nici vorbă. O a treia persoană pe care Tartarin o cunoștea prea bine, îi însoțea, era Manilof.

Sonia, Manilof, ce mai capcană!

De-acum aveau să-și împlinească amenințarea, în trecătoarea asta a Brünigului atît de ripos, împresurat de prăpăstii. Și eroul nostru, fulgerat de o spaimă care-i arătă primejdia în toată puterea ei, se și văzu întins pe grohotișul unei prăpăstii sau legănîndu-se tocmai în vîrful unui stejar. Să fugă?... Încotro, cum?... Iată că trăsurile se urneau, porneau în șir în sunetul cornului, o droaie de copii dînd buzna în fața portierelor cu buchețele de albumiță. Înnebunit, Tartarin își zise să nu mai aștepte, să înceapă atacul, spintecînd cu o lovitură de alpenștoc pe cazacul ce ședea lîngă el; apoi mai chibzuind, socoti mai cuminte să se stăpînească. Firește că oamenii ăștia n-au să încerce lovitura decît mai departe, prin coclauri pustii; și poate că o să aibă timp să coboare. De altfel gîndurile lor nu i se mai păreau atît de dușmănoase. Sonia îi zîmbea galeș, cu frumoșii ei ochi de turcoaze, tînărul înalt și palid îl privea cu interes, iar Manilof, mult îmblînzit, se da în lături politicos, făcîn-

du-i loc să-şi pună sacul între ei amîndoi. Să-şi fi recunoscut cumva eroarea citind în registrul de la Rigi-Kulm ilustrul nume de Tartarin ?... Ţinu să se încredinţeze de asta, şi familiar, prietenos, începu :

— Încîntat de întîlnire, tinereţe gingaşă... numai îngăduiţi-mi să mă prezint... dumneavoastră nu ştiţi cu cine staţi de vorbă, *oé !* pe cînd eu ştiu cît se poate de bine cine sînteţi.

— Şşşt ! făcu cu vîrful mănuşii sale de Suedia Sonia, mereu zîmbitoare, şi-i arătă pe capra trăsurii, lîngă conductor, tenorul înmănuşetat şi celălalt tînăr rus, adăpostit sub aceeaşi umbrelă, rîzînd şi tăifăsuind amîndoi în italieneşte.

Tartarin nu ezită între poliţist şi anarhişti :

— Cunoaşteţi pe omul ăsta, încalte ! zise el în şoaptă, apropiindu-şi obrazul de chipul fraged al Soniei şi oglindindu-se în ochii ei limpezi, deodată crunţi şi tăioşi cînd răspunse „da" cu o clipire de gene.

Eroul se înfioră, dar aşa ca la teatru : neliniştea aceea deslătătoare a epidermei ce te cuprinde cînd acţiunea se înteţeşte şi te cuibăreşti în fotoliu ca să auzi ori să priveşti mai bine. În ce-l privea, neavînd nici un amestec, izbăvit de înfricoşătoarele spaime ce-l bîntuiseră toată noaptea şi-l împiedicaseră să guste cu nesaţ caleaua elveţiană, mierea şi untul, iar pe vapor îl sîlseră să se ţină răzleţ pe punte, respira acum cu toată puterea plămînilor săi ; se bucura de viaţă, şi de această rusoaică mititică, nemaipomenit de drăgălaşă cu pălăriuţa-i de călătorie şi cu tricoul ce-i urca pînă sub bărbie, şi care-i strîngea braţele şi i se lipea de mijlocul încă plăpînd, dar de o eleganţă desăvîrşită. Şi atît de copilăroasă ! Copilăroasă prin nevinovăţia rîsului, puful de pe obraji şi farmecul gingaş cu care răsfira şalul pe genunchii fratelui ei : „Ţi-e bine ? Nu ţi-e

frig ?" Cum să-ți treacă prin minte că mînușița asta, atît de fină sub mănușa gălbuie, avusese forța morală și curajul fizic de a ucide un om ?...

Nici ceilalți nu păreau mai crunți; aceiași ris nevinovat, stăpînit și îndurerat pe buzele bolnavului, mai zgomotos la Manilof care tînăr de tot, cu barba lui zbîrlită, zburda, ca un școlar în vacanță, cu porniri de bucurie copleșitoare.

Al treilea tovarăș de drum, cel căruia îi spuneau Bolibin și care sta de vorbă cu italianul pe capră, era și el vesel; se întorcea adesea ca să tălmăcească prietenilor săi povestirile pe care i le spunea falsul cîntăreț, succesele lui la opera din Petersburg, noroacele, butonii de manșetă pe care îi căpătase la plecare de la cucoanele abonate, niște butoni nemaivăzuți, gravați cu trei note: la-do-re — adoratul [1]; și calamburul ăsta repetat în laudou stîrni atîta voie bună, tenorul se înfoia atît și-și tot netezea mustața cu o mutră prostească de învingător, privind la Sonia, încît Tartarin începu a se întreba dacă nu cumva are de-a face cu niște simpli turiști, cu un adevărat tenor.

Dar trăsurile, mereu în goana mare, treceau peste poduri, de-a lungul micilor lacuri, cîmpurilor înflorite, frumoaselor livezi jilave și pustii, căci era duminică și sătenii întîlniți în cale erau cu toții îmbrăcați de sărbătoare, femeile cu cozi lungi și lanțuri de argint. Începea urcușul pe șoseaua șerpuită, printre păduri de stejari și fagi; treptat, zarea minunată se deslășura în stînga, înălțîndu-se la fiece ocol; apăreau piraie, văi cu clopotnițe de biserici, și tocmai în fund culmea de promoroacă a Finsteraarhornului, albind sub soarele nevăzut.

[1] Joc de cuvinte: l'adoré (în limba franceză) — adoratul (N.R.)

Intr-o clipă drumul se întunecă, se mai sălbăticește. Deoparte umbre fără fund, povîrnișuri cu mii de copaci chinuiți și strîmbi, unde mugește spuma unui torent; în dreapta o stîncă uriașă gata să pice, cu o hățăciugă de ramuri, țîșnind din crăpături.

In fundou rîsul contenise; toată lumea era în admirare, privind în sus, căutînd să zărească piscul acestui tunel de granit.

— Pădurile din Atlas!... parc-ai fi acolo... zise grav Tartarin; și observația lui trecînd neobservată, adăugă: Da' fără răgetul leilor...

— I-ai auzit, domnule? întrebă Sonia.

Dacă a auzit leul, el!... Ce mai întrebare! Apoi cu un zîmbet blînd, îngăduitor:

— Păi eu sînt Tartarin din Tarascon, domnișoară!...

Și poftim să vezi ce barbari! Dac-ar fi spus: „Mă cheamă Dupont" pentru ei ar fi fost totuna. Habar n-aveau de numele Tartarin.

Nu se amări cu toate astea, și răspunse fetei care voia să știe dacă răcnetul leului îl speriase:

— Nu, dudue... Cămila mea, da, o scuturau frigurile între picioarele mele; cît despre mine, eu cercetam capcanele, fără să mă sinchisesc, ca în fața unei cirezi de vaci... De departe, este aproape același strigăt ca ăsta, *té!*

Și ca să-i dea Soniei o mai lămurită impresie, scoase cît mai gros din fundul plămînilor un „Meuh..." îngrozitor care se umflă, se-mprăștie, repetat de ecoul stîncilor. Caii se ridicară în două picioare; în toate trăsurile călătorii sculați în picioare, spăimîntați, căutau să afle accidentul care a putut pricinui un asemenea zgomot, și dînd cu ochii de alpinistul al cărui cap cu cască și mătăhălosul harnașament răsărea din

coşul pe jumătate coborît al landoului, se întrebau încă o dată: „Cine o fi lighioana aia?".

El, foarte liniştit, dădea mereu amănunte, cum să ataci fiara, s-o dobori, s-o spinteci, vorbea despre felul cum îşi împodobea carabina cu un ghidon de diamant ca să ţintească „mai sigur noaptea. Fata-l asculta, aplecată, cu un tremur uşor al nărilor, foarte atentă.

— E adevărat că Bombonnel tot se mai ţine de vînătoare? întrebă fratele. L-aţi cunoscut?

— Negreşit, zise Tartarin, fără chef. E un băiat îndemînatic... Avem însă mai meşteri ca el.

Cine are urechi de auzit, s-audă!... apoi pe un ton de melancolie:

— Totuşi, vînătorile astea de fiare sălbatice îţi dau fiori. Cînd nu le mai ai, viaţa ţi se pare pustie, nu ştii cu ce s-o împlineşti.

Aici, Manilof care înţelegea franţuzeasca fără s-o vorbească, şi părea că-l ascultă pe tarasconez, cît se poate de curios, — fruntea lui de om din popor fiind brăzdată de o cută mare ca o rană închisă — spuse cîteva cuvinte, rîzînd, către prietenii săi.

— Manilof zice că sîntem din aceeaşi tagmă, îl lămuri Sonia pe Tartarin... Vînăm şi noi ca dumneata mari fiare sălbatice.

— *Té!* da, nu zău... lupi, urşi albi...

— Da, lupi, urşi albi, ba şi alte lighioane mai vătămătoare încă...

Şi risetele iar se porniră, zgomotoase, nesfîrşite, pe un ton ascuţit şi crud de astă dată, risete ce arătau dinţii şi-i aminteau lui Tartarin în ce tristă şi ciudată tovărăşie călătorea.

Deodată, trăsurile se opriră. Drumul urca mai pieptiş şi în locul ăsta făcea un ocol lung ca să ajungă în vîrful Brünigului, pe care-l puteai atinge mai repede

în douăzeci de minute, de-a dreptul printr-o minunată pădure de fag. Cu toată ploaia de dimineață, și în ciuda pământului alunecos și desfundat, călătorii, folosindu-se de o înseninare vremelnică, coborau mai toți și o porneau în șir pe drumeagul îngust al „buștenarilor".

Din landoul lui Tartarin care venea cel din urmă, coborîră bărbații; dar Sonia socotind drumul prea mocirlos se instală mai bine, și cum alpinistul se da jos după ceilalți, cam cu zăbavă din pricina dichisurilor sale, ea îi zise cu jumătate glas:

— Rămîi mai bine, ține-mi de urît... O spuse într-un chip așa de gingaș, încît bietul om se tulbură de tot, făurindu-și un roman pe cît de desfătător pe atît de necrezut, ce făcu să-i bată inima-i bătrînă, cu putere.

Fu însă repede dezamăgit, văzînd cum fata se apleca îngrijorată, pîndindu-l pe Bolibin și pe italian care discutau cu aprindere la intrarea drumeagului, în urma lui Manilof și a lui Boris care porniseră la drum. Falsul tenor se codea. Părea că ceva îi spune să nu se aventureze singur în tovărășia acestor trei oameni. Se hotărî în sfîrșit, și Sonia îl urmări cum urca, mîngîindu-și rotunzimea obrazului cu un buchet de ciclamene viorii, acele micșunele de munte, ale căror frunze sînt căptușite cu frageda culoare a florilor.

Landoul mergea la pas, vizitiul care coborîse o luase înainte împreună cu alți tovarăși, și convoiul urca pieptiș cu cele peste cincisprezece trăsuri, înaintînd goale, în tăcere. Tartarin tare mișcat, presimțea ceva sinistru, neîndrăznind să se uite în ochii vecinei, într-alît se temea de un cuvînt, de o privire ce ar fi putut să-l facă actor sau măcar complice în drama pe care o simțea foarte aproape. Dar Sonia niei că-l băga în seamă, cu privirea aproape fixă, plimbînd mereu și mașinal florile peste puful obrazului.

— Va să zică, — zise ea după multă vreme, — va să zică dumneata știi cine sîntem, eu și prietenii mei... Ei bine! ce părere ai despre noi? Ce gîndesc francezii despre așa ceva?

Eroul făcu ițe-ițe. Nu voia să îndispună cu vorbe nesocotite oameni așa de răzbunători; pe de altă parte, cum să se bage în cîrd cu niște asasini?... Ieși din încurcătură cu o metaforă:

— D-alminterea, duduie, îmi spuneați adineaurea că sîntem din aceeași tagmă, vînători de hidre și de monștri, de despoți și de carnasiere... Am să vă răspund deci ca un confrate de-al sfîntului Hubert[1]... Sentimentul meu este că, chiar împotriva fiarelor, trebuie să folosim arme leale... Jules Gérard al nostru, faimos omorîtor de lei, întrebuința gloanțe explozibile... Eu unul nu admit așa ceva. Și n-am făcut-o niciodată... Cînd porneam după lei ori pantere, mă opream în fața bestiei, față-n față, cu o carabină strașnică cu două țevi. Și, poc! poc! un glonț în fiecare ochi. .

— În fiecare ochi!... se miră Sonia.

— Niciodată n-am dat greș.

O spunea și se credea încă acolo.

Tînăra îl privea cu admirație naivă, zicîndu-și cu glas tare:

— Nimic mai sigur.

Deodată ramuri și tufișuri se dădură la o parte cu zgomot, și desișul se deschise deasupra lor așa de repede, așa de neașteptat, că Tartarin, cu mintea plină de isprăvi vînătorești, s-ar fi putut crede la pîndă în Zăccar. Manilof sări de pe mal, tiptil, lîngă trăsură. Ochi lui mici îi luceau pe chipul jupuit de stînci, iar

[1] Episcop al Liége-ului prin secolul al VII-lea e.n., patron al vînătorilor. (N.R.)

barba și părul vălvoi erau leoarcă de apă de pe ramuri. Gîlîind, cu mîinile lui scurte și păroase sprijinite de portieră, se adresă Soniei în rusește, care întorcîndu-se spre Tartarin îi ceru scurt:

— Funia dumitale... repede...

— Fu... funia mea?... îngăimă eroul.

— Repede, repede... o să ți-o înapoiez numaidecît.

Fără să-i mai dea altă lămurire, cu micile ei degete înmănușate îl ajută să se descotorosească de laimoasa-i funie lucrată la Avignon. Manilof luă pachetul și mîriind de bucurie, se cățără din două salturi pe sub hățiș cu o mlădiere de pisică sălbatică.

— Ce se petrece?... Ce-au de gînd să facă?... Are o figură crîntă!... murmură Tartarin, neîndrăznind să spună tot ce-i sta pe inimă.

Crunt, Manilof ăsta... A, se vede bine că nu-l cunoaște. Nici o ființă nu era mai bună, mai blajină, mai milostivă; și ca un semn al acestei firi deosebite, Sonia cu ochii ca seninul istorisea că prietenul ei, după ce îndeplinise un primejdios mandat și sărise în sania ce-l aștepta pentru fugă, îl amenințase pe vizitiu că el coboară, ori ce s-ar întîmpla, dacă mai lovește, mai istovește dobitocul a cărui goană însemna totuși scăparea lui.

Tartarin socoti trăsătura asta vrednică de antichitate; gîndind apoi la toate viețile omenești jertfite de același Manilof tot atît de inconștient ca un cutremur de pămînt, ori ca un vulcan în erupție, dar care nu voia ca un animal să sufere în lața lui, întrebă lața cu un aer nevinovat:

— O fi murit multă lume în explozia de la Palotul de Iarnă?

— Cît se poate de multă, răspunse cu tristețe Sonia. Și tocmai cel care trebuia să moară a scăpat!

Rămase tăcută, pare-că supărată, și atît de drăgălașă, cu capul plecat, cu bogatele-i gene ca de aur clipind pe obrazul de un trandafiriu stins. Tartarin se mustra în sine că o îndurerase, cuprins iar de farmecul tinereții ei, de frăgezimea care plutea în jurul acestei mici și ciudate creaturi.

— Așadar, domnule, războiul ce-l ducem, vi se pare nedrept, neuman ?...

Și spunea asta de aproape de tot, mîngîindu-l cu răsuflarea și privirea ; iar eroul se pierdea...

— Dumneata nu crezi că orice armă-i bună și dreaptă spre a izbăvi un norod care-și trage sufletul, care se înăbușe ?...

— Negreșit, negreșit...

Iar fata, mai stăruitoare pe măsură ce Tartarin se pierdea :

— Vorbeai adineaurea de un gol ce trebuie umplut ; nu ți se pare că ar fi mai nobil, mai interesant să-ți pui viața în joc pentru o cauză mare, decît s-o primejduiești omorînd lei, ori cățărîndu-te pe ghețari ?

— De fapt... zise Tartarin vrăjit, cu mintea rătăcită, înnebunită de dorul copleșitor de a apuca și de a săruta minușița aceea fierbinte, pe care ea i-o punea pe braț, ca acolo sus, în noaptea de la Rigi-Kulm, cînd el îi preda pantoful. Pînă la urmă, nemaiputîndu-se stăpîni și prinzînd mîna cea mică și înmănușată între ale lui :

— Ascultă, Sonia, zise el blînd cu voce joasă, părintească... Ascultă, Sonia...

Un brusc popas al landoului îl întrerupse. Ajungeau sus pe Brünig ; călători și vizitii veneau la trăsurile lor ca să cîștige timpul pierdut, și să ajungă într-o goană la satul apropiat, unde aveau să prînzească

și să schimbe caii de poștă. Cei trei ruși își luară lucrurile, dar cel al italianului rămase gol.

— Domnu' ăla s-a urcat în trăsura din frunte, spuse Boris vizitiului care întreba; și întorcîndu-se spre Tartarin care-și vădea neliniștea:

— O să trebuiască să-i cereți funia; a ținut să aibă cu el.

Și-apoi iar rîsete în landou și iar alte grozăvii, nemaipomenite pentru Tartarin, care nu mai știa ce să gîndească, ce să creadă față de voia bună și aerul nevinovat al pretinșilor asasini. Înfășurîndu-și mereu bolnavul cu paltoane și cuverturi, deoarece aerul înălțimilor s-ascuțea și de goana trăsurii, Sonia povestea pe rușește convorbirea cu Tartarin, făcînd poc! poc! cu o drăgălașă intonație pe care tovarășii ei o repetau după dînsa, unii admirînd pe erou, Manilof scuturînd din cap a neîncredere.

Schimbul!

În piața unui sat mare, o hardughie de han cu cerdac putred, cu firmă prinsă de un stîlp, mîncată de rugină. Șirul trăsurilor face popas aici, și în vreme ce se deshamă caii, călătorii înfometați dau năvală, umplu la primul etaj o sală zugrăvită verde, care miroase a mucegai, unde masa e pusă pentru cei mulți douăzeci de persoane. Sînt șaizeci, și timp de cinci minute, se aude o îmbrînceală fioroasă, țipete, gîlcevi aprinse între cei cu orez și cei cu prune uscate, în jurul blidelor, spre marea spaimă a hangiului care nu mai știe unde îi e capul — ca și cum în fiece zi, la același ceas, poșta n-ar trece pe-aici — și care-și zorește slujnicele cuprinse la fel de o zăpăceală prăpăstioasă, minunat prilej de a nu servi decît jumătate din porțiile scrise pe listă, și să dea rest într-un chip ciudat golo-

ganii albi de cinci centime elveţiene trecînd drept monede de cincizeci.

— Dacă am lua prînzul în trăsură... zise Sonia pe care harababura aceea o plictisea; şi fiindcă nimeni n-avea vreme să se ocupe şi de ei, tinerii s-apucă de treabă. Manilof se întoarce vînturînd o pulpă rece, Bolibin cu o pîine lungă şi salam; dar cel mai strașnic artelnic e tot Tartarin. Vezi bine, era un minunat prilej pentru el de a se răzleţi de tovarăşii săi în învălmăşeala schimbului de poştă, şi de a se încredinţa măcar dacă italianul a mai apărut; dar nu i-a mai trecut prin cap asta, cu gîndul numai la dejunul „mititelei", vrînd să-i dovedească lui Manilof şi celorlalţi ce poate un tarasconez descurcăreţ.

Văzîndu-l coborînd peronul hanului, grav şi cu privirea ţintă, ducînd cu mîinile lui vînjoase o tavă mare încărcată cu farfurii, şervete, merinde asortate, şampanie elveţiană cu dop aurit, Sonia bătu din palme, şi-l felicită:

— Da' cum făcuşi?...

— Habar n-am... te descurci, *tél* Noi cei de la Tarascon toţi sîntem aşa!

Oh! ce fericite clipe! Va rămîne de neuitat în viaţa eroului nostru, acest gingaş prînz în faţa Soniei, mai-mai pe genunchii ei, într-un decor de operetă: piaţa de sat, cu copaci sădiţi în pătrate, pe sub care s-arătau, ţipător, poleielile şi muselinele elveţiencelor, plimbîndu-se două cîte două ca nişte păpuşi.

Ce bună-i părea pîinea şi ce gustoşi cîrnaţii!... Pînă şi cerul era de partea lor, îndurător, blînd şi voalat; mai ploua firește, dar atît de uşurel, cu picături mici ca prin sită, aşa ca să se boteze şampania elveţiană, de temut pentru un cap meridional.

Sub veranda hanului, patru cîntăreți tirolezi, doi uriași și doi pitici, în niște zdrențe țipătoare și gvele, de-ai zice c-au scăpat de la focul unui teatru de bîlci, și-amestecă și ei tonurile lor înalte din gîtlej: „au... au...“ cu zăngănitul farfuriilor și paharelor. Sînt urîți, prostănaci, țepeni, întinzînd coardele gîturilor lor slabe. Tartarin îi găsește cît se poate de plăcuți, le zvîrle pumni de gologani, spre marea uimire a sătenilor din jurul landoului deshămat.

„Fife la Vranze!“[1] behăie un glas din mulțime, de unde răsare o namilă de bătrîn, într-o nemaipomenită haină albastră cu nasturi de argint ale cărei pulpane mătură pămîntul, în cap cu un chipiu cît toate zilele, ca un hirdău de murat varză, și atît de greu cu pamponul uriaș, că bătrînul e silit să meargă bălăbănindu-și brațele, asemenea unui echilibrist.

„Fieux zolda... carte royale... Charles tix“.[2]

Tarasconezul, cu gîndul încă la cele povestite de Bompard, se pornește pe ris, și în șoaptă făcînd cu ochiul: „Te știu, bătrîne...“ îi dă totuși o monedă albă de argint și îi umple un pahar pîn-la gură, pe care moșul îl primește făcînd și el cu ochiul, fără să știe de ce. Apoi, deșurubindu-și din colțul gurii o cogeamite lulea de porțelan, ridică paharul și bea „pentru companie!“[3] ceea ce-l întărește pe Tartarin în părerea că au de-a face cu un coleg de al lui Bompard.

N-are afacere! un toast mai cere altul.

---

[1] Pronunțarea greșită de către germani a cuvintelor franceze: „Vive la France“ (Trăiască Franța). (N.R.)

[2] Pronunțarea greșită a cuvintelor: Vieux soldat... carte royale... Charles dix“ (Soldat bătrîn... hrisov regal... Carol X). (E vorba de un mercenar din armata franceză, sub regele Carol al X-lea). (N.R.)

[3] „Pentru companie“ — aici, în sensul de: „În sănătatea societății din trăsură“. (N.R.)

Şi scuturîndu-se în trăsură cu paharul sus, pe Tartarin îl podidesc lacrimile, cînd închină cu glas puternic, mai întîi: „pentru Franţa, patria sa"... apoi pentru Elveţia ospitalieră, pe care e fericit s-o cinstească în public, să-i mulţumească pentru găzduirea generoasă ce-o dă tuturor celor învinşi, tuturor exilaţilor. În sfîrşit, coborînd glasul, cu paharul înclinat spre tovarăşii săi de drum, le urează să se întoarcă în curînd în ţara lor, să regăsească acolo rude bune, prieteni de credinţă, cariere onorabile şi capătul tuturor dezbinărilor; căci nu-i cu putinţă să-ţi petreci viaţa în duşmănie.

În timpul toastului, fratele Soniei zîmbeşte rece şi batjocoritor pe după ochelarii săi gălbui; Manilof, cu gîtuiazul încordat, cu sprîncenele încruntate care-i adîncesc cuta, se întreabă dacă borţosul „barin" o mai ţine-o mult cu palavrele lui; pe cînd Bolibin, cocoţat pe capră, şi schimonosindu-şi mutra caraghioasă, gălbenă şi boţită ca de tătar, parcă e o pocitură de maimuţică cocoţată pe umerii tarasconezului.

Numai fata îl ascultă serioasă, căutînd să înţeleagă pe acest tip de om ciudat. Cugetă el oare tot ce vorbeşte? O fi făcut toate cîte povesteşte? Să fie un nebun, un comedian, ori numai un flecar, aşa cum pretinde Manilof care, în calitatea sa de om de acţiune, dă acestui cuvînt un înţeles dispreţuitor?

Dovada va urma numaidecît. Sfîrşindu-şi toastul, Tartarin se aşează la loc, cînd o împuşcătură, apoi alta, şi încă una, pocnind nu departe de han, îl săltă-n picioare; foarte emoţionat, cu urechea ciulită, adulmecînd praful de puşcă, se întreabă:

„Cine a tras?... Unde oare?... Ce s-a întîmplat?..."

În căpăţina lui plină de născoceli, se porneşte o întreagă dramă: atacul cu arme al convoiului, prilejul de a apăra onoarea şi viaţa acestei încîntătoare demoazele. Ba nu, detunăturile astea vin de la *Stand*, unde tineretul satului face exerciţii de tir în toate duminicile. Şi cum caii încă nu-s înhămaţi, Tartarin propune într-o doară să facă o plimbare pînă acolo. El are un gînd, Sonia pe al său, cînd se învoieşte. Călăuziţi de bătrînul din garda regală, bălăbănindu-se sub chipiul lui uriaş, străbat piaţa, dau la o parte rîndurile gloatei, care-i urmează cu curiozitate.

Sub acoperişul de paie şi stîlpi proaspeţi de brad jupuit, standul seamănă, fiind ceva mai rustic însă, cu acele tragere la ţintă de prin bîlciurile noastre, cu deosebire că aici amatorii vin cu armele lor, puşti cu vergea de sistem vechi, pe care le mînuiesc cu multă îndemînare. Mut, cu braţele încrucişate, Tartarin judecă loviturile, critică în gura mare, dă sfaturi, dar nu trage. Ruşii îl pîndesc şi-şi fac semne.

— Poc... poc... rînjeşte Bolibin cu gestul de a pune la ochi şi accentul din Tarascon. Tartarin se întoarce roşu ca focul şi pufnind de mînie:

— Perfect, tinere... Poc... poc... Şi de cîte ori ai să poftească!

Încarcă o carabină veche cu două ţevi care se vede că au folosit-o din tată-n fiu vînători de capre negre... poc!... poc!... Gata. Amîndouă gloanţele sînt în ţintă.

Urale de admirație izbucnesc de pretutindeni. Sonia **triumfă**, Bolibin nu mai ride.

— Da' asta-i fleac, zise Tartarin... ia să vedeți...

Standul nu-l mai încape, caută o țintă, ceva de doborît, și gloata se dă înapoi, speriată, din fața acestui nazdrăvan alpinist, spătos, crunt, cu carabina în mînă, propunînd bătrînului din gardă regală să-i spargă

pipa dintre dinți, de la cincizeci de pași. Bătrînul dă chiote de spaimă și se mistuie prin mulțime, din care răsare penajul lui, tremurînd pe deasupra grămezii de capete. Nici una, nici alta, Tartarin trebuie să vîre undeva glonțul acela. *„Té,* mii de draci! Ca la Tarascon!..." Și vechiul vînător de șepci, zvîrlindu-și boneta în aer cu toată puterea mușchilor săi criță, trage din zbor și o găurește. „Bravo!" zice Sonia, prinzînd în găuricea făcută de glonț în postavul șepcii buchetul de munte ce tocmai îi mîngîia obrazul.

Cu un atît de frumos trofeu Tartarin se urcă iar în trăsură. Cornul sună, convoiul se urnește, caii o pornesc în goana mare pe povîrnișul Brienzului, șosea minunată, cu cornișe, ținînd-o tot pe lîngă stînci, și pe care stîlpii de pe margine, la cîte doi metri distanță, o despart de un hău de mai bine de două mii de picioare. Tartarin nu mai vede primejdia, nu mai privește nici peisajul, valea de la Meiringon, scăldată de o negură străvezie de apă, cu rîul în linii drepte, lacul, sate grămădindu-se în zare și un întreg orizont de munte, de ghețari îngemănați adesea cu norii, ori desprinzîndu-se pe la coturi de drum, depărtîndu-se, descoperindu-se ca piese în mișcare ale unui decor.

Toropit de ginduri galeșe, eroul admiră copila din fața lui, își zice că gloria nu-i decît pe jumătate onoare, că-i trist să te apuce bătrînețea stingher din pricina prea marei slăvi, ca Moise, și că această înfrigurată floare a nordului, transplantată în grădinița de la Tarascon, i-ar înveseli monotonia, mai bună ar fi de privit și respirat decît eternul baobab, *arbor gigantea,* care abia își înalță coama pitică. Cu ochii ei de copil,

cu larga-i frunte gînditoare și plină de voință, Sonia îl privește la rîndu-i și visează, dar putem ști vreodată la ce visează tinerele fete?...

VII

NOPȚILE LA TARASCON. UNDE-I TARTARIN?

Îngrijorare. Greierii de pe promenadă îl recheamă pe Tartarin. Martiriul unui mare sfînt tarasconez. Clubul Alpinilor. Ce se petrece la farmacia din piețișoară. „Vino-ncoa, Bézuquet!"

— O scrisoare, domnule Bézuquet!... Vine din Elveția, *vé!...* strigă vesel factorul din celălalt capăt al piețișoarei, vîrtuțind ceva în aer și grăbindu-se în lumina tot mai slabă a asfințitului.

Farmacistul care, în cămașă pîn-la brîu, sta la răcoare în fața ușii, sări, înhață scrisoarea cu mîini înfrigurate, o duse în hruba lui cu feluritele mirosuri de elixire și buruieni uscate, dar nu o deschise decît după plecarea factorului pe care-l întremase și-l răcorise cu un pahar din delicioasul sirop de cadavru, drept răsplată pentru vestea cea bună.

Cincisprezece zile de cînd Bézuquet aștepta scrisoarea asta din Elveția, cincisprezece zile de cînd o pîndea cu neliniște! Și-acum iat-o. Numai privind scrisul mărunt, țeapăn și hotărît de pe plic, numele biroului poștal: „Interlaken", și timbrul mare, violet, „Hotel Jungfrau, ținut de Meyer", îl podidiră lacrimile, i se cutremurară grelele mustăți de pirat barbaresc, în care susura un ușor și blînd șuierat.

„Confidențial. A se rupe după citire."

Cuvintele astea de o şchioapă la începutul paginii şi în stilul telegrafic al farmaciei: „pentru uz extern. a se agita înainte de folosire", îl tulburară într-atît, că citi cu glas tare, aşa cum vorbeşte cineva cuprins de visuri urîte:

„Ceea ce mi se întîmplă e înspăimîntător..."

Din salonul de alături, putea să-l audă doamna Bézuquet, mama, care trăgea un pui de somn după cină, ori mai degrabă ucenicul, al cărui pisălog suna cu lovituri regulate în mărea piuliţă de marmură, în fundul spiţeriei. Bézuquet îşi văzu de citanie cu glas domol, o luă de la început de două, trei ori, galben ca ceara, cu părul măciucă. Apoi cu o privire repezită în juru-i, hîrţ! hîrţ!... şi aruncă scrisoarea în mii de fărîmele la coşul de hîrtii; dar s-ar putea să dea careva de ea, să lipească la loc toate peticele astea... însă în timp ce sta aplecat să le adune iar, îl strigă un glas beţăit:

— *Vé,* Ferdinand, acolo eşti?

— Da, mamă... răspunse bietul pirat, îngheţat de spaimă, bîjbîind cu tot trupu-i matahalos pe sub birou.

— Ce faci, odoru' meu?

— Fac... *hé!* Fac colirul domnişoarei Tournatoire.

Doamna Bézuquet, mama, adoarme iar, pisălogul ucenicului, oprit o clipă, îşi reia mişcarea domoală de pendul ce leagănă încăperea şi pieţişoara, aţipite în toropeala înserării de vară. Acum, Bézuquet umblă cu paşi mari prin faţa uşii, cînd trandafiriu cînd verde, după cum trece pe dinaintea unuia sau altuia din borcanele sale. Ridică braţele, rosteşte cuvinte rătăcite: „Nenorocit... pierdut... Amor fatal... Cum să-l scapi de asta?..." şi, cu toată tulburarea, acompaniază cu un şuierat săltăreţ retragerea dragonilor care se depărtează sub platanii de la Ocolul oraşului.

— Hei, noapte bună, Bézuquet... zise o mogîldeață ce trece grăbită, în înserarea cenușie.

— Da' unde te duci, Pégoulade?

— La Club!... ședință de noapte... o să se vorbească despre Tartarin și președinție... Trebuie să vii.

— *Tél* da! o să viu... se răstește farmacistul, fulgerat de un gînd providențial; se duce înăuntru, își ia redingota, se scotocește prin buzunare ca să se încredințeze că atît speraclul cît și măciuca americănească, fără de care nici un tarasconez nu scoate capul afară după stingere, sînt acolo. Pe urmă strigă: „Pascalon... Pascalon!...", dar nu prea tare, de teamă să n-o deștepte pe doamna Bézuquet, mama.

Aproape copil și de pe-acum chel, de parcă și-ar fi grămădit părul numai în barba-i creață și bălaie, elevul Pascalon avea cugetul exaltat al unui fanatic, frunte înaltă, ochi ca de capră capie, și pe obrazul fraged tonuri delicate, pîrguite și rumene ca o trandafiră din Beaucaire. În zilele de mari praznice alpestre, lui i se încredința prapurul Clubului, și băiatul închinase către P.C.A. o admirație fierbinte, o evlavie mistuitoare și tainică de luminare ce se topește la picioarele altarului, la sorocul Păștilor.

— Pascalon, — zise farmacistul în șoaptă și așa de aproape că-i vîri perii mustății în ureche, — am vești de la Tartarin... Sînt sfîșietoare...

Și văzîndu-l că îngălbenește:

— Curaj, băiatule, totul se mai poate încă drege... D-alminterea, îți las farmacia pe seamă... Dacă-ți cere careva arsenic, să nu dai, nici opiu să nu dai, nici revent... nimic să nu dai. Dacă nu m-am înapoiat pînă la ceasurile zece, culcă-te, și pune pirdanele. Du-te!

Cu pas ager, se afundă în bezna din Ocolul orașului, fără să se întoarcă măcar o dată, ceea ce îngădui

lui Pascalon să se repeadă la coș, să-l scotocească cu mîinile înfrigurate și lacome și să-l răstoarne pe marochinul de pe birou ca să vadă dacă n-au mai rămas cîteva bucățele din misterioasa scrisoare adusă de poștaș.

Pentru cine cunoaște firea exaltată a tarasconezilor, e lesne să-și închipuie scrînteala tîrgulețului de la neașteptata dispariție a lui Tartarin. Și d-alminterea, fiecare în felul său, cu toții își pierduseră capul, mai cu seamă că era în toiul lui august, și scăfîrliile clocoteau sub soarele în stare să le salte toate capacele. De dimineață pînă seara, nu era vorba decît de asta în tîrg; n-auzeai decît numele lui Tartarin pe buzele ascuțite ale doamnelor dichisite, în gura ca fraga a fetelor de croitorie, coafate cu panglici de catifea: „Tartarin, Tartarin...", și pe sub platanii promenadei, grei de albul prafului, în care greierii nemîngîiați, vibrînd o dată cu lumina, păreau că se strangulează cu aste două silabe răsunătoare: „Tar... tar... tar... tar..."

Deși nimeni nu știa nimic, toată lumea avea informații și tălmăcea într-un fel plecarea președintelui. Umblau povești, care de care mai ciudate. După unii intrase tocmai în mînăstirea Trappe și o răpise pe Dugazon[1]; după alții se dusese în insule, unde întemeiase o colonie numită Port-Tarascon, ori mai degrabă, cutreiera Africa centrală în căutarea lui Livingstone.

— Ah, oui! Livingstone!... Iată sînt doi ani de cînd s-a prăpădit...

Dar închipuirea tarasconeză înfruntă toate calculele de timp și spațiu. Și ciudat e că poveștile astea cu mînăstirea Trappe, cu colonia, cu călătoriile depărtate erau idei de ale lui Tartarin, năzuieli de ale aces-

[1] Dugazon (Rose Lefèvre) (1755—1821) — vestită artistă franceză. (N.R.)

tui visător treaz, împărtășite cîndva celor apropiați, care nu mai știau ce să creadă acum și, necăjiți de faptul că nu erau puși la curent, se țineau față de mulțime foarte rezervați, și între ei își luau mutre viclene, atotștiutoare. Excourbaniès bănuia că Bravida are știri, iar Bravida spunea la rîndu-i : „Bézuquet trebuie să știe tot. Se uită pieziș ca un cîine care duce un clolan".

Drept e că farmacistul se chinuia de moarte cu taina asta în sîn, ce-l pîrjolea, îi da mîncărimi, și-l făcea să îngălbenească, să roșească totodată, și mereu să privească chiorîș. Gîndiți-vă că era doar din Tarascon, sărmanul de el, și spuneți dacă în toate cărțile martirilor există un canon așa de îngrozitor ca ăsta : martiriul sfîntului Bézuquet, care știe ceva, dar nu poate scoate o vorbă.

Așa se face că în seara aceea, cu toate veștile înspăimîntătoare, pasul lui era ușor, sprinten, cînd alerga la ședință. In sfîrșit !... Avea să vorbească, să se descarce, să spună ce-i stă atît pe inimă ; și în graba sa de a lepăda povara, zvîrlea în treacăt jumătăți de vorbe celor care se plimbau la Ocolul orașului. Fusese așa zăduf peste zi, că în ciuda orei neobișnuite și a beznei fioroase — ceasurile opt fără un sfert la orologiul comunei — pe uliță era o forfoteală nebună. familiile de burghezi stăteau pe bănci la aer curat în vreme ce casele lor se aeriseau, și cete de torcătoare se plimbau cîte cinci sau șase, ținîndu-se de braț și legănîndu-se, în trăncăneli și risete. Peste tot era vorba de Tartarin.

— Și d-alminterea, domnule Bézuquet, mereu nici o scrisoare ?... îl întreba cîte cineva pe farmacist, aținîndu-i calea.

— Ba da, dragii mei, ba da... Citiți în *Forum*, mîine dimineață.

O lua din loc, dar se țineau după el, îl înhățau, și asta stîrnea de-a lungul promenadei o larmă, un zgomot de pași de turmă, care se potoli sub ferestrele Clubului, deschise în mari pătrate de lumină.

Ședințele se țineau în vechea sală unde se juca cărți, a cărei masă cît era de lungă, acoperită cu același postav verde, slujea acum de birou. La mijloc, fotoliul prezidențial cu P.C.A. brodat pe rezemătoare; la un capăt, scaunul secretarului. În spate, drapelul se desfășura deasupra unui carton lung, dat cu var, unde Alpinii ieșeau în relief cu numele respective și înălțimile lor. Alpenștocuri de onoare, încrustate cu sidef, în mănunchiuri ca niște tacuri de biliard, împodobeau colțurile, și dulapul cu geamuri arăta curiozități culese pe munte, cristaluri, silexuri, petrificări, doi pui de urși, o salamandră.

În lipsa lui Tartarin, Costecalde întinerit, radios, ocupa fotoliul; scaunul era pentru Excourbaniès care făcea pe secretarul, dar afurisitul ăsta de om păros, bărbos, simțea mare nevoie de zgomot, de neastîmpăr, care nu-i dădea răgaz pentru treburi liniștite. La cel mai mic prilej, da din mîini, din picioare, scotea urlete fioroase, niște „Ha! ha! ha!..." de o veselie crunță, nestăpînită, ce se sfîrșeau totdeauna cu acest strigăt războinic în dialect tarasconez *„Fen dé brut!...* Să facem tărăboi!...". Îl porecliseră gongul, din pricina glasului său de aramă, mai să-ți spargă urechile sub necontenita-i deținătură.

Ici și colo, pe un divan de păr de cal în jurul sălii, membrii comitetului.

În fruntea tuturor, fostul căpitan de ață, Bravida, căruia toată lumea din Tarascon îi spunea Coman-

dantul, o mină de om; curat ca ghiocul, care-şi seotea paguba taliei lui de copil de trupă, făcîndu-şi un cap mustăcios şi sălbatic ca al lui Vercingetorix.

Apoi un chip prelung, scofîlcit şi bolnăvicios, Pégoulade perceptorul, ultimul naufragiat de pe „Meduza"; de cînd se pomeneşte la Tarascon a existat totdeauna un ultim naufragiat de pe „Meduza". Ba, într-o vreme, se numărau pînă la trei cei care-şi ziceau unul altuia impostori, şi niciodată nu se învoiau să se fi găsit laolaltă pe vas. Din cei trei, singurul cu adevărat naufragiat era Pégoulade. Îmbarcat pe „Meduza" cu părinţii, îndurase dezastrul cînd era numai de şase luni: ceea ce nu-l împiedica să-l istorisească, *de visu*[1], în cele mai mici amănunte: foamea, bărcile, pluta şi cum pusese mîna-n beregata comandantului care umbla să fugă: „La postul tău de comandă, ticăloşule!...". La şase luni, ce drăcie!... Pfleticos, de altfel, cu povestea asta nesfîrşită pe care toată lumea o ştia, căci o ţinea aşa într-una de cincizeci de ani, şi care-i dădea prilej să-şi ia un aer nemîngîiat, sătul de viaţă. „După toate cîte mi-a fost dat să văd!..." zicea el, şi foarte pe nedrept, deoarece acestei întîmplări datora el postul de perceptor, păstrat sub toate cîrmuirile.

Lîngă el, fraţii Rognonas, gemeni de şaizeci de ani, nedespărţiţi dar veşnic certaţi şi spunînd lucruri de pomină unul despre altul; de o aşa asemănare, că cele două căpăţîni bătrîne ale lor, şterse şi necioplite, privind în direcţii opuse din antipatie, ar fi putut figura într-un medalion cu inscripţia JANUS BIFRONS[2].

---

[1] Ca cova văzut (în latineşte). (N.R.)

[2] *Janus cu două feţe*, personaj legendar la romani. (N.R.)

Mai încolo, președintele Bédaride, Barjavel avocatul, notarul Cambalalette și teribilul doctor Tournatoire despre care Bravida spunea că ar fi luat sînge unei gulii.

Din pricina zăduhului copleșitor, sporit de luminatul cu gaz, domnii aceștia țineau ședință în cămașă, ceea ce știrbea mult din solemnitatea reuniunii. Drept e că se aflau în comitet restrins, și infamul de Costecalde voia să profite de asta spre a hotărî cît mai pe curînd data alegerilor, fără a mai aștepta întoarcerea lui Tartarin. Bizuindu-se pe lovitura sa, triumfa mai dinainte, și cînd după citirea ordinei de zi făcută de Excourbanières, se ridică spre a semăna vrajbă, un zîmbet drăcesc îi răsfrînge buza subțirică.

— Să te ferești de cel care rînjește înainte de a vorbi, murmură comandantul.

Costecalde, fără să se clintească, și făcînd cu ochiul credincîosului Tournatoire, începu cu o voce plină de venin:

— Domnilor, incalificabila purtare a președintelui nostru, nesiguranța în care ne lasă...

— Nu-i adevărat!... Președintele a scris...

Fremătînd, Bézuquet se proțăpi în fața biroului, dar înțelegînd că atitudinea lui era nereglementară, schimbă tonul, și cu mîna ridicată, potrivit obiceiului, ceru cuvîntul pentru o comunicare grabnică.

— Vorbiți! Vorbiți!...

Galben ca ceara, cu gîtlejul sugrumat, Costecalde îi dădu cuvîntul, cu o mișcare din cap. Atunci, dar numai atunci, Bézuquet începu:

— Tartarin e la poalele muntelui Jungfrau... Va urca curînd... Cere drapelul!...

O tăcere tăiată de răsuflul aspru al piepturilor, de pîlpîirile gazului; apoi un urlet formidabil, strigăte de

bravo, trepădări care înabuşeau gongul lui Excourbaniès scoţînd strigătul lui de războiu: „Ah! ah! ah! *fen dé brut!*", căruia îi răspundea mulţimea neliniştită de afară.

Tot mai galben, Costecalde scutura a deznădejde clopoţelul prezidenţial; în sfîrşit Bézuquet urmă, ştergîndu-şi fruntea, gîfîind de parcă, urcase cinci etaje.

De altfel, drapelul acesta pe care-l cerea preşedintele lor spre a-l înfige pe piscurile virgine, aveau oare să-l lege cu sfoară, să-l împacheteze în mare viteză, ca pe un simplu colet?...

— Niciodată!... ah! ah! ah!... răgi Excourbaniès.

N-ar fi mai nimerit să se numească o delegaţie, să se tragă la sorţi trei membri din birou?...

Nu fu lăsat să sfîrşească. Cît ai spune *zou!*, propunerea lui Bézuquet era votată, aclamată, numele celor trei delegaţi scoşi în ordinea următoare: 1) Bravida; 2) Pégoulade; 3) farmacistul.

Numărul 2 protestă. Călătoria asta lungă-l speria, atît de slab și bicisnic cum era, *vaĭ*, de cînd cu pacostea de pe „Meduza".

— Voi pleca eu în locul dumitale, Pégoulade... mormăi Excourbaniés, tremurînd din toate mădularele. Cît despre Bézuquet, el nu putea să lase farmacia. Acolo era în joc sănătatea tîrgului. O nebăgare de seamă a ucenicului, și iată Tarasconul otrăvit, decimat.

„Drace!" făcu biroul, ridicîndu-se ca un singur om. Nici vorbă, farmacistul nu putea pleca; dar el va trimite pe Pascalon. Pascalon se va însăreina cu drapelul. De data asta, alte exclamații, altă explozie de gong... iar pe promenadă, o așa furtună cetățenească încît Excourbaniés trebui să se arate la fereastră, deasupra urletelor pe care vocea lui fără pereche le domoli numaidecît:

— Prietenii mei, Tartarin e regăsit. E pe cale de a se umple de glorie!...

Fără să mai adauge altceva decît „Trăiască Tartarin" și strigătul său războinic repezit din rărunchi, el sorbi o minută larma înspăimîntătoare a acestei mulțimi, de sub copacii promenadei, tunînd și vinturîndu-se bezmetică într-un nor de praf, în vreme ce prin ramuri, greierii țîrîiau din zbîrnîitorile lor, ca ziua-n amiaza mare.

Auzind așa, Costecalde care se dusese la o fereastră cu toți ceilalți, se întoarse șoväind la jețul său.

— *Vé*, Costecalde, zise careva... Ce-o fi avînd?... Ce galben e!

Se repeziră la el; vajnicul Tournatoire își și scotea trusa, dar armurierul, chinuit de dureri, cu o schimonositură grăbnică, murmură nevinovat:

— N-am nimic... nimic... dați-mi pace. Știu ce e... invidia!

Bietul Costecalde, se vedea că suferă grozav!

În timp ce se întîmplau toate astea, în altă parte a Ocolului orășenesc, în farmacia din piețișoară, elevul lui Bézuquet, stînd la biroul stăpînului, lipea cu răbdare și punea cap în cap fărîmele uitate de farmacist în coș; însă multe petice lipseau la reconstituire, căci iată enigma ciudată și fioroasă, desfășurată dinaintea-i, mai-mai asemenea unei hărți a Africei centrale, cu lipsuri, albituri de *terra incognita*[1] pe care le explora în închipuirea-i îngrozită naivul stegar:

nebun de dragoste tampă cu fleavă conserve din Chicago nu pot să mă des anarhist de moarte condiție abom în schimbul Dumneata mă cunoști, Ferdi știi ideile mele liberale, dar de la asta la faricid znice urmări spînzurat Siberia o ador Ah. string mîna cu Tar Tar.

VIII

DIALOG DE NEUITAT ÎNTRE JUNGFRAU ȘI TARTARIN.

Un salon anarhist. Duelul cu un cuțit de vînătoare. Vis înfiorător. „Pe mine mă căutați, domnilor?" Ciudata primire făcută de hotelierul Meyer, delegației tarasconeze.

Ca toate hotelurile elegante din Interlaken, Jungfrau cel al lui Meyer e așezat pe Hoheweg, promenadă largă cu două alei de nuci ce lui Tartarin îi aminteau

[1] Pămînt necunoscut (în latinește). (N.R.)

pe departe de Ocolul său drag din oraș; acestea însă erau fără soare, fără colb și fără greieri, căci vreme de o săptămînă de cînd sta aici, ploua într-una.

Avea pe seama lui o cameră foarte frumoasă, cu balcon, la primul etaj; și dimineața potrivindu-și barba în mica oglindă de mină, spînzurată de fereastră, veche apucătură în călătorie, cel dintîi lucru care-i izbea ochii dincolo de holdele de grîu, lucernă, brădet, întunecos ocol de verdeață în caturi, era muntele Jungfrau, răsărind din nori, piscul lui ca un corn, de o albeață neprihănită de zăpadă troienită, unde se anina mereu raza furișă a unui soare nevăzut care atunci răsărea. Și iată că între Alpii de un alb trandafiriu și alpinistul din Tarascon se stîrnea un dialog scurt ce nu era lipsit de măreție:

— Ei, am ajuns, Tartarin?... întreba Jungfrau cu asprime.

— Indată... indată... răspundea eroul, cu degetul cel mare sub nas, zorindu-se să-și isprăvească barba, și, cît ai clipi, înhăța costumul cadrilat de ascensionist, năpăstuit de cîteva zile, și în timp ce-l îmbrăca ocăra:

— Ursită blestemată! adevărat că asta-i nemaipomenit...

Dar un gîlcior tainic și limpede urca brazde de mirt din fața ferestrei de la parter.

— Bună ziua... zicea Sonia, zărindu-l în balcon. Landoul ne așteaptă... dă-i zor, leneșule...

— Viu, viu!...

Din două mișcări, înlocuia cămașa groasă de lînă, cu rufărie fină scrobită, *knicker-bocker*[1]-ii de munte cu jacheta verde ca pielea șarpelui, cu care duminica, cînd cînta muzica, zăpăcea toate femeile din Tarascon.

[1] Pantaloni scurți. (N.R.)

Caii de la landou tropăiau în faţa hotelului, Sonia sta lîngă fratele său, mai palid şi mai tras la chip de la o zi la alta, cu tot aerul binefăcător din Interlaken ; dar în clipa plecării, Tartarin văzu ca de obicei, sculindu-se de pe o bancă a aleii şi apropiindu-se într-un mers greoi şi legănat ca al unui urs de munte, două călăuze venite din Grindelwald, Rodolphe Kaufmann şi Christian Inebnit, tocmiţi de dînsul pentru urcuşul pe Jungfrau şi care, în fiece dimineaţă, veneau să vadă dacă domnul lor e gata.

Ivirea acestor doi inşi cu încălţămintea botocănoasă şi potcovită, cu jiletci de barchet, roase la umeri şi în spate de sac şi de frînghiile pentru ascensiune, mutrele lor naive şi serioase, cele patru vorbe franţuzeşti pe care le îngăimau tare anevoie, frămîntînd pălăriile lor mari de pîslă, era pentru Tartarin un adevărat chin. Geaba le spunea :

— Nu vă mai osteniţi... o să vă dau eu de ştire...

Toată ziua-bună ziua, da de ei în acelaşi loc şi se descotorosea cu o monedă mare, pe măsura nemăsuratei lui remuşcări. Bucuroşi de felul ăsta de-a face muntele Jungfrau, băieţii vîrau în buzunar *trinkgeld*-ul, cu gravitate, şi cu pas resemnat, sub burniţa neîntreruptă, îşi luau iar drumul către satul lor, lăsînd pe Tartarin năuc şi desperat de slăbiciunea sa. Pe urmă, văzduhul, pajiştile de flori oglindite în ochii limpezi ai Soniei, atingerea unui picioruş de cizma lui în fundul trăsurii... Ducă-se dracului Jungfrau !... Eroul nostru nu se mai gîndea decît la dragostea sa, sau mai degrabă la menirea pe care şi-o dăduse de a readuce pe calea cea dreaptă pe această micuţă Sonia, criminală inconştientă, zvîrlită din devotament frăţesc în afara legii şi a naturii.

Așta era pricina care-l ținuia la Interlaken, în același hotel cu Vasilieffii. La anii lui, cu aerul lui de tătic, nici că se putea gîndi să se facă iubit de copilul ăsta; însă o vedea atît de gingașă, atît de curajoasă, atît de plină de jertfă pentru acest frate pe care oceanele siberiene i-l înapoiaseră cu trupul mîncat de ulcere, otrăvit de cocleală, osîndit morții prin oftică, mai sigur decît toate cuțitele marțiale! Aveai de ce să te înduioșezi, vezi bine!

Tartarin le propunea să-i ia cu el la Tarascon, să-i așeze într-o căsuță scăldată de soare în marginea orașului, acel dulce tîrguleț unde nu plouă niciodată, unde viața se scurge în cîntec și serbări. Se exalta, începea o arie de darabană pe pălărie, cînta veselul refren național în tact de farandolă:

Lagadigadeù
La Tarasco, la Tarasco,
Lagadigadeù,
La Tarasco de Casteò.

Și în vreme ce un zîmbet ironic subția și mai tare buzele bolnavului, Sonia clătina din cap. Nici serbări, nici soare pentru dînsa, atît timp cît norodul rus își va da sufletul sub tirani. De îndată ce se va însănătoși frate-său — ochii ei îndurerați vorbeau altceva — nimic nu-i va mai sta în cale de a se reîntoarce colo departe, să sufere și să moară pentru cauza sfîntă.

— Păi, ursită blestemată! striga tarasconezul. După tiranul ăla, dacă-l zvîrliți în aer, o să vie altul!... O să trebuiască s-o luați de la început... Și anii trec, *vaï!* vremea fericirii și a dragostelor fragede...

Felul lui de a spune „dragoste", ca tarasconezii, cu trei *r* și cu ochii cît băsicile, îi plăcea tinerei fete; apoi serioasă, declara că ea n-ar iubi decît pe omul care ar fi izbăvitorul patriei sale. Oh! aceia, de-ar fi urît ca Bolibin, mai țărănoi și mai necioplit decît Manilof, ea era gata să i se dea cu totul, să trăiască lîngă el slobod, cît îi va ține tinerețea și cît timp omul acela o va îndrăgi.

„Slobod!" cuvînt de care se slujesc anarhiști ca să arate căsniciile ilegale făcute între ei, prin consimțămînt reciproc. Și Sonia vorbea despre căsătoria asta primitivă, liniștită, cu aerul ei de fecioară, față de tarasconezul burtă-verde, alegător pașnic, bucuros cu toate astea a-și sfîrși zilele lîngă această fată adorabilă, așa fără cunună, dacă ea n-ar fi pus pentru asta asemenea condiții ucigașe și de neiertat.

Pe cînd vorbeau despre lucrurile astea cît se poate de gingașe, șesuri, lacuri, păduri, munți se desfășurau dinainte-le și, mereu la cîte o cotitură, prin sita proaspătă a acelei neconținte ploi ce urmărea pe erou în excursiile sale, Jungfrau își înălța piscul alb spre a-i da parcă un junghi de remușcare pentru desfătătoarea plimbare. Se întorceau la ora prînzului, să s-așeze la masa uriașă, unde „Orezul" și „Prunele uscate" își urmau lupta lor tăcută, de care lui Tartarin nici că-i păsa, stînd lîngă Sonia, veghind ca Boris să n-aibă în spate vreo fereastră deschisă, zorit, paternel, punînd în joc toate farmecele lui de om de lume și însușirile-i gospodărești de neîntrecut iepure de fermă.

Luau apoi ceaiul la ruși, în salonașul deschis de la parter, în fața unui petic de grădină din margineа promenadei. Încă un ceas de desfătare pentru Tartarin, de taifas prietenos, cu glas domol, în vreme ce

Boris pirotea pe divanul lui. Apa începută murmura în samovar; mireasma de flori jilave se furișa prin crăpătura ușii, o dată cu albastre reflexe de glicină ce o înrămau. Ceva mai mult soare, mai multă căldură, și iată visul lui înfăptuit cu mica rusoaică instalată acolo, lîngă el, îngrijindu-i grădinița cu baobab.

Deodată, Sonia tresărea:

— Ceasurile două!... Și corespondența?...

— Ne ducem după ea! zicea bunul Tartarin, și numai după accentul vocii lui, după gestul hotărît și teatral cu care-și încheia jacheta, își lua bastonul, ai fi ghicit gravitatea acestei întreprinderi destul de simplă în aparență, de a merge la poșta restantă ca să caute scrisorile Vasilieffilor.

Urmăriți de aproape de autoritatea locală și de poliția rusească, anarhiștii, mai cu seamă căpeteniile, sînt siliți la unele precauțiuni, ca aceea de a primi scrisori și ziare la biroul restant, și numai cu simple inițiale.

De cînd se instalaseră la Interlaken, Boris abia că se mai tîra, și Tartarin ca s-o scape pe Sonia de plictiseala lungilor așteptări la ghișeu, sub priviri iscoditoare, se însărcinase cu această corvoadă zilnică, punîndu-și pielea la bătaie. Poșta scrisorilor e la o palmă de loc de hotel, pe o uliță largă și plină de zgomot, în capul promenadei, mărginită de cafenele, berării și prăvălii pentru străini, tarabe cu alpenștocuri, ghetre, curele, lornete, ochelari de soare, termosuri, saci de călătorie, ce păreau puse acolo ca o dojană pentru alpinistul nostru renegat. Șiruri de turiști în caravană, cai, călăuze, catîri, văluri albastre, văluri verzi, caielele de fier însemnînd pași pe prundiș; dar sărbătoarea asta nesfîrșită îl lăsa nepăsător. Nu simțea nici

măcar vîntul proaspăt cu gust de zăpadă venind din munte în bufnituri, cu ginul numai să se descotorosească de spionii ce-i bănuia că se țin după el!

Primul ostaș din avangardă, pușcașul strecurîndu-se pe lîngă zidurile orașului dușman, nu înaintează mai temător decît tarasconezul în timpul acestui scurt drum de la hotel la poștă. La cel mai slab zgomot de tocuri răsunînd în spatele lui, se oprea cu băgare de seamă în fața fotografiilor de pe tarabe, răsfoia o carte englezească ori nemțească, spre a-l sili pe polițist să i-o ia înainte; sau se întorcea brusc, privea stăruitor cu ochi crunți vreo dolofană fată de han ducîndu-se după provizii, ori cîte un turist inofensiv, vechi prunar de la masa hotelului, care sărea de pe trotuar, înspăimîntat, socotindu-l nebun.

În deal la poștă, ale cărei ghișeuri se deschid în chip ciudat chiar la stradă, Tartarin da tircoale, iscodea din ochi chipurile oamenilor înainte de a se apropia, apoi da busna, își vîra capul, umerii, în deschizătură, șoptea cîteva vorbe nedeslușite pe care-l puneau totdeauna să le repete, ceea ce-l scotea din sărite, și, stăpîn în sfîrșit pe misteriosul pachet, se înapoia la hotel după un ocol mare pe la bucătării, cu mîna încleștată în fundul buzunarului pe acele scrisori și ziare, gata să le sfîșie pe toate, să le înghită, la cea mai mică alarmă.

Mai totdeauna, Manilof și Bolibin așteptau știrile la prietenii lor: nu locuiau la hotel pentru mai multă economie și fereală. Bolibin își găsise de lucru la o tipografie, iar Manilof foarte dibaci lucrător în lemn de abanos, muncea pentru antreprenori. Tarasconezul nu-i îndrăgea, unul îl stingherea cu schimonoselile lui, cu mutra-i batjocoritoare, celălalt îl urmărea

cu încruntări sălbatice. Și-apoi prea cuprindeau mult loc în sufletul Soniei.

„E un erou!" spunea ea despre Bolibin, și povestea că trei ani în șir tipărise numai el singur o foaie chiar în inima Petersburgului. Trei ani fără să scoboare o singură dată, fără să scoată capul la o fereastră, dormind într-un dulap scobit în perete, unde femeia care-l găzduia îl închidea împreună cu presa clandestină.

Și viața lui Manilof, timp de trei luni, în subsolurile Palatului de Iarnă, pîndind prilejul nimerit, dormind noaptea pe provizia lui de dinamită, ce pînă la urmă i-a dat nemaipomenite dureri de cap și tulburări nervoase sporite de teama nesfîrșită, de neașteptatele sosiri ale poliției înștiințată în chip vag că se pune la cale ceva și venind fără veste să pună gheara pe lucrătorii folosiți la palat. Cînd ieșea cîteodată, Manilof întîlnea în piața Amiralității pe un delegat al anarhiștilor care întreba pe șoptite urmîndu-și drumul:

— S-a făcut?

— Nu, nimic pîn-acum... spunea celălalt fără să miște din buze.

În sfîrșit, într-o seară de februarie, la aceeași întrebare, cu aceleași cuvinte, răspundea cu cea mai mare liniște:

— S-a făcut!

Și aproape numaidecît, un vuiet înspăimîntător i-a întărit vorbele, toate luminile palatului s-au stins dintr-o dată, piața s-a afundat într-o beznă desăvîrșită, fără fund, sfîșiată de țipete de durere și spaimă, de sunetele de trîmbiți, de soldați alergînd în galop și pompieri sosind cu tărgile de morți.

Iar Sonia oprindu-se din povestit:

— Nu-i ceva de groază, atîtea vieți omenești jertfite, atîtea sforțări, curaj, priceperi inutile?... Nu, nu, rău mijloc omorurile astea-n masă... Cel pe care-l țintim scapă mereu... Adevăratul procedeu, cel mai uman, ar fi să mergi la țar așa cum te duci dumneata la lei, hotărît, bine înarmat, să te postezi la o fereastră, la o ușă de trăsură... și cînd ar trece...

— *Bé*, da!... naturalmente, zicea încurcat, prefăcîndu-se că nu pricepe aluzia, și numaidecît se pornea în vreo discuție filozofică cu unul din numeroșii asistenți. Căci Bolibin și Manilof nu erau singurii musafiri ai Vasilieffilor. În fiece zi se iveau figuri noi, tineri — bărbați ori femei — blonde și trandafirii, cu fruntea semeață și o copilăroșenie crudă ca a Soniei.

Rîdeau, țăifăsuiau cu glas tare, și, cei mai mulți vorbind franțuzește. Tartarin se simțea îndată ca la el acasă. Ei îi spuneau „unchi", ghiceau în el ceva copilăresc, naiv, care le plăcea. Poate că se cam trecea cu firea în povestirile lui vînătorești, sumecîndu-și mîneca pînă sus de cot spre a arăta pe brat cicatricea unei răni de gheară de panteră, ori punîndu-i să-i pipăie pe sub barbă găurile ce i le lăsaseră acolo colții unui leu din Atlas; de asemenea, poate că se familiariza cam repede cu oamenii, apucîndu-i de mijloc, rezemîndu-se de umărul lor, chemîndu-i pe numele de botez numai după cinci minute de cînd se găseau împreună: „Ascultă, Dmitri... Dumneata mă cunoști, Fedor Ivanovici..."

Nu prea de multă vreme, în tot cazul; dar oricum le era pe plac pentru firea lui deschisă, aeru-i amabil, încrezător, așa de dornic de a intra în sufletul omului. Citeau scrisori de față cu el, puneau la cale pla-

nuri, lozinci spre a încurca poliția, o întreagă activitate conspirativă care amuza nemaipomenit imaginația tarasconezului.; și deși potrivnic din fire actelor de violență, nu putea uneori să-și pună stavilă de a discuta proiectele lor ucigașe.; aproba, critica, da sfaturi dictate de experiența unui mare șef care a pășit pe drumul războiului, obișnuit cu mînuirea tuturor armelor, cu luptele corp la corp, cu fiarele uriașe.

Ba într-o zi, pe cînd vorbeau față cu el despre cazul unui polițist înjunghiat de un anarhist la teatru, le demonstră că lovitura fusese executată nedibaci și le dădu o lecție de cuțit:

— Uite-așa, *vé!* de jos în sus. Nu riști să te rănești... Și însuflețindu-se de propria-i mimică: Să presupunem, *té!* că am pus gheara pe despotul vostru, între patru ochi, ca la vînătoarea de urși. El e colo, unde stai dumneata, Fedor, cu coiea, lîngă măsuță, și fiecare cu cuțitul lui de vînătoare... Care pe care, domnule! trebuie să dăm piept...

Proțăpit în mijlocul salonului, încordat pe picioarele-i scurte spre a se năpusti mai bine, ținînd ca un tăietor de lemne în pădure, ori ca un frămîntător de pîine, le juca o luptă cu adevărat care se sfîrșea cu strigătul lui de biruință după ce împlîntase arma pînă în prăsele, de jos în sus, ursită blestemată! în rărunchii dușmanului său.

— Iată cum merge treaba asta, puișorii mei!

Dar ce de remușcări apoi, ce groază, cînd scăpat din magnetismul Soniei și de ochii ei albaștri, de beția pe care o răspîndea buchetul ăsta de capete zvăpăiate, se găsea singur cu scufia de noapte în fața gîndurilor și paharului cu apă îndulcită, din fiece seară!

De altfel, dece s-amesteca el?... Țarul acela nu era țarul lui, la urma urmei, toate poveștile acelea nu-l priveau de fel... Intr-o bună zi se poate pomeni în dubă, extrădat și dat pe mîna justiției moscovite... Ei drăcie! Cu cazacii ăștia nu te joci!... Și în bezna camerii lui de hotel, cu acea grozavă însușire pe care i-o sporea poziția orizontală, i se desfășurau dinainte, ca pe unul din acele „depliante" ce le primea de anul nou în vremea copilăriei, feluritele și nemaiauzitele torturi la care era expus: Tartarin în minele de cocleală, asemenea lui Boris, muncind în apă pînă la brîu, cu trupul măcinat, otrăvit. Evadează, se ascunde prin păduri troienite de zăpezi, urmărit de tătari și de cîini dresați pentru asemenea vînătoare de oameni. Sleit de frig, de foame, e iarăși prins și pînă la urmă spînzurat între doi ocnași, îmbrățișat de un popă cu păr slinos, puțind a rachiu și a ulei de focă, în timp ce colo departe, la Tarascon, în bătaia soarelui, fanfarele unei frumoase zile de duminică, mulțimea, nerecunoscătoarea și uituca mulțime, înscăunează pe Costecalde cel radios în fotoliul P.C.A.

In chinurile unuia din aceste visuri urîte, scosese el strigătul de desperare.: „Vino-ncoa, Bézuquet!..." și trimisese farmacistului scrisoarea sa confidențială, umedă de sudoarea visului năprasnic. Era însă de ajuns un gingaș „bună-dimineața" al Soniei spre fereastra lui, ca să-l vrăjească, să-l reafunde în toate ispitele nehotărîrii.

Intr-o seară, întorcîndu-se de la Kursaal la hotel, cu Vasilielfii și Bolibin, după două ceasuri de muzică amețitoare, bietul om uită orice prudență, și rosti acel „te iubesc, Sonia" pe care și-l înăbușea de atîtă vreme, strîngînd brațul ce se sprijinea de al lui. Ea nu

se emoţionă, îl privi foarte palidă, sub lumina gazului de pe peronul unde poposiseră.

— Ei bine! fii vrednic de mine!... zise ea cu un zîmbet drăgălaş şi tainic, un zîmbet înflorindu-i dinţii fini şi albi.

Tartarin dădu să răspundă, să se prindă cu jurămînt la cine ştie ce nebunie ucigaşă, cînd valetul hotelului se îndreptă spre dînsul:

— Au venit musafiri la dumneavoastră, acolo sus... Nişte domni... Vă caută!

— Mă caută?.. Ei drăcie!... pentru ce?..

Şi numărul 1 din depliant îi şi apăru: Tartarin la

dubă, extrădat. Negreşit, îi era frică, dar păstră o atitudine eroică. Despărţindu-se repede de Sonia:

— Fugi, salvează-te... îi zise el cu glas sugrumat.

Urcă apoi cu capul semeţ, cu privirea mîndră, ca pentru eşafod, dar atît de mişcat, că era nevoit să se agaţe de balustrada scării.

Intrînd în coridor, zări oameni strînşi în fund, în faţa uşii sale, chiorîndu-se prin gaura cheii, ciocănind, strigînd: „Hei, Tartarin !...“

Făcu doi paşi, şi cu gura iască:

— Pe mine mă căutaţi, domnilor ?

— *Té !* pe toţi dracii, da, dragă preşedinte !

Un bătrînel vioi şi uscăţiv, îmbrăcat în cenuşiu, şi care părea că poartă pe jachetă, pe pălărie, pe ghetre, pe mustăţile lungi şi pleoştite tot praful de la Ocolul oraşului, sărea de gîtul eroului nostru şi freca de obrajii săi satinaţi şi noi cureaua scorojită a fostului căpitan de aţă.

— Bravida !... cu neputinţă-l ! Şi Excourbaniès ?... Da' colo cine mai e ?...

Răspunse un behăit: „Ma-e-e-stre drag !...“ şi elevul înaintă, hăţjiind de pereţi un fel de undiţă îmbrobodită la capătul de sus, înnodată în hîrtie cenuşie şi muşama.

— Hei, *vé*, e Pascalon... Să ne-mbrăţişăm, puişorule... Da' ce duce ?... Ia, descotoroseşte-te !...

— Hîrtia !... scoate hîrtia, şoptea comandantul Bravida. Băiatul răsuci învelişul cu îndemînare, şi drapelul tarasconez se desfăşură înaintea ochilor lui Tartarin, rămas uluit.

Delegaţii se descoperiră.

— Domnule preşedinte, — glasul lui Bravida tremura solemn şi aspru, — aţi cerut drapelul, vi-l aducem, *té !*...

Președintele holbă niște ochi cît capele:

— Eu, eu am cerut ?...

— Cum ! N-ați cerut dumneavoastră ?

— A ! ba da, naturalmente... zise Tartarin, deodată luminat de numele lui Bézuquet. Înțelese totul, ghici restul, și înduioșîndu-se de iscusita minciună a farmacistului, spre a-l rechema la datorie și onoare, se înecă, bîlbîia în barba-i scurtă:

— Ah ! dragii mei, ce strașnic ! cît bine-mi aduceți...

— Trăiască prezidentu' !... chițcăi Pascalon, vînturînd prapurul. Gongul lui Excourbaniès răsună, se auzi strigătul lui războinic: „Ha ! ha ! ha ! *fen dë brut !*..." pînă-n beciurile hotelului. Ușile se deschideau, capetele curioase s-arătau la toate etajele, apoi piereau înfricoșate în fața acelui stindard, acelor oameni negricioși și părosi, care urlau cuvinte străine, cu brațele-n aer. De cînd era, pașnicul hotel Jungfrau nu pomenise așa tămbălău.

— Să intrăm la mine, spuse Tartarin cam stingherit.

Bîjbîiau prin bezna din odaie, căutînd chibrituri, cînd o lovitură autoritară în ușă-o făcu să se deschidă de la sine, înaintea hotelierului Meyer, cu fața țeapănă, galbenă și buhăită. Dădu să intre, dar se opri, izbit de umbra în care luceau niște ochi teribili, și din prag, scrîșnind din dinți cu accentul lui de neamț:

— Astîmpărați la voi... or ve dau pe muna polițle...

Un mîrîit de bivol răzbi din umbră la acest cuvînt grosolan „ve dau pe muna". Hotelierul se retrase un pas, dar mai îmroșcă: „Se știe cine sînteți, ehei ! lumea-i cu ochii pe voi, și eu nu mai am poftă de așa oameni în casa mea !"

— Domnule Meyer, — zise Tartarin cu blîndețe,

politicos, dar foarte hotărît, — dă ordin să mi se facă socoteala... Domnii ăştia şi cu mine plecăm mîine dimineaţă pe Jungfrau.

O, pămînt natal, o, patrie mică în cuprinsul celei mari! Numai la auzul accentului tarasconez, fremătînd de aerul patriei, în cutele de azur ale drapelului, iată-l pe Tartarin izbăvit de dragoste şi de mrejele ei, redat prietenilor săi, casei sale, gloriei.

Şi de-acum, *zou!*...

IX

LA CAPRA CREDINCIOASĂ

Fu încîntător a doua zi drumul acela pe jos de la Interlaken la Grindelwald, de unde trebuiau să ia în trecere călăuze pentru Micul Scheideck, încîntător acel marş triumfal al P.C.A. în cizmele şi straiele de campanie, sprijinindu-se pe de o parte pe umărul slăbănog al comandantului Bravida, pe de alta pe braţul vîrtos al lui Excourbaniès, mîndri amîndoi de a încadra, de a susţine pe scumpul lor preşedinte, de a-i duce piolelul, sacul, alpenştocul, în timp ce, cînd înainte, cînd înapoi, sau pe de lături, fanaticul Pascalon zburda ca un căţeluş, cu drapelul său bine înfăşurat şi răsucit ca să înlăture tămbălăul din ajun.

Voia bună a tovarăşilor, sentimentul datoriei împlinite, albeaţa de pe Jungfrau, acolo departe, sub cerul fumuriu, erau de ajuns ca să-l facă pe eroul nostru să uite ce lăsa în urma-i, poate pentru totdeauna, şi fără rămas bun. Pe la cele din urmă case din Interlaken, pleoapele i se umflară; şi neoprindu-se din mers, se destăinuia rînd pe rînd la sînul lui

Excourbaniès: „Ascultă, Spiridion", sau la cel al lui Bravida: „Dumneata mă cunoşti, Placide..." Căci, printr-o ironie a firii, acest militar bătăios se numea Placide: şi Spiridion — acel bivol cu piele de toval, cu porniri trupeşti.

Din păcate neamul tarasconezilor, mai mult galant decît sentimental, nu pune niciodată la inimă pricinile amoroase: „Cine pierde o femeie şi şaptezeci şi cinci de bani, înseamnă mare pagubă bănească...", răspunse sfătosul Placide, iar Spiridion gîndea şi el tocmai la fel; cît despre agiamiul Pascalon, avea groază de femei şi se înroşea pînă la urechi cînd se pomenea faţă de el de „la petite Scheideck"[1], crezînd că-i vorba de vreo persoană cu apucături desfrînate. Bietul amorez fu nevoit din pricina asta să-şi păstreze destăinuirile şi se mîngîie singur, ceea ce e mult mai sănătos.

De altfel, ce amărăciune s-ar fi putut împotrivi plăcerilor drumeţiei, străbătînd îngusta, profunda şi întunecoasa vale, pe unde o porneau de-a lungul unui riu şerpuitor, alb de spumă, mugind ca un tunet, în ecoul brădetului ce-l străjuia în pantă pe amîndouă malurile sale?...

Delegaţii tarasconezi, cu capete semeţe, înaintau cu un fel de groază, de admiraţie religioasă; erau asemeni însoţitorilor lui Sindbad marinarul, în clipa cînd ajung în faţa paleluvierilor, mangherilor, toată acea floră uriaşă de pe ţărmurile indiene. Necunoscînd decît munţii lor jupuiţi şi bolovănoşi, nu le-ar fi trecut niciînd prin minte că ar putea să existe aiţia copaci pe nişte munţi aşa de înalţi.

---

[1] La petite Scheideck — micuţa Scheideck. În limba franceză *munte* este substantiv de genul feminin — de aci confuzia între muntele „Micul Scheideck" şi „micuţa Scheideck". (N.R.)

— Şi asta nu-i nimic... Să daţi cu ochii de Jungfrau ! zicea P.C.A.-ul care se desfăta de uimirea lor, se simţea crescînd în ochii lor.

In acelaşi timp spre a înveseli decorul, a-i umaniza nota impozantă, le ieşeau în cale cavalcade, landouri în goana mare, cu văluri fluturînd la portiere, capete curioase aplecîndu-se spre a privi delegaţia strînsă în jurul căpeteniei ei, şi din loc în loc, tarabe cu bibelouri în lemn sculptat, fetiţe, adăstînd în marginea drumului, ţepene sub pălăriile lor de pai cu panglici mari, în fustele lor bălţate, cîntînd în coruri pe trei voci, oferind mămunchiuri de zmeură şi albumiţă. Uneori, cornul Alpilor trimitea munţilor răsunetul său duioasă, sporită, repetată printre strămtori şi domolită încetişor, ca un nor destrămîndu-se în aburi.

— Frumos, parcă-i o orgă... îngîna Pascalon cu ochii umezi, extaziat ca un sfînt de vitraliu.

Excourbaniès urla fără să-şi piardă cumpătul, şi ecoul repeta, mistuindu-se departe, intonaţia tarasconeză: „Ha !... ha !... ha !... *fen dé brut !*"

Dar după două ceasuri de mers mai obositor în acelaşi decor, fie el chiar organizat, verde pe albastru, gheţari în fund, şi sonor ca un orologiu cu muzică. Ropotul torenţilor, corurile pe trei voci, negustorii de obiecte cu cuţite, micile florărese ajunseră de nesuferit oamenilor noştri şi mai ales jilăveala aceea, aburul din fundul acelei pînii, pămîntul ăsta reavăn, smălţat cu buruieni de apă, unde soarele n-a pătruns de cînd lumea.

— Aicea poţi să te alegi cu o pleurezie, zicea Bravida, ridicîndu-şi gulerul jachetei.

Mai veni apoi şi oboseala, foamea, nemulţumirea. Nu se găsea han şi fiindcă se îmbuibaseră cu zmeură, Excourbaniès şi Bravida începeau să sufere grozav.

Pînă şi Pascalon, acest înger, încărcat nu numai cu drapelul, ci şi cu pioletul, sacul, alpenştocul de care ceilalţi se descotorosiseră în chip laş pe spinarea lui, Pascalon îşi pierduse veselia, zburdăciunile lui.

La un cot al drumului, trecînd Lutschine pe un pod acoperit, din cele care se găsesc prin ţinuturile cu nămeţi, îi întîmpină un sunet de corn nemaipomenit.

— Aoleo! vaĭ, ajunge!... ajunge!... urlă delegaţia scoasă din fire.

Omul, o namilă cuibărită în marginea şoselei, lăsă uriaşul bucium de lemn de brad ce atingea pămîntul, terminat cu o cutie în chip de darabană care dădea acestui instrument preistoric sonoritatea unei piese de artilerie.

— Întreabă-l dacă nu cumva ştie vreun han, zise preşedintele lui Excourbaniès care, cu ifosul lui strănic şi un dicţionăraş de buzunar, ţinea să slujească de tălmaci delegaţiei de cînd se afla în Elveţia nemţească. Dar pînă să-şi scoată dicţionarul, cîntăreţul din corn răspunse într-o franţuzească neaoşă:

— Un han, domnilor?... De minune... *Capra credincioasă* e la o palmă de loc; îngăduiţi-mi să vă conduc acolo.

Şi pe drum, îi încunoştiinţă că stătuse cu anii la Paris, comisionar în colţul străzii Vivienne.

— Încă unul de-ai Companiei, pre legea mea! îşi zise Tartarin, lăsîndu-i pe prietenii săi să se minuneze. Confratele lui Bompard le fu altminteri de mare folos, căci cu toată firma pe franţuzeşte, oamenii de la *Capra credincioasă* nu vorbeau decît un groaznic dialect german.

Numaidecît, delegaţia tarasconeză, în jurul unui scrob uriaş cu cartofi, îşi redobîndi vlaga şi voia-

bună, firească meridionalilor cum este de firesc soarele pentru țara lor. Se bău zdravăn, se mîncă pe săturate. După o sumedenie de toasturi închinate președintelui și ascensiunii sale, Tartarin ros de ambiții încă de la sosire, întrebă pe buciumașul ce lua o gustare într-un ungher al sălii, împreună cu ei:

— Aveți, va să zică, capre negre p-aici?... Credeam că nu mai sînt prin Elveția.

Omul clipi din ochi:

— Nu prea mai sînt, dar s-ar putea să s-arate una cu toate astea.

— O să-l facă să tragă, *vé!*... zise Pascalon entuziasmat... Niciodată nu și-a greșit ținta președintele.

Lui Tartarin îi păru rău că nu-și adusese carabina.

— Ia stați, mă duc să vorbesc cu stăpînu'!

Se întîmplă că chiar patronul era un vechi vînător de capre; își oferi pușca, iarba, alicele și chiar serviciile sale de călăuză spre a-i conduce pe acești domni spre o văgăună de el cunoscută.

Înainte! *zou*! strigă Tartarin, făcînd pe plac alpiniștilor săi, fericiți să poată arăta strălucita dibăcie a șefului lor. Puțintică întîrziere, la urma urmei; Jungfrau n-o să păgubească nimic dacă o mai aștepta!...

Ieșind din han prin dos, împinseră doar portița livezii, nu mai mare decît o grădiniță de șef de gară, și se aflară pe muntele spintecat de văgăuni ruginite, printre brazi și măracinișuri.

Hangiul o luase înainte și tarasconezii îl și vedeau cocoțat sus de tot, dînd din mîini, zvîrlind cu bolovani, ca să stîrnească, desigur, lighioana. Cu mare anevoie ajunseră pînă la el, pe povîrnișurile acelea stîncoase și aspre mai cu seamă pentru niște persoane care se scoală de la masă și care n-au mai multă obișnuință de a se cățăra decît alpiniștii din Tarascon. Un aer apă-

sător, afară de asta un suflu de furtună ce se rostogolea domol din nori, de-a lungul piscurilor, peste capetele lor.

— Drace! înjura Bravida.

Excourbaniès bombănea :

— Mii de draci!

— O să mă faceți să spun și eu..., adăugă blîndul și bchăitorul Pascalon.

Dar călăuza le porunci cu un gest repezit să tacă, să nu mai miște.

— Nu se vorbește sub arme, zise Tartarin din Tarascon, cu o asprime din care fiecare se împărtăși, cu toate că numai președintele era înarmat. Încremeniră, ținîndu-și răsuflarea; deodată Pascalon dădu un țipăt :

— *Vé!* capra, *vé!*...

La o sută de metri deasupra lor, cu coarne drepte, cu blană de un galben deschis, cu cele patru picioare ghemuite pe marginea stîncii, frumoasa lighioană se desprindea, parcă sculptată în lemn, privindu-i fără pic de teamă. Tartarin duse arma la umăr, metodic, cum îi era obiceiul, dar cînd dădu să tragă, capra pieri.

— Din pricina dumitale, zise comandantul lui Pascalon. Ai șuierat... asta a speriat-o.

— Am șuierat, eu?

— Atunci, Spiridion...

— A, *vaï*, ferească sfîntu'!

S-auzise cu toate astea un șuierat ascuțit, prelung. Președintele îi împăcă pe toți, povestind cum capra, la apropierea dușmanului, scoate pe nări un semnal pițigăiat. Afurisitul ăsta de Tartarin cunoaște nu glumă vînătoarea de capre, ca și pe toate celelalte! La chemarea călăuzei, o porniră la drum; dar povîrnișul devenea tot mai drept, stîncile tot mai prăpăstioase cu

văgăuni în dreapta și stînga. Tartarin mergea în frunte, întorcîndu-se la tot pasul spre a ajuta delegaților, spre a le da mîna sau carabina.

— Mîna, mîna, dacă nu ți-e greu, se ruga bunul Bravida care avea mare spaimă de armele încărcate.

Alt semn al călăuzei, altă oprire a delegaților, cu nasul în vînt.

— Simții o picătură ! murmură comandantul tare neliniștit.

In același timp tunetul bubui și, mai puternic decît trăsnetul, glasul lui Excourbaniès :

— Ațin-te, Tartarin !

Capra sărea chiar în apropierea lor, străbătînd ripa ca o licărire aurită, prea repede pentru ca Tartarin să poată duce arma la umăr, dar îndeajuns pentru a-i împiedica să audă șuierul prelung al nărilor ei.

— Mă răfuiesc eu cu ea, ursită blestemată ! zise președintele.

Insă delegații se împotriviră. Excourbaniès, pe neașteptate bosumflat, îl întrebă dacă nu cumva jurase să-i pcăpădească.

— Scump mae...e...stre... behăi sfios Pascalon, am auzit vorbindu-se că încolțită în prăpăstii, capra se întoarce contra vînătorului și devine primejdioasă.

— Păi să n-o încolțim ! zise Bravida fioros, cu șapca a bătaie.

Tartarin îi numi curci plouate. Și deodată, în timp ce se ciorovăiau, se mistuiră cu toții într-o negură deasă ce mirosea a pucioasă, prin care se căutau, se strigau :

— Hei, Tartarin !

— Ești aici, Placide ?

— Mae...e...stre !

— Sînge rece ! Sînge rece !

Adevărată panică. Apoi o pală de vînt sparse norul, îl tîrî ca pe un văl smuls fluturînd prin mărăcinişuri, de unde ţişni un fulger în zig-zag cu un spăimîntător bubuit de tunet sub picioarele călătorilor.

— Şapoa mea!... ţipa Spiridion, sugrumat de furtună, cu părul vîlvoi, scăpărînd scîntei electrice. Se aflau în chiar inima vijeliei, în făurăria lui Vulcan. Bravida cel dintîi o luă la sănătoasa ; restul delegaţiei se năpusti după el, dar un răcnet al lui P.C.A. care clănţăia tot, îi opri locului :

— Nenorociţilor... feriţi trăsnetul!...

De altfel, pe lîngă primejdia foarte întemeiată pe care le-o punea-n vedere, nu se prea putea alerga pe povîrnişurile acelea repezi, prăpăstioase, prefăcute în şuvoaie şi cascade, de apa cerului ce cădea cu nemiluita. Iar întoarcerea fu jalnică; agale prin ploaia cu găleata, în străfulgerări urmate de bubuituri, cu alunecuşuri, prăbuşiri, popasuri silite. Pascalon se frămînta, chema într-ajutor cît îl ţinea gura, ca la Tarascon, pe „sfînta Maria şi sfînta Elena, sfînta Maria-Magdalena", pe cînd Excourbanies înjura : „Ursită blestemată!" iar Bravida, ariergarda, se întorcea plin de spaimă :

— Ce dracu se mai aude în urma noastră ?... Auzi cum şuieră, galopează şi apoi s-opreşte ?...

Gîndul la capra furioasă năpustindu-se asupra vînătorilor nu ieşea din mintea acestui vechi războinic. Încet de tot, spre a nu-i speria şi pe ceilalţi, împărtăşi teama sa lui Tartarin care, vitejeşte, luă locul în ariergardă şi merse cu capul semeţ, făcut ciuciulete, cu mută hotărîre pe care o ai în faţa unei primejdii sigure. Altă comedie : ajuns la han, cînd văzu pe semenii săi alpinişti la adăpost, gata să se ţesale, să se pişjolească în jurul unei sobe de faianţă cît toate zilele,

în odaia de la primul cat, unde pătrundea mireasma grogului cu vin poruncit, președintele simți cum tremură și declară galben ca ceara:

— Mă tem c-am dat de dracu'...

„A da de dracu'!..." zicală de acasă, înspăimîntătoare în înțelesul ei nedesluşit şi-n scurtimea ei, care cuprinde toate molimile, ciumă, holeră, vărsatul negru, bube, gălbează, damblaua, de care se crede lovit tarasconezul la cea mai mică indispoziție.

Tartarin dăduse de dracu'! Nici pomeneală să mai pornească; şi delegația nu cerea decît odihnă. I se încălzi la repezeală patul, se grăbi adusul vinului cald,

și de la al doilea pahar, președintele simți prin tot trupul său bolnăvior o dogoare, pișcături prevestitoare de bine. Cu două perne la spate, și o pilotă pe picioare, cu scufa de munte în cap, simțea o dulce desfătare s-asculte mugetul furtunii în mireasma de brad a acelei odăi rustice cu pereți de lemn, cu gemulețe plumbuite, să-și privească scumpii alpiniști trecîndu-se cu firea în juru-i, cu paharul în mînă, cu înfățișările ciudate pe care le dădeau mutrelor lor galice, sarasine ori romane draperiile, perdelele, covoarele cu care se împopoțonaseră, în vreme ce hainele lor abureau pe lîngă sobă... Uitînd de sine, îi ispitea cu glas molfu:

— Te simți bine, Placide?... Spiridion, adineaurea păreai că suferi?...

Nu, Spiridion nu mai avea nimic: îi trecuse văzîndu-l pe președinte atît de bolnav. Bravida cel care potrivea morala după proverbele ținutului său, adăugă neîndurător:

— Răul vecinului te întremează, ba chiar te lecuiește!... Se dădură apoi în vorbă despre vînătoarea lor, înlăcărîndu-se la amintirea unor anume episoade primejdioase, de pildă, atunci cînd lighioana se întorsese furioasă; și fără vreo cîrdășie de minciună, foarte nevinovat, meșteșugeau de pe acum povestea pe care aveau s-o istorisească la întoarcere.

Deodată, Pascalon care coborîse ca să se ducă după un nou rînd de grog, sosi îngrozit, un braț gol scos afară din perdeaua cu flori albastre pe care o trăgea spre el cu un gest pudic, asemeni lui Polyeucte[1]. Mai bine de o secundă se scurse pînă să poată bîigui în șoaptă, cu glas sugrumat:

— Capra!...

— Ei bine, ce-i cu capra?

— E jos, în bucătărie... Se încălzește!...

— Aoleu! *vai*...

— Glumești!...

— Dacă te-ai duce să vezi, Placide?...

Bravida se codea. Excourbaniès coborî în vîrful picioarelor și se întoarse numaidecît, schimbat la față... Una și mai boacănă, capra bea vin cald!

I se cădea cu prisos așa ceva, sărmanei lighioane, după goana nebunească pe care o trăsese prin munți, mereu hăituită și chemată de stăpînul său care, de obi-

[1] Polyeucte — personaj principal și titlul uneia din cele mai frumoase tragedii a lui Corneille (1643). (N.R.).

cei, se mulțumea s-o pună să zburde în sală spre a arăta călătorilor cît de bine se domesticea.

— Nemaipomenit!... zise Bravida năucit, în timp ce Tartarin își îndesa pe ochi scufa de munte spre a-și ascunde de delegați voioșia hazlie ce-l cuprindea întîlnind la fiece popas Elveția pașnică a lui Bompard cu matrapasîcurile și complicii ei.

X

URCUȘUL PE JUNGFRAU

Aoleo, boii! Cîrligele Kennedy nu merg, lampa cu țeavă, de asemeni. Apariția unor oameni mascați la vila Clubului Alpin. Președintele în văgăună. Își lasă acolo ochelarii. Pe piscuri. Tartarin ajuns zeu.

Lume multă în dimineața aceea, la hotelul Bellevue de pe Micul Scheideck. Cu toată ploaia și vijelia, mesele fuseseră puse afară, la adăpostul verandei, printre zeci de alpenștocuri, termosuri, binocluri, ceasuri cu cuci sculptați în lemn; turiștii puteau, în timp ce prînzeau, să contemple în stînga, cam la vreo două mii de metri adîncime, minunata vale de la Grindelwald, în dreapta cea de la Lauterbrunnen, iar în față la o bătaie de pușcă, pe cît se părea, coastele neprihănite, mărețe, de pe Jungfrau, nămeții ei, ghețarii ei, toată acea albeață scînteietoare, luminînd văzduhul din jur, făcînd paharele și mai străvezii, fețele de masă și mai albe.

Dar după o clipă, atenția tuturor fu atrasă de un alai zgomotos de bărboși, ce atunci sosiseră, călare pe cai,

pe caliri, pe măgari, ba și în litiere, și se pregăteau acum de urcuș mîncînd din belșug, plini de voie bună, făcînd o gălăgie ce nu se potrivea de loc cu mutrele plictisite, țepene ale celor cu orezul și celor cu prunele uscate, reuniți la Scheideck: lord Chipendale, senatorul belgian cu familia, diplomatul austro-ungar, și alții. Ai fi putut crede că oamenii ăștia bărboși, stînd de-a valma la masă, erau cu toții pe cale de a face o ascensiune, căci rînd pe rînd se îndeletniceau cu pregătiri de plecare, se ridicau, se repezeau să dea porunci călăuzelor, să inspecteze proviziile și, de la un capăt la celălalt al terasei, se întrebau cu strigăte grozave:

— Hei, Placide, *vé!* Cratița-i în sac! Nu uita lampa, încaltea.

Numai la plecare se văzu că din toată caravana, doar un singur ins se urca, dar ce mai ins!... Ceilalți trebuiau doar să-l conducă.

— Gata, băieți? zise blîndul Tartarin cu glas de biruință și plin de voie bună, în care nu tremura nici pic de îngrijorare pentru primejdiile cu putință ale călătoriei, ultima-i îndoială cu privire la șiretlicurile elvețienești fiind risipită chiar de dimineață, în fața celor doi ghețari din Grindelwald, fiecare precedat de un ghișeu și o portiță învîrtitoare cu această inscripție: „Un franc cincizeci, intrarea la ghețar".

Putea deci să guste cu nesaț și fără păreri de rău această plecare în triumf, bucuria de a se simți privit, pizmuit de acele obrăznicuțe de *misse* tunse mărunt ca băieții, care făceau haz de el la Rigi-Kulm și, acuma, se entuziasmau comparînd pe omulețul ăsta cu muntele uriaș pe care avea să-l urce. Una-i făcea portretul într-un album; cea de colea socotea

o onoare să-i pipăie alpenștocul. „Tșimpein! tșimpein!..." strigă deodată un englez lălîu ca un cioclu, cărămiziu la față, apropiindu-se cu paharul și sticla în mînă. Apoi după ce sili pe erou să ciocnească:

— Lord Chipendale, sir... Și dumneata?

— Tartarin din Tarascon.

— Oh, yes, Tartarin... E un foarte drăguț nume pentru un cal, zise lordul care pe semne era vreun strașnic sportsman din dincolo de canalul Mînecii.

Veni și diplomatul austro-ungar să stringă mîna alpinistului între mitenele lui, amintindu-și pe departe că-l mai zărise undeva.

— Încîntat!... încîntat... bolborosi el de cîteva ori și, nemaiștiind cum să se descotorosească, adăugă: Complimente doamnei... formula lui mondenă spre a scurta recomandațiile.

Dar călăuzele pierdeau răbdarea — pînă pe-nserat trebuiau s-ajungă la cabana Clubului Alpin, unde lumea rămîne peste noapte în prima etapă. Nu era de fel vreme de pierdut. Tartarin înțelese. Salută cu un gest împrejur, zîmbi părintește strengăroaicelor de *misse*, apoi cu glas tunător:

— Pascalon, drapelul!

La fîlfîitul drapelului, meridionalii se descoperiră, căci la Tarascon teatrul e în mare cinste; și după strigătul repetat de douăzeci de ori: „Trăiască Tartarin!... Ah! Ah!... *fen dé brut...*" coloana se urni, cu cele două călăuze în frunte ducînd sacul, merindele, legături de surcele, apoi Pascalon ducînd prapurul, și la urmă P.C.A. și delegații care aveau să-l însoțească pînă la ghețarul din Guggi. Pornit astfel în procesiune, cu drapelul fîlfîind, pe fondul acela umed, pe crestele

acelea golașe ori înzăpezite, alaiul aducea pe departe cu cel din ziua morților la țară.[1]

Deodată comandantul scoase un răcnet de alarmă:

— Aoleo, boii!...

Se zăreau niște vite păscînd iarba cosită prin hîrtoape. Fostul militar avea o frică bolnăvicioasă de dobitoacele astea, și fiindcă nu puteau să-l lase singur, delegații fură nevoiți să se oprească. Pascalon trecu drapelul uneia din călăuze; apoi după o ultimă îmbrățișare, sfaturi pripite și ochii ațintiți spre vaci:

— Ei, rămas bun, *qué!*

— Cu băgare de seamă, încaltea... Și se despărțiră. Dar ca să-i propună președintelui de a face urcușul împreună, nici unuia nu-i dădu prin cap; prea era sus! Pe măsură ce s-apropiau, muntele se înălța și mai și, prăpăstiile se adînceau, vîrfurile se pierdeau într-o învălmășeală albă, ce părea de netrecut. Mai bine era să privești urcușul din Scheideck.

De cînd era pe lume, vezi bine, președintele Clubului Alpinilor nu pusese piciorul pe un ghețar. Nici pomeneală de așa ceva prin măgurile din Tarascon, înmiresmate și uscate ca un smoc de sulfină; și cu toate astea, împrejurimile de la Guggi îi dădeau o senzație a ceva văzut, îi deșteptau amintiri vînătorești din Provența, pînă în smîrcurile de la Camargue, spre mare. Aceeași iarbă mereu mai piperniciță, pîrjolită, parcă pîrlită de foc. Ici-colo mlaștini de apă cu trestii firave, apoi morenele ca o dună mișcătoare de nisip, scoici fărîmate, tăciuni și, în vîrf, ghețarul cu unde de un albastru-verzui, cu creste albe, vălurind ca niște talazuri mute și înghețate. Vîntul ce

[1] Procesiune pentru morți la catolici, în ziua de 1 noiembrie. (N.R.)

bătea dintr-acolo, șuierător și aspru, avea și el pișcătura, răcoarea sănătoasă a brizelor marine.

Nu, mulțumesc... am eu cîrligele mele... spuse Tartarin călăuzei care-i oferea niște tălpigi de lînă ca să-i treacă peste cizme... Cîrlige Kennedy... perfecționate... foarte comode...

Zbiera ca unul surd spre a se face mai bineînțeles de Christian Inebnit, care nu știa mai multă franțuzească decît tovarășul său Kaufmann; și totodată, stînd pe morenă, își înțepenea cu curele un fel de galenți[1] potcoviți cu trei uriași și puternici țepi. Experimentase de o sută de ori cîrligele astea Kennedy, le manevrase în grădina cu baobab; cu toate astea ce să vezi?... Sub povara eroului, țepii se înfipseră așa de strașnic în gheață, că mai scoate-i dacă poți. Iată-l pe Tartarin, țintuit locului, nădușind, blestemînd, făcînd din brațe și din alpenștoc o telegrafie desperată, nevoit pînă la urmă să cheme înapoi pe călăuze care o luaseră înainte, încredințate că aveau de-a face cu un alpinist încercat.

Neputînd să-l desrădăcineze, îi desfăcură curelele, și după ce cîrligele părăsite în gheață fură înlocuite cu o pereche de tîrligi împletiți, președintele își urmă drumul, cu chiu și vai și oboseală. Nedibaci să țină bastonul, se poticnea în el, fierul aluneca și îl tîra dacă se sprijinea prea tare; încercă cu piolelul, și mai anevoie de minuit, dar vijelia ghețarului sporea într-una și rostogolea unul peste altul valurile imobile, asemeni unui uragan furios și petrificat.

Nemișcare aparentă, căci trosnete surde, ghiorțăieli ca de dihanie, bolovani uriași de gheață urnindu-se domol ca piesele trucate ale unui decor vădeau viața lăuntrică a acestei mase sleite, amăgirile ei de stihie;

[1] Pantofi de lemn. (N.R.)

și în văzul alpinistului la o aruncătură de băț, se crăpau prăpăstii, văgăuni fără fund, unde se rostogoleau fără istov sloiuri fărîmate. Eroul nostru căzu de mai multe ori, o dată chiar pînă la brîu, în una din acele copci verzui în care umerii lui largi nu-i dădură pas să se scufunde.

Văzîndu-l atît de stîngaci și totodată așa de liniștit și sigur de el: rîzînd, cîntînd, gesticulînd ca mai adineaurea, în timpul prînzului, călăuzele își dădură cu ideea că-l amețise șampania elvețiană. Puteau oare să bănuiască altceva despre un președinte al Clubului Alpinilor, de un ascensionist vestit despre care tovarășii săi nu pomeneau decît cu „Ah!" și gesturi largi? Apucîndu-l fiecare de cîte o subsuoară, cu hotărîrea politicoasă a poliţaiului care urcă în birjă un fecior de bani gata, cherchelit, căutau prin monosilabe și gesturi, să-i vîre în cap primejdiile drumului, nevoia de a ajunge la cabană pînă nu-nnoptează; îl speriau cu surpăturile, cu frigul, cu avalanșele. Și-i arătau cu vîrful pioletului uriașa clădire de gheață, nămeții de zăpadă, ca un zid aplecat înainte-le pînă la zenit, într-o scînteiere orbitoare.

Dar blîndul Tartarin lua în glumă toate astea: „Aoleo, crăpăturile... Aoleo, avalanșele...", și puinel de rîs făcînd cu ochiul, le da cu cotul cîte una în coaste, ca să le facă pe călăuze să priceapă că pe el nu-l păcălesc, că el cunoaște secretul acestei comedii...

Ceilalți începură să se înveselească de vioiciunea cîntecelor tarasconeze, și, dacă păşeau pentru o clipă pe un bloc solid spre a mai da răgaz domnului să răsufle, chiuiau după obiceiul elvețienesc, dar nu prea tare, de teama avalanșelor, și nici prea mult, căci vremea trecea. Se simțea înserarea după pișcătura frigului și mai ales după decolorarea ciudată a tuturor zăpezi-

lor, sloiurilor în chip de muşuroaie uriaşe, prăvălite, ce chiar sub un cer de piclă păstrează un licăr de lumină; dar cînd se lasă amurgul pe culmile fugaie, ele capătă tonuri livide, spectrale, ca ale unei luni din lună. Paloare, îngheţ, tăcere, moarte în toată făptura ei. Iar cînd bunul Tartarin, aşa de înflăcărat şi de vioi, începu totuşi să-şi mai piardă din chef, un ţipăt depărtat de pasăre, chemarea unei „potîrnichi a zăpezilor" răsunînd în această pustietate făcu să-i treacă pe dinaintea ochilor un şes năpîrlit şi, în văpaia apusului ca un jeratic, vînători tarasconezi stînd pe tolbele lor goale, la umbra prizărită a unui măslin şi ştergîndu-şi fruntile de sudoare. Amintirea asta îl întremă.

În acelaşi timp Kaufmann îi arătă deasupra lor ceva semănînd a legătură de lemne în zăpadă. *„Die Hütte"*. Era cabana. Se părea că poţi ajunge acolo din cîteva sărituri, dar mai trebuia mers o jumătate de ceas, şi mai bine. Una din călăuze o luă înainte ca să aprindă focul. Acum cobora noaptea. Vîntul pişca pămîntul cadaveric, iar Tartarin nemaidîndu-şi bine seama de tot ce-l înconjura, sprijinit zdravăn de braţul munteanului, se poticnea, sărea, avînd pielea năclăită de sudoare, măcar că frigul se înăsprea. Deodată, la cîţiva paşi, ţişni o vîlvătaie aducînd o adiere plăcută de supă cu ceapă.

Ajunseseră.

Nimic mai ţărănesc ca aceste popasuri chivernisite pe munte din grija Clubului Alpin elveţian. O singură încăpere cu o tarabă de scînduri înclinată, slujind drept pat, cuprinde mai tot locul, nemailăsînd decît te miri ce pentru plită şi pentru masa cea lungă, înţepenită în podea ca şi laviţele din jur. Masa era pusă: trei strachini, linguri de cositor, lampa cu

țeavă pentru cafea, două cutii cu conserve din Chicago desfăcute. Tartarin savura cu nesaț cina, cu toate că supa de ceapă umpluse de miros încăperea și că laicoasa lampă cu țeavă brevetată ce trebuia să dea gata filtrul lui de cafea în trei minute nu voia de fel să funcționeze.

La desert, se puse pe cîntec: era singurul chip de a se da în vorbă cu călăuzele sale. Cîntă arii din țara sa: *Tarasca, Fetele din Avignon*. Călăuzele răspundeau cu cîntece din partea locului în dialect nemțesc: *„Mi Vater isch en Appenzeller... au... au..."*. Oameni de treabă cu trăsături aspre și necioplite, tăiate parcă în stîncă, cu barbă prin scofîlciuri asemenea mușchiului, ochi luminoși deprinși cu depărtările, așa cum au mateloții: și acea senzație a mării și a nemărginitului pe care o încercase mai adineaurea apropiindu-se de Guggi, Tartarin o regăsea aici, în fața acestor marinari ai ghețarilor, în coliba asta strîmtă, joasă și plină de fum, adevărată cală de corabie, în ciuruitul omătului de pe acoperișul bătut de soare și izbiturile puternice ale viscolului năvălind cu trîmbe de apă, zgîlțîind totul, făcînd să trosnească scîndurile, să tremure flacăra lămpii, și oprindu-se deodată într-o tăcere uriașă, îngrozitoare de veleat al lumii.

Tocmai isprăveau cina, cînd pe pămîntul cufundat în beznă, s-apropiară niște pași greoi, se auziră niște glasuri. Izbituri puternice zgîlțîiră ușa. Tartarin se uită sperios la călăuzele sale... Un atac de noapte la înălțimile astea!?... Loviturile începură și mai tare.

— Cine-i acolo?... zise eroul nostru, repezindu-se la pioletul său, dar în cabană năvăliră două namile de yankei cu măști de pînză albă, cu straiele leoarcă de năduşeală și zăpadă, apoi după ei, o caravană care făcuse ascensiunea pe Jungfrau.

— Bine ați venit, milords, zise tarascoonezul cu un gest larg și darnic, de care milorzii n-aveau de fel nevoie ca să se instaleze ca la ei acasă. Cît ai clipi, masa fu pusă, tacîmurile ridicate, strachinele și linguriile opărite ca să servească noilor sosiți după datina întemeiată în toate cabanele alpine; cizmele milorzilor abureau pe lîngă sobă, în vreme ce ei înșiși, desculți, cu picioarele înfășurate în paie, se pregăteau să soarbă o nouă supă de ceapă.

Tată și fiu erau acești americani; două matahale roșcovane, capete de pionieri, aspre și dîrze. Unul din ei, cel mai în vîrstă, avea o față buhăită, arsă de soare, crăpată, și niște ochi holbați, foarte albi. După bîjbîielile lui în jurul lingurii și strachinei, după grija ce i-o purta fiul său, Tartarin înțelese numaidecît că e faimosul alpinist orb despre care i se vorbise la hotelul Bellevue. Lui Tartarin nu-i venea a crede, că vestit cățărător la tinerețe, cu toți cei șaizeci de ani ai săi și infirmitatea lui, reîncepea cu fiu-său toate drumurile de odinioară. Făcuse astfel urcușul pe Wetterhorn și Jungfrau, se gîndea să dea atacul pe Cervin și Mont-Blanc pretinzînd că aerul piscurilor, aspirația aceea rece cu gust de zăpadă, îi aduce o bucurie nespusă, o adevărată revenire a puterilor sale de altădată.

— D-almentarea... întrebă Tartarin pe unul din hamali, căci yankeii nu erau bucuroși de vorbă, și nu răspundeau decît cu *yes* și *no* la toate avansurile sale... D-alminterea, dacă nu vede, cum se descurcă la trecerile primejdioase?

— Ideii are picior de muntean și-apoi fiu-său stă de veghe pe lîngă el, îi potrivește călcîile... Vorba e că scapă totdeauna teafăr.

— Mai ales că accidentele nu sînt niciodată prea grozave, ai ? După un zîmbet cu înțeles către hamalul aiurit, tarasconezul încredințat tot mai mult că toate astea erau niște mofturi, se tolăni pe scîndură, înfășurat în pătura lui, cu căciula trasă pînă peste ochi, și adormi, cu toată lumina, zgomotul, fumăraia pipelor și izul de ceapă...

— Domnu !... Domnu !...

Una dintre călăuzele sale îl zgîlțîia pentru plecare, pe cînd cealaltă turna cafea clocotindă în bărdace. Urmară cîteva ocări, bombăneli de oameni adormiți pe care Tartarin îi călca în treacăt spre a ajunge la masă, apoi la ușă. Se pomeni deodată afară, cuprins de frig, uimit de scînteierea feerică a lunii peste acele pînze de albeață, acele cascade împietrite de pe care umbra piscurilor, a țancurilor, a grămezilor de sloiuri, se desprindea neagră ca adîncul. Nu mai era haosul strălucitor de după amiază, nici palida îngrămădire de tonuri sure ale înserării, ci un oraș prăpăstios cu uliță de întuneric, poteci misterioase, unghere îndoielnice între monumente de marmură și ruine fărămițate, un oraș mort cu întinse pieți pustii.

Ceasurile două ! Pornind zdravăn la drum, s-ar ajunge acolo sus pe la amiază. *„Zou !"* zise P.C.A. plin de voie bună, repezindu-se ca la un asalt. Dar călăuzele sale îl opriră : pentru asemenea treceri primejdioase trebuia să se lege.

— A, *vaï*, să se lege ?... In sfîrșit, dacă asta vă face plăcere....

Christian Inebnit se puse în frunte, lăsînd trei metri de funie între el și Tartarin, pe care tot atîta distanță-l despărțea de cea de-a doua călăuză, încărcată cu proviziile și drapelul. Tarasconezul se ținea

mai bine ca în ajun şi se vede treaba că era bine încredinţat că ştie el ce ştie, de vreme ce nu lua în serios greutăţile drumului — dacă se poate numi drum teribila creastă de gheaţă pe care înaintau cu băgare de seamă, largă numai de cîţiva centimetri şi aşa de alunecoasă, că piolet-ul lui Christian trebuia să cioplească în ea trepte.

Şaua muntelui sclipea între două prăpăstii de hău. Dar să nu vă treacă prin minte că lui Tartarin îi era teamă! Simţea numai aşa un mic fior, o furnicătură de francmason care-i pus la primele încercări. Punea piciorul foarte potrivit în copcile scobite de călăuza din frunte, făcea tot ce vedea că face şi ea, tacticos, ca în grădina cu baobab cînd se exersa în jurul ghizdului spre marea spaimă a peştilor roşii. La un moment, creasta se făcu aşa de îngustă că trebui s-o călărească, şi, în vreme ce mergeau încetişor, sprijinindu-se în mîini, o groaznică detunătură răsună în dreapta, dedesubtul lor. „Avalanşa!..." zise Inebnit, nemişcat cît timp ţinu trepădarea ecourilor, nesfîrşită, măreaţă, răzbind pînă la cer, şi curmată de o lungă rostogolire ca de trăsnet care se depărtează şi se pierde în bubuituri prelungi. Apoi tăcerea domni din nou, învăluind totul, ca un linţoliu de moarte.

După ce străbătură şaua, o porniră pe un munte de

omăt cu povirniș mai lin, dar lung cît toate zilele. Se cățărau de mai bine de un ceas, cînd o subțire dungă trandafirie începu a lumina piscurile colo sus, în slăvi, deasupra capetelor lor. Se vestea dimineața. Ca un meaos meridional, dușman al umbrei, Tartarin zicea cîntecul său de voie bună :

Grand soulèu de la Provenço,
Gai compaire dou mistrau... [1]

O smucitură bruscă a funiei din față și din spate îl poticni în mijlocul cupletului. „Șșșt !... șșșt !..." făcea Inebnit arătînd cu ciocul piciorului înșiră amenințătoare a steiurilor de gheață uriașe și învolburate, pe temelii șovăielnice care la cea mai mică clintire puteau s-aducă rostogolirea. Dar tarasconezul nu era ageamiu ; nu mergeau la el asemenea gogoși, și se porni iar, cu glas tunător:

Tu qu'escoulès la Durenço
Comme un flot de vin de Crau[2]

Călăuzele, dacă văzură că n-o scot la cap cu turbatul de cîntăreț, făcură un ocol spre a feri steiurile de gheață și, pe neașteptate, le ieși în cale o văgăună uriașă pe care-o lumina în adînc, pe pereții de un verde albăstrui, prima rază furișă a zilei. O acoperea ceea ce se cheamă o „punte de zăpadă", așa de subțire, așa de șubredă, că la cel dintîi pas se fărămiță într-un vîrtej de pulbere albă, tîrînd pe călăuza din frunte și pe Tartarin spînzurînd de funia pe care Rodolphe Kaufmann, călăuza din urmă, trebuia s-o țină singur, și care sta proțăpit din răsputerile lui de mun-

[1] Măreț soare al Proveței, vesel tovarăș al mistralului... (în dialect provensal). (N.T.)
[2] Tu care sufli la Durance ca o dușcă de vin de Crau. (N.T.)

tean în pioletul înfipt adînc în gheață. Dar dacă era în stare să oprească pe cei doi oameni deasupra prăpastiei, n-avea atîta putere ca să-i tragă în sus, și sta pe vine, cu dinții încleștați, cu mușchii ca o coardă, prea departe de văgăună pentru a putea vedea ce se petrece acolo.

La început, năucit de căderę, orbit de zăpadă, Tartarin se vînzolise un minut, dînd din mîini și din picioare, așa în neștire, ca o marionetă cu încheieturile slobode; ridicat apoi de funie, se afla spînzurat deasupra prăpastiei, cu nasul în peretele acela de gheață pe care-l mîngîia cu răsuflarea în poziția unui tinichigiu făcînd lipituri la niscaiva burlane de pe zid. Vedea deasupra-i cerul spălăcindu-se, mistuindu-se ultimele stele, iar dedesubt hăul de unde răzbea o rece adiere, adîncindu-se într-o beznă de nepătruns.

Cu toate astea, după prima tulburare, își regăsi cumpătul și voia bună.

— Hei, măi, ăla de sus, nene Kaufmann, nu ne lasă să mucezim aici, ce naiba! E curent al dracului, ș-apoi afurisita aia de funie ne rupe șalele!

Kaufmann nu era în stare să răspundă; descleștîndu-și dinții, însemna să-și piardă puterea. Înebnit răcnea însă de jos:

— Domni!... Domni!... pioletu'... fiindcă al lui se pierduse în căderę; și greioul instrument trecînd din mîinile lui Tartarin în cele ale călăuzei — cu greutate, din pricina distanței ce despărțea pe cei doi spînzurați — munteanul se sluji de el ca să taie în gheața din fața lui crestături de care să se prindă cu picioarele și cu mîinile.

Povara funiei astfel ușurată pe jumătate, Rodolphe Kaufmann, cu o vigoare chibzuită, cu nesfîrșite precauții, începu a trage spre el pe președinte a cărui ti-

chie tarasconeză se ivi în fine în marginea spărturii. Înebnit se puse la rîndu-i pe picioare, şi cei doi munteni se regăsiră cu o bucurie exprimată în cuvinte scurte, care urmează marilor primejdii la oamenii ăştia greoi la vorbă; erau mişcaţi, tremurînd ca varga din pricina sforţărilor; Tartarin trebui să le dea clondirul lui cu rachiu de cireşe ca să le întărească picioarele. El părea vesel şi liniştit, şi tot bălăbănindu-se şi bătînd tactul cu talpa, cînta încetişor în nasul călăuzelor năucite.

— Brav... brav... franţoz... zicea Kaufmann bătîndu-l pe umăr; iar Tartarin rîzînd din toată inima:

— Şmechere, păi ştiam eu că nu-i nici o primejdie...

De cînd sînt călăuze pe lume nu se mai văzuse aşa alpinist.

O porniră iar la drum, urcînd pieptiş un fel de zid de gheaţă, uriaş de şase pînă la opt sute de metri, în care săpau trepte, încet-încet, ceea ce lua vreme multă. Omul din Tarascon începea a se simţi sleit de puteri sub soarele strălucitor pe care-l oglindea albeaţa întregului peisaj, cu atît mai obositoare pentru ochii lui, dacă ţinem seama că-şi lăsase ochelarii în fundul văgăunii. Deodată-l cuprinse un leşin grozav, răul acela de munte care pricinuieşte acelaşi metehne ca şi răul de mare. Nenorocitul, buimac, cu picioarele moi, şovăia, şi călăuzele sale trebuiră să-l apuce de subsuoară, de-o parte şi de alta, ca în ajun, să-l proptească, împingîndu-l pînă-n vîrful zidului de gheaţă. Acum, abia vreo sută de metri îi mai despărţeau de piscul Jungfrau; dar cu toate că

omătul se învîrtoşase şi drumul era mai lesnicios, această ultimă cale le luă un timp nemăsurat căci oboseala şi năduful lui P.C.A. sporeau mereu.

Deodată, munteni îi dădură drumul şi, vînturînd pălăriile, începură să chiuie nebuneşte. Ajunseseră. Virful ăsta-n cuprinsul neprihănit, creasta aceea albă puţin rotunjită, însemna ţinta, iar pentru Tartarin, sfîrşitul toropelii de somnambul în care plutea de mai bine de un ceas.

— Scheideck! Scheideck!... strigau călăuzele, arătîndu-i tocmai colo jos, hăt departe, pe un tăpşan de verdeaţă, răsărind din negurile văii, hotelul Bellevue, cam cît un zar de jucat table.

De-acolo pînă la ei, se desfăşura o privelişte minunată, un urcuş de şesuri de zăpezi aurii, rumenite de soare, sau un albastru adînc şi rece, o grămădire de gheţuri ciudat clădite, ca nişte turnuri, ca nişte săgeţi, ca nişte ace, şei, cocoaşe gigantice, de-ai fi zis că dedesubt dorm mastodontul ori megateriumul[1] dispăruţi. Jucau acolo toate culorile spectrului solar, se-ngemănau în matca nesfîrşiţilor gheţari, rostogolindu-şi cascadele lor împietrite, se încrucişau cu alte mici torente nemişcate, pe care dogoarea soarelui le topea la suprafaţă, făcîndu-le şi mai strălucitoare şi mai netede. Dar spre înălţimi, această scînteiere se domolea, plutea o lumină ecliptică şi rece, ce lui Tartarin îi da fiori, ca şi senzaţia de muţenie şi singurătate a acestui nesfîrşit pustiu alb cu tainice ondulaţii.

O fărîmă de fum, nişte detunături surde răzbiră dinspre hotel. Fuseseră văzuţi, trăgeau cu tunul în cinstea lor, şi gîndul că-l priveau, că alpiniştii săi erau acolo, *miss*-ele, simandicoşii cu orezul şi prunele uscate chiorîndu-se cu ocheanele lor, îi reaminti

[1] Animale uriaşe, antediluviene. (N.R.)

lui Tartarin măreția misiunii sale. El smulse stindardul din mîinile călăuzelor și-l flutură de două sau trei ori, apoi, înfigîndu-și pioletul în zăpadă, s-așează pe fierul tîrnăcopului, cu drapelul în mînă, măreț, cu fața către public. Și, datorită răsfrîngerilor spectrale obișnuite pe piscuri, prins între soare și negurile ce se ridicau în spatele său, un uriaș Tartarin, lățit și spătos, cu barba zbîrlită ieșind din cușma lui de munte, se desenă pe cer, asemeni unuia din acei zei scandinavi pe care legenda și-i închipuie tronînd în mijlocul norilor.

XI

LA DRUM SPRE TARASCON

Lacul Geneva. Tartarin propune o vizită la carcera lui Bonnivard. Scurt dialog între trandafiri. Toată ceata la arest. Nefericitul Bonnivard. Unde s-a dat de o anume funie fabricată la Avignon.

După ascensiune, nasul lui Tartarin se jupuí, se umplu de coji, obrajii i se scorojiră. Cinci zile rămase în odaia lui de la hotel Bellevue. Cinci zile de comprese, de alifii, de al căror dezgust și plictis căuta să fugă jucînd cărți în patru cu delegații, ori dictîndu-le o lungă povestire cu amănunte, d-a fir a-păr, a expediției lui, spre a fi citită în ședință la Clubul Alpinilor, și publicată în *Forum*; apoi după ce durerile de șale îl slăbiră, iar pe nobilul chip al lui P.C.A. nu mai rămăseseră decît cîteva bășicuțe, zgaibe, zdrelituri cu o frumoasă nuanță de olărie etruscă, delega-

ţia şi preşedintele ei o porniră la drum spre Tarascon, via Geneva.

Să lăsăm la o parte întîmplările călătoriei, spaima ce o stîrni ceata meridionalilor prin vagoanele strîmte, pacheboturi, la mesele de pe la hoteluri, cu cîntecele ei, cu strigătele ei, cu revărsările ei sentimentale, cu drapelul şi alpenştocurile ei; căci de cînd cu ascensiunea lui P.C.A., toţi se înarmaseră cu asemenea bastoane de munte, pe care, crestate cu fierul ars, se înfăşoară versuri răsuflate.

Montreux!

Aici, după propunerea maestrului, hotărîră să facă un popas o zi-două, ca să viziteze ţărmurile vestite ale Lemanului, mai ales ale Chillonului cu carcera lui legendară în care a lîncezit marele patriot Bonnivard, pe care l-au preamărit Byron şi Delacroix.

De fapt, puţin îi păsa lui Tartarin de Bonnivard, după păţania cu Wilhelm Tell, care-l luminase asupra legendelor elveţieneşti; dar trecînd prin Interlaken, aflase că Sonia tocmai pornise spre Montreux cu fratele ei, care o ducea tot mai prost cu sănătatea, şi născoceala asta a unui pelerinaj istoric îi da prilejul s-o revadă pe tînăra fată şi, mai ştii, s-o înduplece poate să vie cu el la Tarascon.

Bineînţeles, tovarăşii săi erau cît se poate mai mult încredinţaţi că veneau să cinstească pe un mare cetăţean genovez, a cărui poveste P.C.A. le-o istorisise; ba cu înclinaţia lor pentru manifestaţii teatrale, cum debarcară la Montreux, ei ar fi vrut să se înşire în coloană, să desfăşoare drapelul şi s-o pornească spre Chillon cu strigătul de mii de ori repetat „Trăiască Bonnivard!" Preşedintele trebui să-i domolească. „Să prînzim mai întîi, pe urmă om vedea." Umplură om-

nibusul unei oarecari pensiuni Müller, staționat ca multe altele, în jurul pontonului de debarcader.

— *Vé*, uite cum ne privește jandarmul! zise Pascalon urcînd cel din urmă cu drapelul, ce cu greu își afla un loc potrivit. Iar Bravida neliniștit:

— Adevărat... Ce-o fi avînd cu noi jandarmu' ăsta de ne iscodește așa ?...

— M-a recunoscut, pe toți dracii !... făcu bunul Tartarin cu modestie; și zîmbea de la distanță către soldatul de miliție vodez[1] a cărui lungă manta albastră se răsucea cu încăpățînare spre omnibusul ce gonea printre plopii de pe țărm.

În dimineața aceea, la Montreux era zi de tîrg; șiruri de dughene pipernicite în izbeliștea vîntului, de-a lungul lacului, tarabe cu fructe, legume, dantele ieftine, și bijuterii din cele sclipitoare, lanțuri, paftale, agrafe, lucrate parcă din zăpadă sau din țurțuri, cu care elvețiencele își înzorzonează costumele. Pe deasupra — zarva micului port unde se îmbarca o întreagă flotă de bărci de plăcere în culori țipătoare, transbordarea de saci și de butoaie descărcate din corăbii mari cu pînze pe vergi, șuierăturile răgușite, clopotele pachebotturilor și forfoteala cafenelelor, berăriilor, florăreselor, negustorilor de vechituri înșirați pe chei. Numai o rază de soare peste toate astea, și te-ai fi crezut în marina unui port mediteranian, între Menton și Bordighera. Dar soare nu era, și tarasconezii priveau ținutul ăsta frumos printr-o bură de ploaie ce urca din albastrul lacului, se tîra pe balustrade, pe ulicioarele cu prundiș, se împreuna pe deasupra caselor cu etaj cu alți nori negri grămădiți prin

[1] Din cantonul Vaud, aproape în întregime cu populație franceză. (N.R.)

verdele întunecat al muntelui, încărcați doldora de ploaie.

— Ursită blestemată! Eu nu-s un lacustru, zise Spiridion Excourbaniès, ștergînd geamul ca să privească perspectivele gheţarilor, ale aburilor lăptoşi ce închideau zarea din faţă...

— Nici eu, suspină Pascalon... Negura asta, apa asta moartă... îmi dă ghes să plîng.

Bravida se plîngea de asemenea, temîndu-se de guta lui sciatică.

Tartarin îi dojeni cu asprime. Oare nu însemna nimic să povestească la întoarcere cum au văzut carcera lui Bonnivard, cum şi-au înscris numele pe ziduri istorice alături de iscăliturile lui Rousseau, Byron, Victor Hugo, George Sand, Eugène Süe?... Deodată, în toiul vorbirii sale aprinse, preşedintele se întrerupse, se schimbă la faţă... Zărise trecînd o pălăriuţă rotundă, aşezată pe nişte cîrlionţi de păr blond... Fără să mai oprească omnibusul, încetinit din pricina urcuşului, sări afară, strigînd alpiniştilor înmărmuriţi: „Ne întîlnim la hotel!..."

„Sonia!... Sonia!..."

Se temea că n-o va putea ajunge din urmă într-atît era de grăbită, gingaşa ei siluetă proiectată în chip de umbră pe asfaltul şoselei. Dar ea se întoarse, îl aşteptă: „A, dumneata erai..." Şi cum îşi strînseră mîinile, o porni iar. El trecu lîngă dînsa, gîfîind, dezvinovăţindu-se că o părăsise aşa pe neaşteptate... Sosirea prietenilor săi... greutăţile ascensiunii de pe urma cărcia mai avea semne pe faţă... Ea îl asculta fără să spună nimic, fără să se uite la el, zorind pasul cu privirea fixă şi încordată. Din profil, ea i se păru ofilită, cu trăsăturile din care pierise drăgălăşia ei copilărească, cu ceva aspru, hotărît, ce pînă acum nu

se vedea decît în glasul ei, în vorba ei imperioasă; își păstra însă grația-i tinerească, și părul în cîrlionți de aur.

— Și Boris, cum mai merge? întrebă Tartarin cam stingherit de tăcerea aceea, de răceala care-l cuprindea.

— Boris?... ea tresări: A, da, așa e, dumneata nu știi... Ei bine, haidem, haidem!...

Mergeau pe o ulicioară de țară mărginită de vii ce coborau pînă la lac, și de vile, de grădini prunduite, elegante, cu terase încărcate de iederă și de trandafiri, cu petunii și mirt în lăzi. La răstimpuri, cîte un chip străin, cu obraji scofîlciți, cu privirea morocănoasă, mersul domol și bolnav, așa cum întîlnești la Menton, la Monaco; numai că pe-acolo, lumina înghite tot, absoarbe tot, pe cînd sub cerul ăsta noros și coborît, suferința era mai vădită, așa cum florile păreau mai proaspete.

— Intră... zise Sonia, împingînd grilajul de sub un fronton de zidărie albă, însemnat cu slove rusești aurite.

Mai întîi, Tartarin nu pricepu unde se află. O grădiniță cu poteci îngrijite și presărate cu pietriș, cu trandafiri agățători răsfirați printre arbori verzi, cu mari boschete de trandafiri galbeni și albi, ce umpleau locul cu mireasma și lumina lor. În ghirlandele astea, în înflorirea asta fermecătoare, cîteva lespezi în picioare ori culcate, cu date, cu nume încrustate în piatră. Una din ele proaspătă:

„Boris de Vasilieff, 22 ani".

Se afla acolo de cîteva zile, mort aproape numaidecît după sosirea lor la Montreux și, în acel cimitir al străinilor, își regăsea ceva din patrie, printre ruși, polonezi, suedezi, înmormîntați sub flori, bolnavi de

piept din ținuturi reci trimiși în această Nisă nordică, deoarece soarele de la miazăzi ar fi prea puternic pentru ei și trecerea prea repede.

Rămaseră o clipă nemișcați și muți, în fața acelei lespezi noi și albe pe negrul pămîntului proaspăt răscolit; tînăra fată cu capul plecat respira belșugul rozelor, ostoindu-și astfel ochii înroșiți de plîns.

— Sărmana fată!... zise Tartarin mișcat, și luînd în mîinile lui puternice și aspre vîrfurile degetelor Soniei: Ș-acum, dumneata, ce-ai de gînd?...

Ea îl privi țintă cu ochi scînteietori și secătuiți, în care nu mai tremura nici o lacrimă:

— Eu, peste o oră plec.

— Pleci?

— Bolibin a și ajuns la Petersburg... Manilof m-așteaptă să trec frontiera... mă întorc în vîlvătaia luptelor. O să se audă vorbindu-se de noi. În șoaptă, mai spuse cu un zîmbet fugar pironindu-și privirea albastră în cea a lui Tartarin, furișă și care căuta în lături: Cine mă iubește să mă urmeze!

Ah! *vaĭ*, s-o urmeze! Exaltata asta îl băga în sperieți! ș-apoi decorul acela funebru îi înghețase amorul. Trebuia totuși să nu dea bir cu fugiții ca un păcătos. Și, cu mîna pe inimă, cu un gest de Abenceraj [1], eroul nostru începu: „Dumneata mă cunoști, Sonia..."

Ei îi fu deajuns.

— Palavragiule!... zise dînsa ridicînd din umeri. Și plecă dreaptă și mîndră, printre tufișurile de trandafiri, fără să mai privească înapoi măcar o dată...

Palavragiule! atîta tot, dar intonația era atît de disprețuitoare, că bunul Tartarin roși pînă sub barbă

[1] Personaj dintr-o nuvelă a lui Chateaubriand — „Le dernier des Abencérages" (Ultimul dintre Abenceragi) (1826). (N.R.)

și s-asigură că numai ei singuri erau în grădină, că n-auzise nimeni.

Noroc că tarasconezul nostru nu prea punea toate la inimă. Cinci minute după asta, urca iar terasele din Montreux, cu pas sprinten, în căutarea pensiunii Müller, unde de bună seamă îl așteptau alpiniștii săi ca să prînzească, și întreaga lui ființă respira o adevărată ușurare, bucuria că rupsese cu o legătură atît de primejdioasă. Mergînd, sublinia cu energice clătinări din cap elocventele lămuriri pe care Sonia nu voise să le-audă și pe care și le dădea lui însuși în gînd: „*Bé*, da, nici vorbă, despotismul... Nu zicea ba... dar să treacă de la idee la faptă, drace! Ș-apoi, auzi meserie, să tragi în despoți! Și dacă toate popoarele obidite i s-ar adresa lui, ca anabii, lui Bombonnel, cînd o panteră dă tîrcoale satului, n-ar mai isprăvi niciodată".

O trăsură de piață, venind în goana mare, îi curmă deodată monologul. Abia avu timp să sară pe trotuar.

— Ia seama, mă dobitocule! Dar strigătul lui mînios se prefăcu pe dată în exclamație de uimire: „*Quès aco! Bondiou!*[1] Cu neputință!...

Imi pun capul dacă ghiciți ce-i fu dat să vadă în hodoroaga aceea de caleașcă. Delegația, delegația toată în păr. Bravida, Pascalon, Excourbaniès, înghesuiți pe lavița din fund, palizi, opăciți, năuci, parcă scăpați dintr-o luptă, și doi jandarmi dinainte cu carabina în mînă. Toate profilurile acelea, încremenite și mute în pervazul îngust al portierei păreau un vis urît; și în picioare țintuit ca odinioară pe gheață de cîrligele Kennedy, Tartarin privea cum fuge în galop harabaua aceea fantastică după care se ținea scai un cîrd de școlari ieșind din case, cu ghiozdanele-n spinare,

[1] Ce-i asta! Mare dumnezeule! (în dialect provensal). (N.R)

cînd cineva îi strigă în urechi: „Ş-al patrulea!... In acelaşi timp, înşfăcat, încătuşat, legat, fu şi el urcat într-o birjă cu jandarmi, între care un ofiţer, înarmat cu o sabie uriaşă pe care o ţinea protap între picioare, atingînd cu mînerul acoperişul trăsurii.

Tartarin voia să vorbească, să lămurească treaba. De bună seamă era la mijloc vreo încurcătură... Işi spuse numele, patria, ceru să vorbească cu consulul său, şi cu un negustor de miere elveţian, anume Ichener, cu care făcuse cunoştinţă la bîlciul din Beaucaire. Apoi, în faţa mutismului neînduplecat al acestor jandarmi, îi trecu prin gînd că-i vreun nou şiretlic de-al feeriei lui Bompard şi, adresîndu-se cu un aer viclean ofiţerului:

— Asta-i ca să mai rîdem, *què !*... ehei, şmechere, las' că pricep eu gluma.

— Nici o vorbă, ori îţi pun căluş... zise ofiţerul rotind nişte ochi fioroşi, de-ai fi crezut că umblă să-l treacă pe prizonier prin tăişul sabiei.

Celălalt tăcu mîlc, nu mai mişcă, privind cum prin

portieră se desfășurau crîmpeie de lac, munți înalți de un verde jilav, hoteluri cu fel de fel de acoperișuri, cu firme aurite ce se vedeau cale de-o poștă pe povîrnișuri, ca și la Rigi, un du-te vino de panere, de coșuri hunguiețe, ca și la Rigi, un trenuleț caraghios, o jucărie mecanică periculoasă ce se cățăra pieptiș pînă la Glion și, spre a desăvîrși asemănarea cu „Regina montium", o ploaie vijelioasă, un vălmășag de apă și neguri ale văzduhului, pînă la Leman și de la Leman pînă-n stăvi, norii atingînd valurile. Caleașca trecu

o punte de castel printre niște mici dughene de pielărie, bricege, croșete de ghete, piepteni de buzunar, străbătu o poartă joasă și poposi în ograda unui vechi foișor, năpădit de buruiană, împresurat de turnuri rotunde și țuguiate, cu cerdacuri întunecoase sprijinite pe grinzi. Unde era oare?... Tartarin pricepu cînd îl auzi pe ofițerul de jandarmi vorbind cu portarul castelului, un bărbat burtos, cu fes grecesc, vînturînd un ciorchine de chei ruginite.

— La secret, la secret... da' nu mai am loc, abia au încăput ăilalți... Poate să-l bag în carcera lui Bonnivard.

— Vîră-l în carcera lui Bonnivard, e destul de bine pentru el... porunci căpitanul, și — zis și făcut.

Castelul ăsta din Chillon, despre care P.C.A. îndruga mereu, de două zile, alpiniștilor săi dragi, și în care, printr-o ironie a soartei, se vedea așa netam-nesam încarcerat fără să știe de ce, este unul din monumentele istorice cele mai cercetate din întreaga Elveție. După ce a slujit de reședință de vară conților de Savoia, apoi ca închisoare de stat, depozit de arme și muniții, astăzi nu mai e bun ca pretext pentru excursii, cum e Rigi-Kulm sau Tellsplatte. Se lăsase totuși acolo un post jandarmeresc și o „pîrnaie" pentru bețivani și haimanalele din preajmă, dar ăștia sînt așa de rari în pașnicul canton Vaud, că pîrnaia stă totdeauna goală, iar portarul încuie acolo provizia de lemne pentru iarnă. De aceea, sosirea prizonierilor îl cătrănise rău, mai ales gîndul că nu mai avea cum face să fie vizitată faimoasa carceră, și tocmai în vremea asta a anului cînd fortăreața încasa cel mai serios cîștig.

Furios, îi arăta lui Tartarin poteca, iar el se supunea fără să cuteze a se-mpotrivi cîtuși de puțin. Cîteva trepte șubrede, un coridor mucegăit, cu iz de beci,

o ușă groasă cît un zid, cu balamale cît toate zilele, și iată-i într-o hrubă uriașă, boltită, cu pămînt bătătorit, cu stîlpi romani greoi unde mai sînt legate mari belciuge de fier, înlănțuind odinioară prizonierii statului. Cobora o lumină scăzută, însoțită de tremurul și reflexele lacului, prin niște răsuflătoare ce nu te lăsau să vezi decît o fărîmă de cer.

— Ca la dumneata acasă, zise temnicerul... Da' nu cumva să te duci în fund, acolo-s gherlele subpămîntene.

Tartarin se trase înapoi speriat:

— Gherlele, *Bondiou !*...

— Ce să-i faci, dragul meu !... Mi s-a poruncit să te bag în carcera lui Bonnivard... Te-am băgat în carcera lui Bonnivard... Acuma dacă ai mijloace, s-ar putea face unele îndulciri, de pildă o plapumă și o saltea pentru la noapte.

— Mai întîi de mîncare ! zise Tartarin, căruia din fericire nu i se luase punga.

Portarul se întoarse cu o pîine caldă, bere, un cîrnat pe care noul întemnițat de la Chillon, lihnit de foame cum era — postise din ajun — și sleit de oboseală și emoții, le înghiți cu lăcomie. În timp ce mînca pe lavița de piatră, în lumina ce venea prin răsuflătoare, temnicerul îl iscodea cu mutră blajină.

— Zău, — zise el, — nu știu ce-ai făcut, nici de ce se poartă cu atîta asprime...

— Eh ! ursită blestemată, nici eu habar nu am, răspunse Tartarin îmbucînd.

— Ce-i sigur, e că dumneata n-ai înfățișarea unui om rău și, fără-ndoială, n-o să te apuci să împiedici pe un biet tată de familie să-și agonisească pîinea. Nu-i așa ?... Ei bine, uite ce e !... Colo sus, am o societate întreagă venită să viziteze carcera lui Bonni-

vard... Dacă ai vrea să-mi făgăduiești că o să stai liniștit, că n-o să încerci să fugi...

Bunul Tartarin se prinse cu jurământ, și după cinci minute își vedea carcera năpădită de vechile cunoștințe de la Rigi-Kulm și de la Tellsplatte; gugumanul de Schwanthaler, dobitocul de Astier-Rèhu, membrul de la Jockey-Club, cu nepoată-sa (hm! hm!...), toți călătorii cu bilete ale circularului Cook. Rușinat, temîndu-se să nu fie recunoscut, săracul de el se pitea pe după stîlpi, trăgîndu-se înapoi, ferindu-se, pe măsură ce grupul de turiști se apropia, în frunte cu portarul, care-și făcea reclama cu glas tînguios: „Aicea nefericitul Bonnivard..."

Înaintau domol, întîrziați de discuțiile celor doi savanți care se gîlceveau într-una, gata să se încaiere, unul vînturîndu-și scaunul pliant, celălalt sacul de voiaj, cu atitudini fantastice, pe care slaba lumină ce venea prin răsuflătoare le prelungea pe bolți.

Tot retrăgîndu-se, Tartarin ajunse chiar lîngă groapa gherlelor subpămîntene, un puț negru, căscat la nivelul pămîntului, răsuflînd izul veacurilor apuse, mocirlos și rece ca gheața. Îngrozit, stătu locului, și se ghemui într-un colț, trăgîndu-și șapca pe ochi; dar salpetrul jilav al zidurilor îi da fiori; deodată un strănut răsunător care făcu pe turiști să se tragă înapoi, îi înștiință de prezența lui.

„Auzi, Bonnivard!..." țipă neobrăzata muierușcă pariziană cu pălărie Directoire[1], pe care domnul de la Jockey-Club o da drept nepoată.

Tarasconezul nu-și pierdu cumpătul.

— Foarte drăguțe, vé, gherlele astea!... zise el pe tonul cel mai firesc din lume, de parcă și el tocmai

[1] Moda pălăriilor de damă în Franța, pe timpul Directoratului, (1795—1799). (N.R.)

venise să viziteze de plăcere carcera, și s-amestecă printre ceilalți călători care zimbeau recunoscîndu-l pe alpinistul de la Rigi-Kulm, omul de petrecere al faimosului bal.

— He! domnu'... ballir, danțir!...

Silueta caraghioasă a micei zîne Schwanthaler s-arătă înaintea-i gata să pornească la un contra-dans. Într-adevăr, de dansat îi ardea lui acum! Neștiind cum să se descotorosească de trăsnita asta de femeiușcă, îi oferi brațul, îi arătă cît se poate de galant carcera lui, belciugul unde se prindea lanțul captivului, urma tîrșiită a pașilor lui pe lespezi, în jurul aceluiași stîlp. Și auzindu-l vorbind cu atîta ușurință, cucoana coa de treabă n-ar fi bănuit cîtuși de puțin, că cel care o plimba era și el prizonier al statului, o victimă a nedreptății și a răutății omenești. Teribilă, nu glumă, fu plecarea, cînd nefericitul Bonnivard, după ce conduse pe dansatoarea sa pînă la ușă, se despărți cu un surîs de om de lume:

— Nu, mulțumesc, vé... Eu mai rămîn puțintel.

Apoi salută, și temnicerul care-l pîndea închise și zăvorî ușa spre uimirea tuturor.

Ce rușine! Îl treceau nădușeli de supărare și furie, sărmanul, ascultînd exclamațiile turiștilor care se depărtau. Noroc că nu se mai repetă chinul ăsta în ziua aceea. Nici un fel de vizitatori, din pricina timpului urît. Un vînt îngrozitor ce sufla pe sub scîndurile vechi, niște bocete ce urcau din gherlele subpămîntene ca ale unor victime oropsite și clipocitul lacului ciuruit de ploaie, izbind în ziduri pînă la răsuflătoare, de unde spumegările țîșneau pînă la captivi. Din cînd în cînd răsuna clopotul vreunui vapor, plescăitul roților lui, scandînd gîndurile bietului Tartarin, în timp ce înse-

rarea cobora cenușie și ursuză în carcera ce părea că se face și mai mare.

Cum să-și lămurească arestarea asta, întemnițarea în locul ăsta sinistru?... Costecalde, pesemne... o manevră electorală de ultima oră... sau poate poliția rusească, înștiințată de vorbele lui necugetate, de legătura sa cu Sonia, ceruse extrădarea? Dar atunci, de ce să-i aresteze pe delegați?... Ce vină se putea găsi acestor nefericiți a căror spaimă și deznădejde și le închipuia, deși nu se aflau ca dînsul în carcera lui Bonnivard, sub bolțile acelea cu bolovani înțepeniți, străbătute la apropierea nopții de un cîrd de șobolani uriași, de gîngănii, de păianjeni muți cu picioare uscate și hîde.

Iată, cu toate astea, de ce e în stare un cugel curat! În ciuda şobolanilor, a frigului, a păianjenilor, marele Tartarin află în grozăvia temniţei de stat, bintuită de umbre de martiri, un somn adînc şi răsunător, cu gura căscată şi pumnii încleştaţi, somnul pe care-l dormise între cer şi hăuri în cabana Clubului Alpin. I se părea că încă visează, cînd auzi dimineaţa vocea temnicerului:

— Scoal', a sosit prefectul judeţului... Vine să-ţi ia interogatoriul. Omul adăugă cu oarecare respect: De vreme ce prefectul s-a deranjat... se vede că dumneata eşti un mare criminal.

Criminal nu e, dar se prea poate să pară după o noapte de carceră umedă şi îmbîcsită, fără răgaz pentru o toaletă cît de sumară. Şi în fostul grajd al castelului, prefăcut în jandarmerie, împodobit cu carabine în rastel pe tencuiala pereţilor, cînd Tartarin — după o privire de îmbărbătare aruncată alpiniştilor săi stînd între jandarmi — se înfăţişă prefectului de judeţ, el avea sentimentul ţinutei lui proaste înaintea acestui magistrat corect şi cernit, cu barba îngrijită, care-l cerceta cu asprime:

— Te numeşti Manilof, nu-i aşa?... Supus rus... incendiator la Petersburg... refugiat şi asasin în Elveţia.

— Ba nici de cum... E o eroare, o năpastă...

— Taci, ori îţi pun căluş... îl întrerupse căpitanul.

Prefectul, corect, reîncepu:

— De altfel, spre a curma scurt cu tăgăduielile dumitale... Cunoşti funia asta?

Funia lui... Ursită blestemată!... Funia lui împletită cu sîrmă, fabricată la Avignon. Lăsă capul în jos spre uimirea delegaţilor, şi zise:

— O cunosc.

— Cu funia asta a fost spînzurat un om în cantonul Unterwald...

Tremurînd, Tartarin jură că el nu-i cu nimic vinovat de acest omor.

— O să vedem noi! Fu introdus apoi tenorul italian, spionul pe care nihiliștii îl agățaseră de craca unui stejar la Brünig, dar pe care niște tăietori de lemne îl scăpaseră ca prin minune.

Spionul se uită la Tartarin:

— Nu-i el! Și către delegați: Nici ăștia... S-au înșelat.

Prefectul furios, către Tartarin:

— Păi, atunci, ce cauți aici?

— Asta mă-ntreb și eu, *vé!* răspunse președintele, cu tăria nevinovatului.

După o scurtă lămurire, alpiniștii lui Tartarin puși în libertate se depărtară de castelul Chillon, a cărui melancolie apăsătoare și romantică nimeni n-a resimțit-o mai vîrtos decît el. Poposiră la pensiunea Müller ca să-și ia calabalîcul, drapelul, să plătească prînzul din ajun pe care n-avuseseră vreme să-l mănînce, apoi o șterseră cu trenul spre Geneva. Ploua. Prin șiroaiele de apă de pe geamuri citeau nume de aristocratice stațiuni climaterice, Clarens, Vevey, Lausanne: vile roșii, grădinițe cu arbuști rari, treceau sub un văl umed, unde de pe ramuri, de pe clopoțeii acoperișurilor și de pe terasele hotelurilor apa se scurgea în picături.

Instalați într-un colțișor din lungul vagon elvețian, pe două banchete față-n față, alpiniștii aveau niște mutre opărite și descompuse. Bravida, tare morocănos, se plîngea de dureri și, tot timpul, îl întreba pe Tartarin cu o ironie nemiloasă:

— Eh, *bé!* văzuşi carcera lui Bonnivard... Ţineaî atît s-o vezi... încît o văzuşi, ai ?...

Excourbaniès, mut ca un peşte pentru prima oară, privea cu obidă lacul care-i însoţea prin faţa portierelor :

— Ce mai de apă, *Bondieu!*... de-acum n-oi mai face baie cîte zile oi avea...

Lovit de o spaimă care tot mai stăruia, Pascalon, cu steagul între genunchi, se furişă după el, privind în dreapta şi în stînga ca un iepure, temîndu-se să nu pună iar mîna pe el... Iar Tartarin !... O, dînsul mereu demn şi calm, se delecta citind ziare din sud, un maldăr de ziare expediate la pensiunea Müller şi care cu toatele, reproduceau după *Forum* povestea ascensiunii sale, cea pe care o dictase el, dar îngroşată, înzorzonată cu laude miraculoase. Deodată, eroul scoase un strigăt, un strigăt formidabil ce se rostogoli pînă în capătul vagonului. Toţi călătorii se ridicară, bănuind o ciocnire. Aş, un articol din *Forum* pe care Tartarin îl citea alpiniştilor săi...

— Ia ascultaţi colea : *Circulă zvonul că V.P.C.A. Costecalde, abia întremat după gălbinarea ce l-a ţintuit la pat timp de cîteva zile, va porni într-o ascensiune pe Mont-Blanc, spre a ajunge şi mai sus ca Tartarin...* A ! tîlharu'... Ţine să ucidă efectul meu de pe Jungfrau...Ei bine, aşteaptă niţeluş, îţi suflu eu muntele... Chamonix e la cîteva ceasuri de Geneva, am să mă urc pe Mont-Blanc înaintea lui ! Vă învoiţi, dragii mei ?

Bravida protestă. La naiba ! e sătul pînă-n gît de aventuri.

— De ajuns şi prea de ajuns... urlă Excourbaniès cu glasul lui mort.

— Da' tu, Pascalon ?... întrebă blînd Tartarin.

Elevul behăr, ținînd ochii în pămînt:

— Ma-e-e-stre...

Și ăsta se lepădă de el.

— Bine, zise eroul solemn și cătrănit, am să pornesc de unul singur, îmi va reveni întreaga onoare... *Zou!* adă-ncoace steagul!...

XII

HOTELUL BALTET DIN CHAMONIX

Mironase a usturoi! Despre întrebuințarea funiei în cursele alpestre. Shake-hands. Un elev al lui Schopanhauer. La popasul Marilor Catîri. Tartarin, trebuie să-ți vorbesc..."

Clopotnița din Chamonix bătea ceasurile nouă într-o seară cu ploaie și vînt înghețat. Beznă pe toate ulițele, prin case luminile stinse, numai colo și colo cîte o fațadă și curte de hotel unde sta de veghe gazul aerian, făcînd împrejurimile și mai întunecoase în reflexul slab al zăpezii de pe munți, de un alb planetar pe întunecimea cerului.

La hotelul Baltet, unul din cele mai bune și mai căutate ale satului alpin, numeroșii călători și pensionari retrăgîndu-se pe nesimțite, după hărțuiala din timpul excursiilor de peste zi, în salonul cel mare nu se mai afla acum decît un pastor englez, jucînd în tăcere dame cu nevastă-sa, puzderia lui de fete în șorțuri galbene și cu barbete ca de copii, îndeletnicindu-se cu copiatul convocărilor la apropiata slujbă evanghelică, și un tînăr suedez cu o față scofîlcită și străvezie, așezat în fața căminului unde ardea un foc zdravăn de buturugi, privind morocănos vîlvătăile și bînd groguri cu kirsch

şi apă de seltz. Cînd şi cînd, cîte un turist întîrziat străbătea salonul cu ghetrele leoarcă, cu impermeabilul şiroind de apă, se ducea la barometrul spînzurat în perete, îl ciocănea, întreba mercurul despre vremea de a doua zi şi se ducea amărît la culcare. Nici un cuvînt, nici un alt semn de viaţă decît pîrîitul lemnelor încinse, lapoviţa în ferestre şi minioasa rostogolire a pîrîului Arve pe sub bolţile podului de lemn la cîţiva metri de hotel.

Deodată uşa salonului se deschise şi un portar cu galoane de argint intră încărcat cu valize, cuverturi, însoţit de patru alpinişti zgribuliţi, pătrunşi de trecerea bruscă din beznă şi frig la lumina călduţă.

— *Bondiou !* Ce vreme...

— Aduceţi mîncare, *zou !*

— Încălziţi paturile, *qué !*

Vorbeau toţi odată din fundul şalurilor lor, cuşmelor de munte, şepcilor cu urechi, de nu mai ştiai pe care să-l asculţi, cînd un omuleţ rotofei, căruia îi spuneau preşedinte, le porunci să tacă, strigînd mai tare decît ei.

— Mai întîi registrul străinilor ! comandă el, şi în timp ce-l răsfoia cu o mînă amorţită, citi cu glas tare numele călătorilor care, de opt zile, trecuseră prin hotel : Doctor Schwanthaler şi doamna... Iar ! Astier-Rehu de la Academia Franceză... Descifră vreo două trei pagini, îngălbenind cînd i se păreu că vede un nume asemănător celui pe care-l căuta ; apoi, la urmă, după ce zvîrli condica pe masă izbucnind într-un rîs triumfător, omuleţul ţopăi ca un copil, lucru uimitor pentru trupul lui burduhănos :

— Aici nu e, *vé !* N-a venit... Aici trebuia să tragă fără doar şi poate... Te-ai răs, Costecalde... *lagadigadeou !*... haide, repede la supă, dragii mei !... Şi bunul

Tartarin, salutînd cucoanele, porni spre sufragerie, urmat de delegația înfometată și gălăgioasă.

Ei, da! delegația, toți, pînă și Bravida... Era cu putință? Haida-de!... Ce-ar fi spus lumea colo departe, văzîndu-i că se întorc fără Tartarin?... Fiecare din ei își da bine seama. Și în clipa despărțirii, în gara Geneva, bufetul fu martor unei scene mișcătoare: lacrimi, îmbrățișări, sfîșietoare cuvinte de rămas bun adresate drapelului, după care toată lumea se urcă claie peste grămadă în caleașca pe care P.C.A. o tocmise atunci pentru Chamonix. Minunată călătorie mai făcură pasagerii, ținînd ochii închiși, îmbrobodiți cum erau în cuverturile lor. Umpleau trăsura cu sforăiala lor răsunătoare, fără să se mai sinchisească de fermecătorul peisaj care, de la Salanche, se desfășura în ploaie: prăpăstii, păduri, cascade spumegoase, și, după colturile văii, aci vizibil, aci fugar, piscul lui Mont-Blanc deasupra norilor. Obosiți de acest fel de frumuseți naturale, tarasconezii noștri nu se gîndeau decît cum să repare noaptea cea rea petrecută sub zăvoarele de la Chillon. Și încă și acum, în fundul sufrageriei lungi și pustii a hotelului Baltet, în timp ce li se servea o ciorbă încălzită și ceea ce mai rămăsese de la masă, mîncau de parcă se băteau calicii la gura lor, fără a scoate o vorbă, cu gîndul mai ales să se ducă cît mai repede la culcare. Pe neașteptate, Spiridion Excourbaniès, care înghițea ca un căpcăun, tresări adulmecînd aerul din juru-i:

— Drace! miroase a usturoi!...

— Adevărat că miroase frumos... zise Bravida și cu toții, înveseliți de amintirea asta din patrie, de mireasma asta de mîncare națională pe care Tartarin n-o mai respirase de atîta vreme, se răsuciră pe scaune cu o neliniște lacomă. Mirosul venea din fundul sălii, din-

tr-o odăiță unde mînca de unul singur un călător, un personaj însemnat fără îndoială, căci mereu se ivea la ghișeul ce da spre bucătărie bereta șefului spre a da fetei de serviciu farfurioare cu mîncare, acoperite, pe care le ducea într-acolo.

— Unul de la miazăzi, nici vorbă, murmură blîndul Pascalon, iar președintele îngălbenind ca ceara, cu gîndul la Costecalde porunci :

— Ia du-te de vezi, Spiridion... o să ne-o spui dumneata.

Un rîs cu hohot se porni din vizuina unde viteazul gură-spartă intrase, după porunca șefului său, și de unde aducea de mînă un lungan năsos, cu ochi vicleni, cu șervetul sub bărbie, asemeni calului gastronom :

— *Vé !* Bompard...

— *Té !* coțcaru.

— *Hé !* salutare, Gonzague... Ce mai faci ?

— D-alminterea, domnilor, sînt cu totul al dumneavoastră... zise curierul strîngînd toate mîinile și așezîndu-se la masa tarasconezilor ca să se înfrupte cu ei dintr-un blid de mîncărci cu usturoi, pregătite de baba Baltet care, ca și soțul ei, avea groază de bucătăria meselor de hotel.

Era oare tocana națională, sau mai degrabă bucuria de a regăsi un compatriot — acest delicios Bompard cu imaginație fără margini ?... Cît ai clipi oboseala și pofta de somn se spulberară. Băură șampanie și, cu mustața năclăită de spumă, rîdeau, strigau, gesticulau, se strîngeau de mijloc, nemaiputînd de bucurie.

—Nu mă mai despart de voi, *vé !*, zicea Bompard... Peruvienii mei au plecat... Sînt liber...

— Liber !... Atunci, mîine, mergi pe Mont-Blanc cu mine ?

— A, te urci pe Mont-Blanc, *demeïn?* răspunse Bompard fără entuziasm.

— Da, i-l suflu lui Costecalde... Cînd o veni, hait!... S-a isprăvit cu Mont-Blanc... Te învoieşti, Gonzague?

— Mă învoiesc... Mă învoiesc... numai să fie vreme bună... Căci urcuşul nu prea e comod în sezonul ăsta.

— A *vaï*, nu prea comod... zise bunul Tartarin, încreţind ochii lui mici cu un ris de proroc pe care Bompard, de altfel, nu păru că-l înţelege.

— Ia să 'recem să luăm cafeaua în salon. Să ne sfătuim cu moş Baltet. Se pricepe el, fosta călăuză, care a făcut de două zeci şi şapte de ori ascensiunea.

Delegaţii strigară cu toţii:

— De douăzeci şi şapte de ori! Drace!

— Bompard exagerează totdeauna... zise P.C.A. sever, cu o umbră de invidie în glas.

In salon dădură de familia pastorului, mereu aplecată pe scrisorile de convocare, tatăl şi mama moţăind înaintea partidei lor de dame, lunganul de suedez mestecîndu-şi grogul cu apă de seltz, cu un gest tot aşa de abătut. Dar invazia alpiniştilor tarasconezi, înfierbîntaţi de şampanie, aduse, se înţelege, oarecare înveselire tinerelor convocatoare. Niciodată persoanele astea încîntătoare nu văzuseră să se ia cafeaua cu atîtea schime şi rostogoliri de ochi.

— Zahăr, Tartarin?...

— Ba nu, comandante... Dumneata ştii bine... De cînd cu Africa...

— Aşa e, pardon... Iată-l pe domnu' Baltet!

— Ia loc, domnule Baltet.

— Trăiască domnu' Baltet!... a! a!... *fen dé brut!*

Impresurat, zorit de toţi oamenii ăştia pe care nu-i mai văzuse în viaţa lui, moş Baltet zîmbea cu un aer

[1] Pronunţare provensală pentru *demain* = mîine. (N.R.)

liniştit. Era un savoiard voinic, înalt şi spătos, adus de umeri, şi cu mersul domol ; faţa-i plină şi bărbierită o înveseleau doi ochi şireţi şi tineri încă, în ciuda cheliei cu care se alesese de pe urma unui ger straşnic, într-un revărsat de ziuă, prin nămeţi.

— Domnii ăştia doresc să se urce pe Mont-Blanc ? zise el, cîntărind pe tarasconezi cu o privire şi smerită şi ironică. Tartarin dădu să răspundă. Bompard i-o luă înainte :

— Nu-i aşa că vremea e cam înaintată ?

— Ba nu, răspunse fosta călăuză... Uite un domn suedez care o să se urce mîine, iar la sfîrşitul săptămînii, aştept doi domni americani ca să se urce şi ei. Ba unul din ei mai e şi orb.

— Ştiu. L-am întîlnit pe Guggi.

— A ! domnu' a fost la Guggi ?

— Acum opt zile, cînd am urcat pe Jungfrau...

Un fior se stîrni printre convocatoarele evanghèlice care, oprindu-se toate din scris, ridicară capetele spre Tartarin. Pentru aceste englezoaice, alpiniste hotărîte, experte în toate sporturile, el căpăta o autoritate considerabilă. Urcase pe Jungfrau !

— Frumoasă cursă ! zise moş Baltet privind pe P.C.A. cu mirare, în timp ce Pascalon, fisticit din pricina domnişoarelor, roşind şi bîlbîindu-se, murmura :

— Mae-estre, ia povesteşte-le a... aia... văgăuna...

Preşedintele surîse : „Copil !..." dar începu totuşi povestea cu căderea lui, întîi pe un ton de lasă-mă să te las, nepăsător, pe urmă însoţind vorbele cu mişcări speriate, cu bălăbăneli din picioare la capătul funiei, deasupra abisului, cu mîinile întinse pentru ajutor. Domnişoarele tremurau, îl sorbeau din

ochii lor reci de englezoaice, ochii aceia rotunzi ca două bile.

In tăcerea care urmă, se înălță vocea lui Bompard:

— La Chimborazo, ca să trecem prăpăstiile, nu ne legam niciodată.

Delegații se uitară unul la altul. Asta-i întrecea pe toți în tarasconade.

— O! da' știu că și Bompard... murmură Pascalon cu nevinovată admirație.

Moș Baltet însă, luînd de-a bună povestea cu Chimborazo, protestă contra acestui obicei de a nu te lega; după dînsul, nici o ascensiune nu-i cu putință pe ghețuri, fără funie, o funie zdravănă din cînepă de Manila. Barem dacă unul alunecă, ceilalți îl țin pe loc.

— Numai dacă funia nu se rupe, domnule Baltet, zise Tartarin, amintind de catastrofa de pe muntele Cervin.

Dar hotelierul, cîntărind vorba:

—Nu funia s-a rupt pe Cervin... Călăuza din urmă a tăiat-o cu o lovitură de piolet...

Și cum Tartarin se burzuluia:

— Să-mi fie cu iertăciune, domnule, călăuza era îndreptățită... A înțeles imposibilitatea de a-i ține pe ceilalți, și s-a desfăcut de ei ca să-și scape viața proprie, pe a fiului său și pe a călătorului pe care-l însoțeau... Fără hotărîrea lui, ar fi fost șapte victime în loc de patru.

Se porni atunci o discuție. Tartarin socotea că a te lega în șir înseamnă o legătură de onoare, înseamnă să fii hotărît să trăiești sau să mori împreună; și luîndu-și vînt, îmboldit de prezența doamnelor, își întemeie spusele pe fapte, pe ființe de față...

Așa, mâine, dacă mă leg cu Bompard, asta nu înseamnă o simplă precauție pe care am s-o iau, ci un jurământ înaintea lui dumnezeu și a oamenilor de a fi una cu tovarășul meu și mai degrabă să mor decît să mă întorc fără dînsul, ursită blestemată!

— Primesc jurămîntul pentru mine și pentru dumneata, Tartar*ein*... strigă Bompard de cealaltă parte a măsuței.

Minută emoționantă!

Pastorul, electrizat, se ridică și-i strînse mîna eroului, așa cum ai împinge o pompă, după maniera englezească. Nevastă-sa făcu la fel, apoi toate domnișoarele continuară acest *shake-hands*,[1] cu o putere de-ar fi ridicat apa la etajul al cincilea. Delegații, trebuie s-o spun, se arătară mai puțin entuziaști.

— Eh, *hé!* eu, — zise Bravida, — sînt de părerea domnului Baltet. În asemenea treburi, fiecare își păzește pielea lui, ei dracie! și înțeleg cît se poate de bine lovitura de piolet...

— Mă uimești, Placide, făcu Tartarin cu asprime. Și încet de tot, pe mormăite:

— Taci-ți gura, nenorocitule, Englitera ne privește...

Viteazul bătrîn care, negreșit, nu uitase încă cele întîmplate în excursia la Chillon, avu un gest cu înțeles:

— Puțin îmi pasă de Englitera...

Și poate că s-ar fi ales cu o dojană zdravănă din partea președintelui, mînios de atîta cinism, cînd tînărul cu aer abătut, îmbuibat de grog și de tristețe, s-amestecă în vorbă cu franțuzeasca lui stricată. Socotea și el de asemenea că ghidul avusese dreptate să taie funia: să izbăvească de existență patru nenoro-

[1] Strîngere de mînă (în limba engleză). (N.R.)

ciți, tineri încă, osîndiți adică să mai trăiască o bucată de vreme, să-i redea cu un gest repausului, neantului, ce faptă nobilă și generoasă!

Tartarin zbieră:

— Cum, tinere, la vîrsta dumitale să vorbești despre viață cu atîta silă, cu așa mînie... Da' ce ți-a făcut ea?

— Nimic, mă plictisește...

Studia filozofia la Cristiania și, cucerit de ideile lui Schopenhauer și Hartmann, socotea existența întunecată, stupidă, haotică. Pe pragul sinuciderii, își închisese cărțile după rugămintea părinților săi, și s-apucase de călătorii, dînd pretutindeni de aceeași plictiseală, de neagra mizerie a lumii. Tartarin și prietenii săi i se păreau singurele ființe mulțumite că trăiesc, pe care le întîlnise pînă acum.

Bunul P.C.A. se puse pe rîs:

— Rasa vrea așa, tinere. Toți sîntem la fel în Tarascon. Pămînt blagoslovit. De dimineață pînă seara rîdem, rîdem, cîntăm, iar restul vremii jucăm farandola... uite-așa... *té!*

Începu să țopăie și să bată călcîile cu o grație și o ușurință de bondar borțos ce-și desfășoară aripile.

Dar delegații n-aveau nervii de oțel, cheful neobosit al președintelui lor. Excourbaniès bombănea:

— Președintele își ia vînt... nu mai scăpăm de-aici pînă la miezul nopții.

Bravida ridicîndu-se furios:

— Haidem la culcare, *vé!* Nu mai pot de sciatica mea...

Tartarin consimți cu gîndul la ascensiunea de a doua zi, și tarasconezii urcară, cu cîte un sfeșnic în mînă, scara cea mare de granit ducînd la camere, în

timp ce moș Baltet se ducea să vadă de provizii, de catîr și de călăuze.

„*Té !* ninge..."

Asta fu primul cuvînt al lui Tartarin cînd se deșteptă și văzu geamurile acoperite de promoroacă și camera înecată într-un reflex alb ; dar cînd își agăță oglinjioara de bărbierit în încuietoarea ferestrei, își dădu seama că greșise, că Mont-Blanc din fața lui, scînteietor în bătaia unui soare măreț, trimitea toată lumina asta... Deschise fereastra și briza ghețarului, înțepătoare și dătătoare de sănătate, îi aduse zvonul tălăngilor în mers, ale turmelor urmînd prelungile sunete de corn păstoresc. Ceva virtos, ciobănesc, înpînzea văzduhul, ceva ce nu respirase pînă acum în Elveția.

Jos, îl aștepta o ceată de călăuze, de hamali : suedezul cocoțat pe dobitocul lui și, amestecată prin mulțimea care alcătuia adunarea, familia pastorului — toate sprintenele domnișoare, coafate ca de dimineață, venite să mai dea odată „shake-hands" eroului care le bîntuise visele.

— Vreme minunată ! grăbiți-vă !... strigă hotelierul a cărui scăfîrlie lucea în soare ca o pietricică șlefuită de valuri. Dar geaba se grăbi Tartarin, nu era treabă ușoară să smulgă din somn pe delegații ce aveau să-l însoțească pînă la Pierre-Pointue, unde se sfîrșește cărarea de catîr. Nici rugăminți, nici argumentări nu izbutiră a-l hotărî pe comandant să sară din pat ; cu scufa-i de bumbac pînă peste urechi, cu nasul în perete, se mulțumea să răspundă la implorările președintelui cu un hain proverb tarasconez : „Al care-i vestit că se scoală de dimineață, poate să doarmă pînă la prînz...". Cît despre Bompard, el o ținea în-

tr-una: „A, *vaï!* Mont-Blanc, ce mai moft!...". Şi nu se sculă decît după ordinul formal al preşedintelui.

Caravana se puse în sfîrşit în mişcare şi străbătu ulicioarele Chamonix-ului ca un alai foarte arătos: Pascalon pe catîrul din frunte, cu drapelul desfăşurat, iar ultimul din şir, ţeapăn ca un mandarin printre călăuzele şi hamalii strînşi de-o parte şi de alta a catîrcei lui, bunul Tartarin, mai alpinist ca oricînd, cu o pereche de ochelari noi, cu sticle bulbucate, fumurii, şi faimoasa-i funie fabricată la Avignon, se ştie cu ce preţ recucerită.

Privit de sute de ochi, aproape la fel ca și drapelul, se desfăta sub masca-i importantă, se bucura de pitorescul acestor uliţe de sat savoiard, aşa de deosebit de satul elveţian prea curat, prea lustruit, mirosind a jucărie nouă, a vilă de bazar; de contrastul acestor hardughii abia răsărite din pămînt, unde grajdul ţine un loc de seamă, alături de mari hoteluri luxoase cu cinci caturi, ale căror firme sclipitoare băteau la ochi ca și șapca galonată a unui portar, fracul și pantofii unui director de hotel, în mijlocul pălăriilor savoiarde, jiletcilor de barchet, pălăriilor de pîslă cu boruri largi ale cărbunarilor. În piaţă, landouri deshămate, cupeuri de călătorie, alături de căruţe cu bălegar; o ciurdă de porci hoinărind la soare înaintea biroului de poștă, de unde ieșea un englez cu pălărie de pînză albă, cu un teanc de scrisori și un număr din *Times*[1] pe care-l citea din mers înainte de a-și citi corespondenţa. Alaiul tarasconezilor străbătea toate astea, însoţit de tropotul catîrilor, de strigătul războinic al lui Excourbaniès, căruia soarele îi dregea iar glasul, de clopoţeii ciobanilor cocoţaţi pe coastele dimprejur și de ropotul pîrîului năvalnic, ţișnind din gheţar, alb, scăpărînd de parcă tira cu el soare și zăpadă.

La capătul satului, Bompard își alătură catîrca de cea a preşedintelui și-i zise, holbînd niște ochi nemaipomeniţi:

— Tartarin, trebuie să-ţi vorbesc...

— Numaidecît... răspunse P.C.A. pornit într-o discuţie filozofică cu tînărul suedez, căruia umbla să-i combată negrul pesimism cu minunata privelişte ce-i înconjura, păşunile acelea de un verde adînc cu creste orbitoare, albe de năme ţi.

[1] Ziar englezesc. (N.R.)

După două încercări de a se apropia de Tartarin, Bompard fu nevoit să se lipsească. După ce trecu Arva pe o punte, caravana o apucă pe una din acele potecuțe în zigzag printre brazi, unde catîrii, unul cîte unul, treceau cu copitele lor ciudate prin toate întortocherile prăpăstiilor, încît tarasconezii noștri trebuiau să fie cu ochii în patru ca să-și țină echilibrul, ajutîndu-se cu: „Haide... Încetișor... Drace...!" tot cîrmind dobîtoacele lor.

La vila de la Pierre-Pointue, în care Pascalon și Excourbaniès aveau să aștepte înapoierea ascensioniștilor, Tartarin, prea ocupat cu comanda mesei de prînz, cu supravegherea găzduirii hamalilor și a călăuzelor, făcu iar urechea toacă la șușotelile lui Bompard. Dar lucru ciudat și care nu se observă decît mai tîrziu: cu toată vremea frumoasă, vinul bun, atmosfera aceea primenită la două mii de metri deasupra mării, ospățul fu melancolic. În timp ce auzeau pe călăuze rîzînd și veselindu-se alături, masa tarasconezilor rămînea tăcută, însuflețită doar de zgomotul serviciului, de sunetele de pahare, farfurii grele și tacîmuri pe scîndura albă. Să fi fost oare prezența suedezului ăluia morocănos ori neliniștea vădită a lui Gonzague, ori poate vreo presimțire, ceața porni tristă, ca un batalion fără muzică, către ghețarul de la Bossons, de unde începea adevăratul urcuș.

Punînd piciorul pe gheață, Tartarin nu se putu opri să nu zîmbească amintindu-și de Guggi și de cîrligele lui perfecționate. Ce deosebire între învățăcelul care era el atunci, și alpinistul de mîna întîia care devenise! Bine proptit în cizmele lui grele, pe care portarul hotelului i le potcovise chiar de dimineață cu patru piroane, dibaci în mînuirea pioletului, aproape că nu mai avea nevoie de mîna uneia din călăuze; mai

mult ca să-i arate calea decît să-l proptească. Ochelarii fumurii domoleau reverberația gheţarului pe care o avalanșă îl pudrase cu zăpadă proaspătă, unde mici iezere de un verde albăstrui se deschideau ici-colo, alunecoase și viclene; și foarte tacticos, asigurat prin experiență că nu era nici cea mai mică primejdie, Tartarin mergea de-a lungul văgăunilor cu pereți sclipitori și netezi, adîncindu-se la infinit, spinteca nămeții, cu singura grijă de a se ține pe urma studentului suedez, drumeț aprig, ale cărui ghetre înalte cu cataramc de argint se mișcau cu aceeași repezeală, alături de alpenștocul lui ce părea un al treilea picior. Și discuția lor filozofică continuînd cu toate neajunsurile drumului, pe întinderea înghețată, sonoră ca matca unui rîu, se auzea un glas blajin și gros, prietenos, și gîfîit: „Dumneata mă cunoști, Otto..."

Pe Bompard, în vremea asta, îl treceau toate năduşelile. Încredințat cu tărie încă de dimineață, că Tartarin n-o s-o țină pînă la capăt cu lăudăroșenia lui, și n-o să se urce pe Mont-Blanc așa cum nu se urcase nici pe Jungfrau, bietul curier se îmbrăcase ca de obicei, fără să-și țintuiască cizmele, fără măcar să folosească faimoasa invenție de a potcovi picioarele militarilor, și fără să-și ia alpenștocul, întrucît munteni din Chimborazo nu se slujesc de el. Înarmat numai cu bastonașul ce se potrivea bine cu pălăria cu panglică albastră și pardesiul lung, apropierea gheţarului îl vîrî în răcori, căci, cu toate brașoavele lui, e de la sine înțeles că „moltangiul" nu făcuse niciciînd vreo ascensiune. Îi mai veni totuși inima la loc văzînd de pe înălțimea unei morene cu ce dibăcie Tartarin s-avînta pe gheață și se hotărî să-l urmeze pînă la popasul de la Grands-Mulets, unde avea să rămînă peste noapte. N-ajunse pîn-acolo cu una cu două. Cum făcu un pas,

căzu lat pe spate, a doua oară căzu cu faţa în jos, proptindu-se în mîini şi în genunchi. „Nu, mulţumesc, e inadins"... afirma el călăuzelor care dădeau să-l ridice... „Ca americani, *vé!*... ca la Chimborazo!" Poziţia asta părîndu-i-se comodă, nu o părăsi, înaintînd de-a buşilea, cu pălăria pe ceafă, cu pardesiul măturînd gheaţa ca blana unui urs cenuşiu; foarte tacticos, cu toate astea, şi povestind celor din jur că în Cordilierii Anzilor urcase în felul acesta un munte de zece mii de metri. Nu spunea în cît timp, nici vorbă, dar trebuia să fi ţinut mult, judecînd după etapa de la Grands-Mulets, unde sosi la un ceas după Tartarin, leoarcă de omăt cu noroi, cu mîinile degerate sub mănuşile de tricou.

Faţă de cabana de la Guggi, cea pe care comuna Chamonix a pus să se construiască la Grands-Mulets e cu adevărat încăpătoare. Cînd Bompard intră în bucătărie, unde ardea un foc straşnic de lemne, dădu de Tartarin şi de suedez zbicindu-şi cizmele, în timp ce hangiul, un bătrîn chircit, cu plete albe, înşira înaintea lor comorile micului său muzeu.

Fioros muzeul ăsta alcătuit din amintirile tuturor catastrofelor ce se întîmplaseră la Mont-Blanc, vreme de patruzeci de ani, de cînd bătrînul ţinea hanul; şi scoţîndu-le din vitrină, el istorisea obîrşia lor jalnică... De bucata asta de postav, de nasturii ăştia de jiletcă, se lega aducerea aminte despre un savant rus, prăvălit de o vijelie pe gheţarul Brenva... Fălcile astea erau rămăşiţele uneia din călăuzele care conduseseră o caravană de unsprezece călători şi hamali pieriţi într-un vifor de zăpadă... În lumina tot mai slabă şi în palidul reflex al nămeţilor bătînd în geamuri, înfăţişarea acestor relicve funebre, povestirile acestea monotone aveau ceva sfîşietor în ele, mai ales că unchia-

şuiera şi mlădia glasu-i tremurător în momentele mişcătoare şi lăcrima, despăturind un petic de văl verde al unei englezoaice roşogolită de avalanşă în 1827.

Zadarnic căuta Tartarin să se liniştească prin date, să se încredinţeze că pe vremea aceea Compania nu organizase încă ascensiunile fără primejdii, acest *vocero*[1] savoiard îi făcea inima cît un purice; se duse să mai răsufle o clipă, în pragul uşii.

Coborîse noaptea, împînzind adîncurile. Crestele Bossonilor răsăreau livide, la o palmă de loc, pe cînd Mont-Blanc încă mai înălţa un pisc trandafiriu, mîngîiat de soarele care apusese. Omul din miazăzi se însenină la acest zîmbet al naturii, cînd umbra lui Bompard i se-nălţă în spate.

— Dumneata, eşti, Gonzague?... Precum vezi, mai trag bunătate de aer... Bătrînul ăla mă plictisea cu poveştile lui...

— Tartar*ein*, zise Bompard, strîngîndu-l de braţ mai-mai să i-l fărîme... Sper că-i de ajuns, şi o să isprăveşti cu caraghioslîcu' ăsta de expediţie!...

Ilustrul bărbat roti nişte ochi plini de nelinişte:

— Ce-mi tot îndrugi acolo?

Bompard îi zugrăvi atunci un tablou îeribil, cu mii de primejdii de moarte ce-l pîndeau, prăpăstii, avalanşe, vijelii, uragane.

Tartarin i-o reteză:

— Aoleo. A! *vaï*, pehlivanule, da' Compania?... Va să zică Mont-Blanc nu-i amenajat ca ăilalţi?...

— Amenajat?... Compania?... zise Bompard aiurit, nemaiamintindu-şi de tarasconadele lui; iar celălalt repetîndu-i-le, vorbă cu vorbă — Elveţia aso-

[1] Cîntec de jelanie ce se improvizează la înmormîntări, în Corsica. (N.R.)

ciată, arendarea munților, prăpăstiile trucate — fostul girant pufni de ris :

— Cum ai luat-o de bună... păi asta a fost o *galéjade*... Între noi, tarasconezii, încai, pricepem ce-nseamnă a vorbi...

— Atunci, — întrebă Tartarin, băgînd-o pe mînecă, — nici Jungfrau nu era amenajată ?...

— Nici !

— Și dacă se rupea funia ?...

— A, bietul meu prieten...

Eroul închise ochii, galben ca ceara de o spaimă retrospectivă și, vreme de un minut, chibzui... Peisajul ăsta de cataclism polar, rece, întunecat, numai prăpăstii... văicărelile acelea ale bătrînului hangiu ce încă-i mai răsunau în urechi... „Drace ! acuma mă laci

să-ți spun..." Apoi, deodată, se gîndi la acele serbări din Tarascon, la drapelul pe care-l va face să fîlfîie colo sus; își zise că avînd niște călăuze de ispravă, un tovarăș încercat ca Bompard... Se urcase doar pe Jungfrau... de ce n-ar încerca să urce și pe Mont-Blanc?

Și punîndu-și mîna lui mare pe umărul prietenului, începu cu glas voinicesc: „Ia ascultă, Gonzague..."

XIII

CATASTROFA

Într-o noapte neagră ca tăciunele, fără lună, fără stele, fără cer, pe albul licăritor al unui imens povîrniș de zăpadă, se deslășoară încetișor o funie lungă de care-s aninate în șir niște umbre sfioase și pipernicite avînd la o sută de metri înaintea lor o lanternă ca o pată roșie ce mai că atinge pămîntul. Bufnituri de piolet răsunînd în zăpada vîrtoasă, rostogolirea sloiurilor desprinse, atît tulbură tăcerea de vis în care se cufundă pașii caravanei; apoi la cîte un minut un țipăt, un scîncet înăbușit, căderea unui corp de gheață și, numaidecît, un glas gros care răspunde din capătul frînghiei: „Cazi mai binișor, Gonzague". Căci bietul Bompard s-a hotărît să urmeze pe prietenul său Tartarin pînă-n creierii lui Mont-Blanc. De la ceasurile două de dimineață — acum e patru la ceasornicul cu repetiție al președintelui — nefericitul curier înaintează pe bîjbîite, adevărat ocnaș înlănțuit, tîrît, împins, șovăind și poticnindu-se, silit să-și înă-

buşe icnelile feluriţe pe care i le smulge pătania asta, avalanşa pîndindu-l de pretutindeni şi cea mai mică clintire, o vibraţie ceva mai tăricică a aerului cristalin putînd să pricinuiască prăvăliri de omăt ori de gheaţă. Să taleri pe muteşte, ce canon pentru un om al Ta-[illegible]!

[illegible] caravana a făcut popas; Tartarin se înfo-[illegible], se aude o discuţie cu glas scăzut, şoapte înfe-ţite: „Tovarăşul dumitale nu mai vrea să înainteze..." răspunde suedezul. Ordinea de mers e ruptă, mătania de oameni se destinde, se reface, şi iată-i pe toţi la marginea unei uriaşe surpături, căreia munteni îi spun „ruptură". Cele dinainte le-au străbătut cu ajutorul unei scări puse în curmeziş şi pe care o treci în genunchi; aici surpătura e cam prea largă şi celălalt mal se înalţă de la optzeci [illegible] la o sută de picioare. E vorba să se coboare în [illegible] văgăunii care se îngustează, cu ajutorul treptelor cioplite cu pioletul, şi să se urce iar, la fel cum au coborît. Dar Bompard se împotriveşte cu îndărătnicie.

Aplecat peste prăpastie, pe care umbra o face să pară de nepătruns, priveşte cum se vîntură prin negură mica lanternă a călăuzelor, pregătind calea. Tartarin, şi el cam temător, îşi ia inima-n dinţi îmboldindu-şi prietenul: „Haidem Gonzague, *zou!*", şi pe şoptite îi solicită onoarea, invocă Tarasconul, drapelul, Clubul Alpinilor...

— A! *vaï*, Clubul... nu fac parte din el, răspunde celălalt cu cinism.

Atunci Tartarin îi [illegible] că o să i se ajute să-şi potrivească paşii, că nimic nu-i mai uşor.

— Pentru dumneata, poate, dar pentru mine...

— Păi, încaltea, spuneai că ai obişnuinţa...

— *Bé*, da! nici vorbă, obișnuința... da' care? Am atîtea... obișnuința fumatului, dormitului...

— A mințitului, mai cu seamă, curmă președintele.

— A exageratului, ei da! zise Bompard, fără să se fîstîcească cîtuși de puțin.

Cu toate astea, după multe codeli, amenințarea că or să-l lase acolo de izbeliște, îl hotărăște să coboare încetișor, tacticos, scara aceea teribilă... Iar să te urci, e și mai anevoie pe celălalt perete drept și neted ca marmura, mai înalt ca turnul regelui René, din Tarascon. De jos, lumina clipocîndă a călăuzelor pare un licurici mergînd. Trebuie să ia o hotărîre, totuși zăpada de sub picioare nu-i solidă — gîlgîituri de moină și șiroaie de apă în jurul unei crăpături mari pe care mai degrabă o ghicești decît o vezi, la poalele zidului de gheață, de unde bate o suflare înghețată de hău subpămîntean.

„Vezi să cazi binișor, Gonzague!..."

Fraza asta pe care Tartarin o rostește pe un ton înduioșat, aproape rugător, dă o însemnătate solemnă poziției respective a ascensioniștilor, agățați acum cu mîinile și cu picioarle, unii deasupra altora, legați prin funie și prin asemănarea mișcărilor lor, așa fel că prăbușirea sau stîngăcia unuia singur, i-ar tîrî pe toți în primejdie. Și ce primejdie, ursită blestemată! E de ajuns să auzi săltînd și rostogolindu-se sfărîmăturile de sloiuri, să auzi ecoul căderii lor prin acele văgăuni și tainițe necunoscute, ca să-ți dai seama ce bot de dihanie te pîndește ca să te înșface la cea mai mică poticneală.

Dar ce-o mai fi și asta?... Iată că lunganul de suedez, care-i tocmai înaintea lui Tartarin, s-a oprit și atinge cu tocurile lui potcovite șapca lui P.C.A. Geaba răcnesc călăuzele: „Înainte!..." iar președintele:

„Înaintează, bre, tinere...". Nimic nu se clintește. Nalt cît o prăjină, agățat cu o mînă numai așa într-o doară, suedezul s-apleacă, și licăritul zorilor îi mîngîie barba spînatică, îi luminează expresia ciudată a ochilor holbați, în timp ce tînărul îi face semn lui Tartarin:

— Ce mai prăbușire, ai, dacă i-am da drumul ? !...

— Drace ! Vezi bine... ne-ai cărăbăni pe toți... hai, urcă o dată !...

Celălalt urmează nemișcat:

— Strașnic prilej de isprăvit cu viața, de reîntoarcere în neant prin măruntaiele pămîntului; te rostogolești din văgăună-n văgăună, ca piatra asta pe care o desprind cu piciorul...

Și el s-apleacă, înfiorător, ca să urmărească cu privirile bolovanul de ghiață care saltă și hăuie, la nesfîrșit, prin beznă.

— Nenorocitule ! la seama !... zbiară Tartarin, alb ca varul de spaimă și cramponat cu deznădejde de peretele care mușlește, își reia cu înflăcărare argumentul din ajun în favoarea existenței:

— E bună, ei drăcie !... La vîrsta asta, un băiat chipeș ca dumneata... nu crezi care va să zică în amor, *quć ?*...

Nu, suedezul nu crede în așa ceva. Amorul ideal e o minciună a poeților; celălalt, o trebuință pe care n-a simțit-o niciodată...

— *Bé* da ! *bé* da !... drept că poeții sînt cam de pe la Tarascon, le înflorește totdeauna mai mult decît e nevoie, dar încai e drăgălaș acel *femellon*, cum îi zice pe la noi la femei. Pe urmă, faci copii, păpușele drăgălașe care-ți seamănă...

— A ! da, copiii, izvor de necazuri. De cum m-a avut maică-mea, n-a mai isprăvit cu plînsul.

— Ascultă, Otto, dumneata mă cunoşti, dragul meu prieten...

Şi cu toată înfăcărarea de preţ a sufletului său, Tartarin se străduieşte din răsputeri să reînsufleţească, să fricţioneze de la distanţă această victimă a lui Schopenhauer şi a lui Hartmann, doi păcălici pe care ar avea poftă să-i ţină într-o margine de pădure, ursită blestemată! ca să-i facă să plătească tot răul ce l-au adus tineretului...

Să ne închipuim, în timpul acestei discuţii filozofice, înaltul zid de gheaţă, rece, verzui, mustind, abia atins de-o licărire de rază, şi acele trupuri omeneşti, înşirate ca la frigare, în trepte, cu gîlgîielile sinistre urcînd din hăurile căscate şi albicioase, ocările călăuzelor, ameninţările lor că se dezleagă şi-şi părăsesc călătorii. Pînă la urmă, Tartarin, dacă văzu că n-o poate scoate la capăt cu nebunul acela, să-i alunge gîndurile de moarte, îi dădu ideea să se arunce tocmai din piscul cel mai înalt de pe Mont-Blanc... Aşa da, asta ar merita oboseala, tocmai de acolo de sus! Strașnic sfîrşit în inima stihiilor... Dar aici, într-un fund de beci... A, *vaĭ*, ce timpenie... Pune în vorba-i răstită atîta îndemn, atîta înduplecare, încît suedezul se dă bătut; şi iată-i în sfîrşit, unul cîte unul, în vîrful acestei teribile rupturi.

Se desprind de funie, şi fac popas ca să tragă o duşcă şi să ia un mizilic. S-a făcut ziuă. O lumină rece şi palidă peste un ocol măreţ de piscuri, de ţancuri, întrecute de Mont-Blanc, care se înalţă deasupra lor cu o mie cinci sute de metri. Stînd deoparte, călăuzele gesticulează şi se sfătuiesc dînd din cap. Pe pămîntul alb, greoi şi zgribuliţi, gheboşaţi în vesta lor cafenie, parcă-s nişte marmote gata a-şi face culcuşul de iarnă. Bompard şi Tartarin neliniştiţi, uzi

pînă la piele, l-au lăsat pe suedez să mănînce singur, și s-au apropiat în clipa cînd căpetenia călăuzelor spunea pe un ton grav :

— Trage din lulea, nu glumă.

— Da' cine trage din lulea ? întrebă Tartarin.

— Mont-Blanc, domnule, ia priviți !

Și omul arătă hăt, în sus, spre piscul înalt asemenea unui penaj, un fum alb pornind către Italia.

— Și d-alminterea, dragă prietene, cînd Mont-Blanc fumează, ce vrea să zică asta ?...

— Vrea să zică, domnule, că în vîrf bate un vînt groaznic, vifor de zăpadă ce curînd o să se năpustească peste noi. Și mare doamne, tare-i primejdios !

— Să ne-ntoarcem, zise Bompard înverzind ; iar Tartarin de colo :

— Da, da, nici vorbă, nici un fel de amor propriu prostesc !

Dar hop ! și suedezul ; el a plătit ca să-l ducă pe Mont-Blanc, nimic n-o să-i stea în cale s-ajungă acolo. Are să urce singur, dacă nimeni nu-l însoțește.

— Lași ! Lași !... adăugă el îndreptîndu-se spre călăuze, și le repetă ocara cu același glas de strigoi cu care s-atîța la sinucidere mai adineaurea.

— Las' c-o să vedeți dacă sîntem lași... Să ne legăm, și la drum ! strigă căpetenia ghizilor.

De data asta, Bompard e cel care protestează cu energie. S-a săturat, ține să-l ducă înapoi. Tartarin îl sprijină din răsputeri :

— Vedeți doară că tînăru' ăsta-i țicnit !... zbiară el, arătînd spre suedezul care a și pornit-o cu pași cît toate zilele sub folmotoacele de zăpadă pe care vîntul începe să le repeadă din toate părțile. Dar nimic n-o să-i mai oprească locului pe acești oameni socotiți drepți niște lași. Marmotele s-au deșteptat, viteze, și

Tartarin nu poate căpăta un însoțitor ca să-l ducă împreună cu Bompard, înapoi la Grand-Mulets. De altfel drumul e drept; trei ceasuri de mers punînd la socoteală o abatere de douăzeci de minute spre a ocoli marea ruptură, dacă le e teamă s-o treacă numai ei singuri.

— Drace, da, ne-nspăimîntă! face Bompard fără pic de rușine, și cele două caravane se despart.

Acum, tarasconezii sînt singuri, înaintează cu băgare de seamă în pustiul de zăpadă, legați de aceeași funie. Tartarin înainte, bîjbiind cu pioletul, grav, pătruns de răspunderea ce-i revine, căutînd în asta un reazăm.

— Curaj! Sînge rece!... O scoatem la capăt!... strigă el într-una lui Bompard. Tot așa și ofițerul, la luptă, și-alungă frica, vînturînd sabia și strigînd oamenilor săi:

— Inainte... blestemaților!... nu toate gloanțele omoară!...

Iată-i în sfîrșit la capătul acelei teribile surpături. De-aici pînă la țintă, nu mai au piedici prea serioase, dar bate vîntul, îi orbește cu vîrtejuri de zăpadă, mersul ajunge imposibil, cu primejdie de rătăcire.

— Să poposim o clipă, zice Tartarin. Un nămete uriaș de gheață le cască un adăpost la poalele lui; se vîră acolo, întind pătura căptușită cu cauciuc a președintelui și dastupă clondirul cu rom, singura provizie pe care călăuzele n-au înșfăcat-o. Simt după asta puțină căldură și bună dispoziție, în vreme ce loviturile de piolet, din ce în ce mai slabe, colo pe înălțimi, le vestesc progresul expediției. Asta răsună în inima lui P.C.A. ca un fel de căință că nu s-a urcat pe Mont-Blanc pînă-n creierii lui.

— Cine-o să afle? ripostează Bompard cu cinism. Hamalii au luat steagul cu ei: cei din Chamonix o să creadă că dumneata eşti...

— Ai dreptate, onoarea Tarasconului e salvată... conchise Tartarin pe un ton convins.

Dar stihiile se înverşunează, vîntul e uragan, zăpada cade potop. Cei doi prieteni stau muţi, bîntuiţi de gînduri sinistre, şi-amintesc de osuarul din vitrina unchiaşului de la han, jalnicele lui poveşti, legenda acelui turist american care a fost găsit sloi de frig şi de foame, ţinînd în mîna încleştată un carnet în care chinurile lui erau scrise pînă la cea din urmă zvicnire ce făcu să-i alunece creionul şi să-i abată semnătura.

— Ai un carnet, Gonzague?

Iar celălalt care înţelege fără lămuriri:

— A, *vaĭ*, un carnet... Nu cumva crezi c-o să dau aici ortul popii, ca americanul ăla... Repede, hai s-o pornim, să ieşim d-aici.

— Cu neputinţă! La primul pas am fi spulberaţi ca un pai, zvîrliţi în cine ştie ce prăpastie.

— Păi atunci trebuie să strigăm ajutor; hanul nu-i departe... Şi Bompard în genunchi, cu capul afară din vizuină, asemenea unei lighioi la păşune cînd mugeşte, urlă: Ajutor! Ajutor! Săriţi!

— La arme!... strigă la rîndu-i Tartarin cu putere, cît mai din fundul rărunchilor, iar peştera rostogoleşte strigătul, ca un tunet.

Bompard l-apucă de braţ... Nenorocitule, sloiurile!... Tot blocul s-a cutremurat, încă un suflu, şi masa asta de sloiuri grămadă se va nărui peste capetele lor. Rămîn ţepeni, nemişcaţi, învăluiţi într-o fioroasă tăcere, străbătută deodată de un bubuit depărtat ce s-apropie, sporeşte, năpădeşte orizontul, se mistuie în sfîrşit sub pămînt, din prăpastie-n prăpastie...

— Bieții oameni!... murmură Tartarin cu gîndul la suedez și la călătoarele sale înșfăcate, spulberate fără îndoială de avalanșă.

Iar Bompard clătinînd din cap:

— Nici nouă nu ne merge mai bine ca lor.

Într-adevăr, starea lor era sinistră, neputînd să se miște în vizuina lor de gheață, nici să dea piept cu viforița de-afară.

Ca să-i vîre și mai mult în sperieți, din fundul văii urcă un lătrat de cîine urlînd a pustiu. Deodată, Tartarin cu ochii cît cepele, tremurînd din buze, apucă mîinile tovarășului său și privindu-l cu înduioșare:

— Iartă-mă, Gonzague, da, da, iartă-mă. Te-am ocărît adineaurea, te-am făcut mincinos...

— A, *vai!* Ce are a face asta?

— Aveam drept la așa ceva mai puțin ca oricine, căci multe minciuni am mai spus în viața mea și, în ceasul acesta de pe urmă, simt nevoia să mă destăinuiesc, să mărturisesc față de toată lumea coțcăriile mele.

— Coțcării, dumneatale?

— Ascultă-mă, prietene, întîi de toate, n-am ucis picior de leu.

— Asta nu mă mîră... zice Bompard nepăsător. Ce trebuie să te frămînți pentru așa fleac?... Soarele nostru vrea așa, ne naștem cu minciuna... *Vé!* eu... Spus-am eu vreun adevăr de cînd sînt pe lume?... Cum casc gura, sudul meu mă năpădește ca o dambla. Habar n-am despre oamenii de care vorbesc, de țări, nu mi-a călcat niciodată piciorul p-acolo. Și din toate astea iese o așa urzeală de născociri că nici eu însumi nu mă mai pot descurca din ea.

— Asta-i imaginația, păcatele mele, — oftează Tar-

tarin, — sîntem niște mincinoși din pricina imaginației!

— Și mincinoșii astea n-au făcut niciodată rău cuiva, pe cînd un parșiv, un pizmăreț ca Costecalde...

— Să nu mai pomenim niciodată de ticălosu' ăsta! îi taie vorba P.C.A. și, cuprins pe neașteptate de o izbucnire mînioasă: Ursită blestemată! da' oricum, asta-i cam prost... Se oprește la un gest de groază a lui Bompard... A, da, sloiurile... Și coborînd tonul, silit să-și descarce furia șoptind, bietul Tartarin îi trage la blesteme cu glas scăzut, într-o uriașă și comică strîmbătură a gurii: „Cam prost să mori în floarea vieții din pricina unui nemernic care, în clipa asta, își ia tacticos jumătatea de ceașcă la Ocolul orașului!...

Însă în vreme ce blestemă, un luminiș se croiește puțin cîte puțin în văzduh. Nu mai ninge, nu mai viscolește; și petice albastre se ivesc sfîșiind cenușiul cerului. Pornesc repede la drum, legați iar amîndoi de funie; deodată, Tartarin care a luat-o înainte ca mai adineaurea se întoarce cu un deget pe buze:

— Da' știi, Gonzague, tot ce vorbirăm rămîne-ntre noi.

— Ei drăcie, te cred!

Plini de rîvnă, o iau iar la drum, afundîndu-se pînă la genunchi în omătul proaspăt căzut, care a înghițit în vata-i neprihănită urmele caravanei; de aceea Tartarin își consultă busola la fiecare cinci minute. Dar busola asta tarasconeză, obișnuită cu climatele calde, s-a congelat de cînd a sosit în Elveția. Limba joacă alandala, cu neastîmpăr, nehotărîtă; și o țin așa tot înainte, așteptînd să vadă înălțîndu-se deodată stîncile negre de la Grands-Mulets, în albul uniform, tăcut, printre piscurile, printre țancurile, printre deșurile care-i împresoară, îi uimesc și-i înspăimîntă, căci

albul acela ar putea ascunde văgăuni primejdioase sub tălpile lor.

— Sînge rece, Gonzague, sînge rece!

— Păi tocmai asta-mi lipseşte, răspunde Bompard plîngăreţ. Şi geme: Aoleo, laba mea!... Aoleo, piciorul meu!... S-a isprăvit cu noi, nu mai ajungem niciodată...

Merg de două ceasuri cînd, pe la mijlocul unui povîrniş de zăpadă prea greu de urcat, Bompard zbiară îngrozit:

— Tartar*ein*, păi noi urcăm!

— Ei drăcie, văd bine că urcăm, ripostează P.C.A., gata să-şi piardă cumpătul.

— Totuşi, după capul meu ar trebui să coborîm.

— Da, aşa e! Dar ce-ai vrea să fac? Haidem totuşi pînă-n vîrf, poate că vom cobori pe cealaltă parte.

Coborîră într-adevăr, şi încă cum!... Printr-un şir de sloiuri, de gheţari aproape drepţi, şi tocmai la capătul acestei scînteieri de albeaţă primejdioasă se zărea o cabană cocoţată pe o stîncă, în nişte adînciuri

ce păreau cu neputință să le străbați. Era un azil unde trebuia ajuns înaintea nopții, deoarece rătăciseră drumul spre Grands-Mulets, dar cu ce opinteli, cu ce primejdii, poate!

— Numai să nu-mi dai drumu', Gonzague...

— Da' nici dumneata, Tartar*ein*.

Își dau sfaturile astea fără să se vadă, despărțiți de o creastă de după care Tartarin a pierit, unul înaintînd ca să urce, celălalt ca să coboare, încetișor și cu grijă. Nici nu-și mai vorbesc, adunîndu-și toate puterile, de teama unui pas greșit, unui alunecuș. De-

odată, cînd se află doar la un metru de vîrf, Bompard aude un țipăt înfiorător al tovarășului său, și simte totodată cum funia se întinde cu o zvicnire puternică și nelalocul ei. Cată să țină piept, să se agațe, spre a opri pe tovarășul său deasupra hăului. Dar funia era veche, fără îndoială, căci deodată se curmă de-atîta sforțare.

— Drace !

— Blestemăție !

Aceste două țipete se încrucișează sinistre, sfîșiind tăcerea și pustiul, apoi o liniște înfiorătoare, o liniște de moarte pe care nimic n-o mai tulbură în nemărginirea zăpezilor neprihănite.

Pe înserate, un om semănînd parcă cu Bompard, o vedenie cu părul zbîrlit, plin de noroi, ud ciuciulete, sosea la hanul Grands-Mulets, unde-l fricționară, îl încălziră, îl culcară, înainte de-a apuca să rostească alte cuvinte decît acestea, întrerupte de lacrimi, de pumni încleștați, ridicați către cer : „Tartarin... pierdut... funia ruptă..." Înțeleseră în sfîrșit ce mare nenorocire se întîmplase.

In timp ce bătrînul hangiu se jelea și mai adăuga un capitol nou la pacostele muntelui, așteptînd ca osuarul său să se îmbogățească cu rămășițele accidentului, suedezul și călăuzele sale, întorși din expediție, porneau în căutarea nefericitului Tartarin, cu frînghii, cu scări, cu tot dichisul unei salvări, dar vai ! fără izbîndă. Bompard, năucit parcă, nu putea să dea nici o lămurire sigură, nici asupra dramei, nici asupra locului unde se petrecuse. Se găsi numai la Dôme de Goûter un crîmpei de funie rămasă într-o crestătură de gheață. Dar funia asta, lucru ciudat, era tăiată la cele două capete, parcă de un instrument ascuțit ; ziarele din Chambéry au reprodus întocmai

imaginea ei în paginile lor. În sfîrșit, peste opt zile de umbiet, de cercetări conștiincioase, cînd s-ajunse la convingerea că bietul președinte era de negăsit, pierdut pentru totdeauna, delegații deznădăjduiți luară drumul Tarasconului, ducînd cu ei pe Bompard al cărui creier tulburat păstra urma unei teribile zguduiri.

— Nu-mi mai pomeniți de asta, răspundea el cînd venea vorba de catastrofă, nu-mi mai pomeniți, niciodată!

Fără doar și poate, Mont-Blanc mai avea la răboj o victimă, și ce victimă!

XIV

EPILOG

Nici că s-a văzut cîndva sub soarele vreunei țări, parte de pămînt mai plină de simțire ca Tarasconul. Citeodată, în toiul serbării de duminică, cu orașul plin de lume, cu zvon de tamburine, promenada numai lerfotă, smăltată de jupe verzi, stacojii, de mărame arieziene și, pe afișe mari, multicolore, anunțul luptelor pentru bărbați și femei, a alergărilor de tauri din Camargue, e de ajuns ca un glumeț să strige: „Păzea, ciine turbat!..." sau: „Un bou, scăpat!..." și toată lumea o ia la fugă, se îmbrînceșle, intră în sperieți, ușile se închid cu toate zăvoarele, transperantele pocnesc ca de furtună, și iată Tarasconul pustiu, mut, țipenie, amorțit, pînă și greierii ascultînd ghemuiți.

Așa arăta în dimineața aceea cînd nu era, totuși, nici sărbătoare, nici duminică: prăvăliile închise, casele posomorîte, piețele și piețișoarele, parcă mai mari

din pricina tăcerii și a singurătății. „Vasta silentio"[1], zice Tacit descriind Roma la înmormîntarea lui Germanicus, și citatul cu Roma sa în doliu se potrivea cu atît mai bine Tarasconului cu cît în clipa aceasta se făcea o slujbă de moarte pentru sufletul lui Tartarin la catedrală, unde mulțimea norodului își jelea eroul, dumnezeul ei, nebiruitul cu mușchi criță, rămas în ghețari, la Mont-Blanc. Și în timp ce marșul funebru își împrăștia notele apăsătoare pe străzile pustii, domnișoara Tournatoire, sora doctorului, care ședea mereu acasă fiind suferindă, privea afară și asculta bătaia clopotelor, țintuită într-un fotoliu mare, aproape de fereastră. Casa Tournatoire-ilor se afla pe drumul dinspre Avignon, cam în fața celei a lui Tartarin; vederea acestei locuințe ilustre al cărei locatar nu se va mai întoarce niciodată, grilajul grădinii pentru totdeauna închis, totul, pînă și cutiile micilor lustragii savoiarzi înșirați aproape de poartă, răscolea inima bietei înfirme, pe care o pasiune ascunsă pentru eroul tarasconez o chinuia de mai bine de treizeci de ani.

O, asçunzișuri ale unei inimi de fată bătrînă!

Bucuria ei era să-i pîndească trecerea la ore regulate și să se întrebe: „Unde se duce oare?", să-i observe schimbările în îmbrăcăminte, dacă-și punea costumul de alpinist sau își lua jacheta verde de culoarea șarpelui. Acum n-o să-l mai vadă niciodată. Era lipsită și de mîngîierea de a se duce să se roage pentru el, împreună cu toate doamnele din oraș.

Deodată, fața lungăreață de cal bălan a domnișoarei Tournatoire se roși puțintel; ochii ei spălăciți, cu cearcăne trandafirii, se holbară peste măsură în timp ce mîna-i uscățivă cu zbîrcituri grozave făcea un semn

[1] O liniște aloicumprinzătoare (în limba latină). (N.R.)

al crucii cît toate zilele. El, el era, furişîndu-se de-a lungul zidurilor de cealaltă parte a şoselei... Întîi crezu că-i o vedenie... Nu, chiar Tartarin în carne şi oase, gălbejit însă, obidit, trenţos, ţinînd-o pe lîngă ziduri ca un oropsit, ori ca un hoţ. Dar spre a lămuri ivirea asta furişată la Tarascon, trebuie să ne întoarcem la Mont-Blanc, la Dôme de Goûter, chiar în clipa cînd — cei doi prieteni aflîndu-se fiecare de o parte şi de alta a Dômului — Bompard simţi cum legătura ce-i unea se întinde brusc, aşa ca prin căderea unui corp.

În realitate, funia se prinsese între două sloiuri, şi Tartarin, simţind aceeaşi zguduitură, crezu şi el că tovarăşul său se ducea de-a berbeleacul, îl tîra. Atunci, în această minută supremă... cum să-i spunem, mare dumnezeule!... în chinurile spaimei, uitînd amîndoi jurămîntul solemn de la hotelul Baliet, cu o aceeaşi mişcare, cu acelaşi gest instinctiv, curmară funia, Bompard cu cuţitul lui, Tartarin cu o lovitură de piolet ; spăimîntaţi apoi de crima lor, încredinţaţi şi unul şi altul că-şi jertfiseră prietenul, o luară la fugă în direcţii opuse.

Cînd spectrul lui Bompard se ivi la Grand-Mulets, cel al lui Tartarin poposea la cantina din Avesailles. Cum, prin ce minune, după cîte prăbuşiri, alunecări ?... Numai Mont-Blanc ar fi putut s-o spună, căci bietul P.C.A. rămase două zile într-o desăvîrşită năuceală, neputînd să scoată măcar o iotă. De cum se întremă, îl coborîră la Courmayeur care-i Chamonixul italienesc. La hotelul unde trase spre a se pune bine pe picioare, nu se vorbea decît de o fioroasă catastrofă întîmplată la Mont-Blanc, aidoma accidentului de la Cervin : încă un alpinist înghiţit prin ruptura funiei.

Încredinţat că era vorba de Bompard, Tartarin muncit de remuşcări nu mai cuteza să dea ochi cu delega-

ţia, nici să se întoarcă acasă. De pe acum vedea pe toate buzele, în toate privirile: „Cain, ce-ai făcut cu fratele tău ?...". Totuşi, lipsa de bani şi de primenell, brumele lui septembrie ce se apropiau şi goleau hotelurile îl siliră să pornească la drum. La urma urmei, nimeni nu-l văzuse făpluind crima ! Nimic nu l-ar putea opri să născocească cine ştie ce poveste; şi hălăduind pe cele drumuri, începea să se împace cu sine însuşi. Dar în preajma Tarasconului, cînd zări licărind sub cerul albastru linia fină a Alpinilor, toate-l năpădiră: ruşinea, remuşcarea, teama de justiţie; şi ca să ocolească vîlva unei sosiri în plină gară, coborî la ultima staţie înainte de oraş.

A ! frumoasa asta şosea tarasconeză, albă ca ghiocul şi scîrţîind de colb, fără alt umbrar decît stîlpii şi sîrmele de telegraf, pe calea asta triumfală pe unde păşise în fruntea alpiniştilor săi ori a vînătorilor săi de şepci, cine l-ar mai fi recunoscut pe el — aprigul, ferchesul — sub ţoalele astea zdrenţuite şi murdare, cu privirea asta temătoare de drumeţ, pindind jandarmii ?... Era zăduf, măcar că s-apropia toamna, şi harbuzul pe care-l cumpărase de la un grădinar i se păru nespus dezgustos, mîncîndu-l la umbra pipernicită a căruciorului, în timp ce ţăranul tuna şi fulgera împotriva gospodinelor din Tarascon, cu toatele lipsind din piaţă în dimineaţa aceea „din pricina unui prohod ce se slujea pentru unul din oraş, prăpădit într-un fund de văgăună, tocmai colo în munţi... *Tél* auzi cum trage clopotele... s-aude d-aicea...".

Nici o îndoială, pentru Bompard cobora bătăngănitul ăsta lugubru de moarte, legănat de un vînt călduţ peste cîmpia singuratică.

Ce acompaniament, la întoarcerea marelui bărbat în patria sa !

După un minut, cînd poarta grădiniței repede deschisă, se-nchise iar, și Tartarin se regăsi acasă, văzînd potecuțele mărginite de merișori, greblate și curățele, bazinul, fîntîna țîșnitoare, peștii roșii forfotind la scrîșnetul nisipului sub pașii lui, și uriașul baobab în ghiveciul lui de rozetă, o duioasă fîlmă, căldura culcușului său de iepure de cîmp îl învălui ca o pază bună după atîtea primejdii și isprăvi. Dar clopotele, afurisitele de clopote își întăriră dangătul și năvala sunetelor joase și cernite îi dădu iar un junghi în inimă. Ele îi grăiau în chip funebru : Cain, ce-ai făcut cu fratele tău? Tartarin, ce s-a ales de Bompard?...". Atunci, fără să cuteze o mișcare, s-așeză pe marginea încinsă a micului bazin și rămase acolo, nemaiștiind de dînsul, prăbușit, spre marea îngrijorare a peștilor roșcovani.

Clopotele nu mai sună. Tinda catedralei, plină de zvon adîneaurea, e lăsată milogelilor catîcimi, rînduită în dreapta și stînga, și nemișcării sfinților de piatră. După sfîrșitul slujbei religioase, tot Tarasconul se îndreptă spre Clubul Alpinilor, unde, într-o ședință solemnă, Bompard trebuie să facă istoricul catastrofei, să dea amănunte asupra ultimelor momente ale lui P.C.A. Afară de membri, cîțiva privilegiați, armată, cler, nobilime, negustori de vază, iau loc în sala de conferințe, ale cărei ferestre date în lături, îngăduie fanfarei orașului, instalată jos, pe peron, să însoțească cu cîteva acorduri eroice sau de jelanie discursurile acestor domni. O gloată nemaipomenită se grămădește în jurul muzicanților, se înalță în vîrful picioarelor, cu gîturile întinse, căutînd să prindă cîteva frînturi din ședință ; dar ferestrele sînt prea sus și nimeni n-o să poată vedea nimic din ce se petrece, afară doar de doi-trei mucalîți, cocoțați într-un cogeamite platan, și zvîr-

lind de-acolo informații cum ai arunca simburi de cireșe din vîrful pomului.

— *Vé,* Costecalde care se screme să plîngă. A, golanul! el ocupă acum fotoliul... Și bietul Bézuquet, cum își suflă nasul! Ce roșii i-s ochii!... *Té!* S-a pus un zăbranic la drapel... Și Bompard care vine spre masă cu cei trei delegați... Pune ceva pe birou... Acum vorbește... Tare frumos trebuie să fie! Uite cum bocesc cu toții!...

Într-adevăr, înduioșarea îi cuprindea pe toți, cu cît Bompard înainta în povestirea lui fantastică. A! îi revenise memoria, de asemeni și imaginația. După ce s-a înfățișat pe el și pe ilustru-i tovarăș pe piscul Mont-Blanc, fără călăuze, căci toți refuzaseră să-l urmeze, înspăimîntați de urgia vremii — singuri ei, cu steagul filfiind timp de cinci minute pe cel mai înalt pisc al Europei... povestea acum — și cu cîtă emoție — coborîrea plină de primejdii și prăbușirea: Tartarin prăbușindu-se într-un fund de văgăună, iar el, Bompard, legîndu-se, spre a explora prăpastia, în toată lungimea ei, de o funie de [illegible] sute de picioare.

— Mai bine de douăzeci de ori, domnilor, da' ce spui?... mai bine de nouăzeci de ori am cercetat acest abis de gheață, fără a putea ajunge pînă la nefericitul nostru președinte a cărui trecere o constatam totuși prin aceste cîteva sfărîmături lăsate în crestăturile gheței...

Vorbind, desfășura pe covorul mesei o ciosvîrtă de falcă, cîțiva peri din barbă, un petic de jiletcă, o cataramă de la cozondroace; ai fi zis că-i osuarul de la Grands-Mulets.

În fața acestei exhibiții, adunarea nu-și mai putu stăpîni îndurerarea; pînă și inimile cele mai împietrite, partizanii lui Costecalde și persoanele cele mai grave,

Cambalalette notarul, doctorul Tournatoire, vărsau adevărate lacrimi, mari cît niște dopuri de carafă. Doamnele invitate scoteau țipete sfîșietoare pe care le întreceau mugetele cu sughițuri ale lui Excourbaniès, behăielile lui Pascalon, în timp ce marșul funebru al fanfarei ținea isonul cu un bas tărăgănat și fioros.

Atunci, cînd văzu emoția, cutremurul ajuns la culme, Bompard puse capăt istorisirii lui, arătînd cu un mare gest de îndurerare în spre fărîmăturile din borcane ca spre niște piese de convingere :

— Și iată domnilor și scumpi concetățeni, tot ce-am izbutit să mai găsesc din ilustrul și prea iubitul nostru președinte... Restul, ni-l va reda ghețarul peste pa-[redacted]i.

Vo[redacted] să dea lămuriri, pentru persoanele ignorante, cu p[redacted]ire la recenta descoperire făcută asupra mersului regul[redacted]l ghețarilor, dar scîrțîitul ușiței din fund îl întrer[redacted] intră cineva : Tartarin, mai străvezin ca o arătar[redacted]lui Home, drept în fața oratorului.

— *Vé !* Tartari[redacted]

— *Té !...* Gonzag[redacted]...

Și rasa aceasta[redacted] într-atît de ciudată, crede atît de ușor în poveștile cele mai de necrezut, în gogoșile sfruntate și repede respinse, că sosirea marelui bărbat ale cărui moaște încă mai zăceau pe birou nu pricinui în sală decît o mediocră uimire.

— E o încurcătură, aida de ! zise Tartarin ușurat, radios, cu mîna pe umărul omului pe care credea că-l omorîse. Am făcut Mont-Blancul din două părți. M-am suit pe un versant, am coborît pe celălalt ; și asta a dat loc părerii că am pierit.

Nu mărturisea că al doilea versant îl făcuse pe spinare.

— Al naibii, Bompard! zise Bézuquel. Ne-a întors pe dos totuşi cu povestea lui... Şi toţi rîdeau, îşi strîngeau mîinile, în timp ce afară muzica, pe care zadarnic încercau s-o facă să amuţească, o ţinea într-una cu marşul funebru al lui Tartarin.

— *Vé!* Costecalde, ce galben e!... murmură Pascalon către Bravida, arătîndu-i-l pe armurier care se ridica spre a ceda fotoliul fostului preşedinte, al cărui chip blînd era scăldat de raze. Bravida, mereu sfătos, zise încet de tot, privindu-l pe Costecalde prăbuşit, readus la rangul lui de subaltern:

— Soarta lui papa Mărar, a ajuns din cal, măgar.

Şi şedinţa continuă.

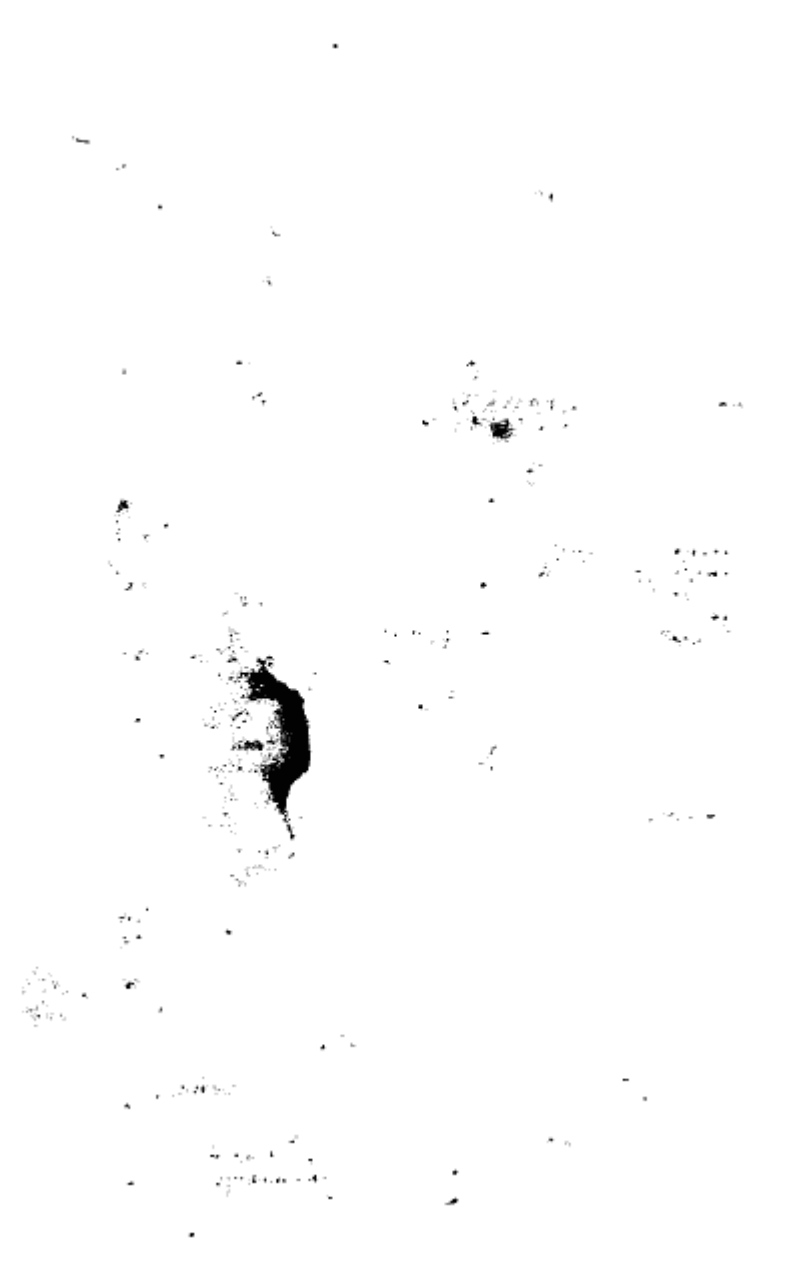

CUPRINS

Prefață 5

MINUNATELE ISPRAVI ALE LUI TARTARIN DIN TARASCON

Intiiul episod

LA TARASCON

I Grădina cu baobab 15
II Privire generală asupra cinstitului tîrg al Tarasconului. Vînătorii de șepci 18
III Nu! Nu! Nu! Urmare la privirea generală asupra cinstitului tîrg al Tarasconului 21
IV Aia!!! 25
V Cînd Tartarin mergea la club 28
VI Cei doi Tartarini 31
VII Europenii la Șanhai. Marele comerț. Tăițeii. Tartarin din Tarascon să fie un înșelător? Mirajul 34
VIII Menageria Mitaine. Un leu din Atlas la Tarascon. Fioroasa și măreața întrevedere 37
IX Ciudatele efecte ale mirajului 42
X In ajunul plecării 45
XI Lovituri de sabie, dumnitor, lovituri de sabie!... și nu împunsături de ac! 47
XII Despre ce fu vorba în căsuța cu baobab 52
XIII Plecarea 54
XIV Portul Marsilici. Îmbarcarea! Îmbarcarea! 58

Episodul al doilea

LA TURCALEȚI ACASA

I Traversarea. Cele cinci poziții ale fesului. Seara zilei a treia. Îndurare! 61
II La arme! La arme! 64
III Invocație către Cervantes. Debarcarea. Unde-or fi turcaleții? Nici urmă de turcaleți! Dezamăgire . 69

IV Cea dintîi pîndă 70
V Poc !... Poc !... 73
VI Sosirea femelei. Luptă groaznică. „La întîlnirea iepurilor" 76
VII Povestea unui omnibus, a unei maure și a unui șirag de flori de iasomie 79
VIII Lei ai Atlasului, dormiți ! 82
IX Prințul Gregory de Montenegro 84
X Spune-mi numele tatălui tău, iar eu îți voi spune cum se cheamă floarea asta 91
XI Sidi Tart'ri ben Tart'ri 94
XII Ni se scrie din Tarascon 97

Al treilea episod

LA LEI ARIGA

I Diligențele în surghiun 101
II Se ivește un domn mărunțel 105
III O mănăstire de lei 109
IV Caravana la drum 115
V Pînda se înserate într-o pădure de leandri 118
VI În amurg 123
VII Catastrofe peste catastrofe 128
VIII Tarascon! Tarascon! 133

TARTARIN ÎN ALPI

I APARIȚIA ÎN RIGI-KULM. CINE?
Ce se vorbește la o masă de șase sute șaizeci nouri. Orez și prune uscate. Un bal improvizat. Necunoscutul se iscălește în registrul hotelului. P.C.A. 141

II TARASCON, CINCI MINUTE OPRIRE.
Clubul Alpinilor. Explicația lui P.C.A. Iepuri de crescătorie și iepuri de cîmp. Iată testamentul meu. Siropul de cadavru. Cea dintîi ascensiune. Tartarin își scoate ochelarii 157

III ZARVA PE RIGI
Sînge rece ! Sînge rece ! Cornul din Alpi. Ce află Tartarin la oglinda sa, deșteptîndu-se. Nedumerire : se caută o călăuză prin telefon 177

IV PE VAPOR PLOUA
Eroul tarasconez aduce slavă ambelor oaste morți. Adevărul despre Wilhelm Tell. Dezamăgire : Tartarin din Tarascon n-a existat niciodată „Tè ! Bompard !" 189

V DESTĂINUIRI ÎNTR-UN TUNEL 205

VI PAȘUL BRONIG
Tartarin cade în mîinile anarhiștilor. Dispariția unui tenor italian și a unei frînghii fabricată la Avignon. Noi isprăvi ale vînătorului de șepci. Poc! Poc! . . . 211

VII NOPȚILE LA TARASCON. UNDE-I TARTARIN?
Îngrijorare. Greierii de pe promenadă îl recheamă pe Tartarin. Martiriul unui mare sfînt tarasconez Clubul Alpinilor. Ce se petrece la farmacia din piețișoară. „Vino-ncoa, Bézuquet!" 229

VIII DIALOG DE NEUITAT ÎNTRE JUNGFRAU ȘI TARTARIN.
Un salon nihilist. Duelul cu un cuțit de vînătoare. Vis înfiorător. „Pe mine mă căutați, domnilor?" Ciudata primire [illegible]tă de hotelierul Meyer delegației tarasconeze 240

IX LA CAPRA CREDINCIOASĂ 251

X URCUȘUL PE JUNGFRAU.
Aoleu, boii! Cîrligele Kennedy nu merg. Lampa cu țeavă, de asemeni. Apariția unor oameni mascați la vila Clubului Alpin. Președintele în văgăună. Își lasă acolo ochelarii. Pe piscuri. Tartarin ajuns zeu. 265

XI LA DRUM SPRE TARASCON!
Lacul Geneva. Tartarin propune o vizită la carcera lui Bonnivard. Scurt dialog între tra[illegible]. Toată ceata la arest. Nefericitul Bonnivard. Ideea s-a dat de o anume funie fabricată la Avignon 281

XII HOTELUL BALTET DIN CHAMONIX.
Miroase a usturoi! Despre întrebuințarea funiei în cursele alpestre. Shake-hands! Un elev al lui Schopenhauer. La popasul Marilor-Calfi. „Tartarin, trebuie să-ți vorbesc..." 298

XIII CATASTROFA 315

XIV EPILOG 329